

**TC
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI**

**TÜRK DENİZ TİCARET CEMİYETLERİ
(1908-1926)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Turgay ÖZEKİCİ**

**Tez Danışmanı:
Prof.Dr. Ali Fuat ÖRENÇ**

İstanbul 2014

**TC
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI**

**TÜRK DENİZ TİCARET CEMİYETLERİ
(1908-1926)**

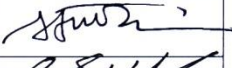

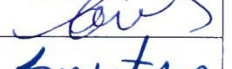

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Turgay ÖZEKİCİ**

**Tez Danışmanı:
Prof.Dr. Ali Fuat ÖRENÇ**

İstanbul 2014

TEZ ONAY SAYFASI

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında 2901100016 numaralı **Turgay ÖZEKİCİ**'nin, hazırladığı "**Türk Deniz Ticaret Cemiyetleri (1908-1926)**" konulu YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, LİSANSÜSTÜ Öğretim Yönetmeliği'nin 36.maddesi uyarınca **26/06/2014** Perşembe günü saat:**14.00**'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ** ne OYBİRLİĞİYLE/**ÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

	KANAATI	İMZA
JÜRİ ÜYESİ		
Prof.Dr.Ali Fuat ÖRENÇ (Danışman)	KABULÜ	
Prof.Dr.Cezmi ERASLAN	KABULÜ	
Prof.Dr.Ali ARSLAN	Kabulü	
Doç.Dr.Fatih SANCAKTAR	kabulü	
Yrd.Doç.Dr.Mehmet BAYARTAN	Kabulü	

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türk Deniz Ticaret Cemiyetleri 1908-1926” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25 Mayıs 2014

Turgay ÖZEKİCİ

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10043989
Yazar Adı / Soyadı	TURGAY ÖZEKİCİ
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 26920071456
Telefon	5419209189
E-Posta	Turgayoz05@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Türk Deniz Ticaret Cemiyetleri (1908-1926)
Tezin Tercümesi	Turkish Marine Trade Associations (1908-1926)
Konu	Tarih = History
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Anabilim Dalı	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2014
Sayfa	132
Tez Danışmanları	PROF. DR. ALİ FUAT ÖRENÇ 50737484604
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	12 ay süre ile kısıtlı

Tezimin, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 11.07.2015 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum. NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

11.07.2014

İmza:.....

ÖZET

Dünyanın coğrafi özellikleri nedeniyle tarih boyunca deniz ticareti insanlık için önemini korumuştur. Hemen hemen bütün denizci devletlerde deniz ticareti ile ilgili kuruluşlar bu vesile ile önem arz etmektedir. Bilhassa Avrupa'nın kalkınmışlık düzeyinde deniz ticaretinin tartışılmaz etkisi bulunmaktadır. Türklerde denizcilik geleneği Anadolu'ya gelmeleriyle başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla birlikte daha ziyade askeri alanda kısmen de sivil sahada denizcilik faaliyetleri hızlanmıştır. Tezimizde ele aldığımız deniz ticareti cemiyetleri, 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyetin uygun ortamında kurulmuş ve faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

Türk sivil denizcilik tarihi bakımından önem arzeden söz konusu 8 cemiyetin isimleri şunlardır; Tevsî-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti, Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti, Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektep-i Âlisi Mezunin Cemiyeti, Mavnacılar Cemiyeti, Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti, Deniz Amele İşçileri Cemiyeti, Dersaadet Deniz Maden Kömürcü İşçileri Cemiyeti, Dersaadet Limanı Umum Deniz Sandalcı Esnafi Cemiyeti. Bu cemiyetler kuruluşlarının ardından devletin içine düştüğü zor süreçlerde varlıklarını devam ettirmek için direnmişler ise de I. Dünya Savaşı gibi yıkıcı bir döneme direnemeyerek varlıklarına son vermişlerdir. Savaş sonrası özellikle esnaf cemiyetleri tekrar kurulmaya başlanmış; fakat tekrar sıkıntılı dönemler başlamıştır. Bahsi geçen süreçte bu cemiyetlerin bir kısmı ya tarih sahnesinden çekilmişler ya da ülkenin bağımsızlığını kazanıp toparlanmasına kadar önemli bir faaliyet gösterememişlerdir. Cumhuriyet sonrası sivil denizcilik sahasına önem verilerek günümüze kadar olan faaliyetlere zemin hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Türk deniz ticareti tarihi, Sivil denizcilik cemiyetleri, Cemiyetler Kanunu, Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi.

ABSTRACT

Throughout the history, marine trade has always been important for humanity because of geographical features of the Earth. Thus, organizations related to marine trade are also important from this perspective. Especially, marine trade has an unquestionable effect at the level of development of Europe. Marine tradition in Turks has become with the arrival to Anatolia. With the establishment of the Ottoman Empire maritime activities has accelerated mostly in the military and partly civilian fields. Marine Trade Associations, elaborated in this study, were established and they conducted their activities during the Second Constitutional Era, declared in 1908.

The names of those 8 associations which have importance in the history of Turkish civil maritime are: Association of Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye, Association of Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye, Association of Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektep-i Âlisi Mezunin, Association of Mavnacılar, Association of Osmanlı Deniz Markasya, Association of Deniz Amele İşçileri, Association of Dersaadet Deniz Maden Kömürcü İşçileri, Association of Dersaadet Limanı Umum Deniz Sandalcı Esnafı. These associations have resisted in order to maintain their presences at the difficult situations experienced by the Empire. But, they have closed down their presences not resisting to a destructive period like the World War I. After the war, especially artisan associations have begun to be established; but crisis days have begun to break out. In that period mentioned above, some of these associations either have dissolved or carry out no important activities until the Turkish Republic have been founded and have reached a good situation. Immediately after the establishment of the Turkish Republic, it has been provided a basis for maritime activities to be carried out until today by giving importance to civil maritime area.

Key words:

History of Turkish marine trade, Civilian Marine Associations, Law of Associations, Instruction for Artisan Associations.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ.....	vii
EKLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

DENİZ TİCARET CEMİYETLERİNİN KURULUŞUNDA KANUNİ DAYANAKLAR

1.1. Osmanlı Cemiyetler Kanunu.....	15
1.1.1. Kanunun Birinci Bölümü.....	16
1.1.2. Kanunun İkinci Bölümü.....	19
1.2. Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi.....	20
1.2.1. Esnaf Cemiyetlerinin Kuruluşu.....	20
1.2.2. Esnaf Cemiyetlerinin Görevleri.....	21

2. BÖLÜM

CEMİYETLER KANUNU'NA UYGUN KURULAN DENİZ TİCARET CEMİYETLERİ

2.1. Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti.....	25
2.1.1. Cemiyetin Kuruluş Süreci.....	25
2.1.2. Cemiyetin Kuruluş Amacı.....	35
2.1.3. İdare Meclisi ve Görevleri.....	37
2.1.4. İdare Heyeti.....	38
2.1.5. Cemiyetin Diğer Hedefleri.....	39
2.1.6. Cemiyetin Çıkardığı Gazeteler.....	43
2.2. Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti.....	48
2.2.1. Cemiyetin Kuruluşu.....	48

2.2.2. Cemiyete Giriş ve Üyelik Şartları.....	49
2.2.3. Cemiyetin Geliri.....	50
2.2.4. İdare Heyeti	51
2.2.5. Cemiyet Yönetimi ve Görevlileri	53
2.2.6. Cemiyet Genel Kurulu.....	54
2.2.7. Cemiyetin Yaptığı Yardımlar.....	55
2.2.8. Cemiyetin Diğer Faaliyetleri.....	56
2.2.9. Cemiyetin Çıkardığı “Deniz” Adlı Gazete.....	56
2.2.10. Kamu Yararına Çalışan Cemiyet Olma Talebi.....	69
2.3. Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektep-i Âlisi Mezunin Cemiyeti.....	70

3. BÖLÜM

ESNAF CEMİYETLERİ TALİMATNAMESİ KAPSAMINDA KURULAN DENİZ TİCARET CEMİYETLERİ

3.1. Mavnacılar Cemiyeti.....	71
3.2. Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti.....	78
3.2.1 Cemiyetin Genel Görevleri.....	79
3.2.2 Cemiyetin Aidatı ve Masrafları.....	80
3.2.3 Cemiyetin Yönetimi.....	80
3.2.4 Cemiyetin İşçi Çalışma ve Ücret Tarifesi.....	81
3.3 Deniz Amele İşçileri Cemiyeti.....	82
3.4 Dersaadet Deniz Maden Kömürcü İşçileri Cemiyeti.....	83
3.4.1. Cemiyetin Kuruluşu.....	83
3.4.2. Cemiyetin İdari Yapısı.....	84
3.5. Dersaadet Limanı Umum Deniz Sandalcı Esnafı Cemiyeti.....	86
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	97

ÖNSÖZ

Kadim bir geleneğe sahip olunmasına rağmen ülkemizde Türk denizcilik tarihi alanındaki araştırmalar hak ettiği ilgiyi bulamamaktadır. Yapılan mahdud çalışmalar ise daha ziyade askeri alanda yoğunlaşmaktadır. Hazırladığımız bu tez ile Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk denizcilik tarihindeki sivil kuruluşlar ve faaliyetlerini ele alarak, bu alandaki bir boşluğu doldurmaya gayret ettik.

Tezimiz kapsamında öncelikle 1908 ile 1926 yılları arasında faaliyet gösteren Türk Deniz Ticaret Cemiyetleri'nin tespiti için çalışmalara başlandı. Bu cemiyetlerin ne gibi faaliyetler gerçekleştirdiklerini belirlemek üzere öncelikle arşiv kaynakları ve süreli yayınlar tarandı. Daha sonra konu ile ilgili salnameler taranıp cemiyetler tespit edilmeye çalışıldı. Konu ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan tez çalışmaları değerlendirildi. Bütün bu yapılan çalışmalar sonrası kitap kaynakları da değerlendirilerek tez yazımına geçildi.

Çalışmamız esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Özellikle tarama süreci uzun sürmüştür. Çünkü konu ile ilgili yapılmış bir eser tespiti çok mümkün olmamıştır. Bu nedenle çalışma tamamen özgündür. Burada verilen bilgilerin birçoğu ilk defa ortaya çıkarılmıştır. Fakat Cumhuriyet dönemine geçiş sürecindeki sıkıntılı dönem nedeniyle üzerinde çalışılan cemiyetler daha çok Osmanlı Devleti dönemini kapsamaktadır. Ayrıca çalışma içerisinde Osmanlı Devleti'nde bir cemiyetin kuruluş aşamaları da detaylı bir şekilde ortaya konmuştur.

Tez konusunu belirlememde ve tezi sağlıklı bir şekilde ilerletmem konusunda bana sabırla yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Ali Fuat ÖRENÇ'e, çalışmalarımnda bana destek olan ve sorularımı cevapsız bırakmayan meslektaşlarım Osmanlı Arşivi çalışanlarına ve beni destekleyen, sabırla hep yanımda olan aileme teşekkür ederim.

Turgay ÖZEKİCİ

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Tevsîf-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'nin Nizamnamesi, BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Ek 2. Tevsîf-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti Nizamnamesi'nin Transkripsiyonu, BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Ek 3. Tevsîf-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'ne Beyoğlu Mutasarrıflığı tarafından verilen ilmühaber, BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Ek 4. Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti'nin Nizamnamesi, Deniz, (19 Kanunusani 1327/1 Şubat 1912).

Ek 5. Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Nizamnamesi'nin Transkripsiyonu, Deniz, (19 Kanunusani 1327/1 Şubat 1912).

Ek 6. Osmanlı Deniz Markasya Cemiyetinin Talimatnamesi, BOA, DH. EUM THR 101/9230 Haziran 1328 (13 Temmuz 1912).

Ek 7. Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti Talimatnamesi'nin Transkripsiyonu, BOA, DH. EUM THR 101/9230 Haziran 1328 (13 Temmuz 1912).

Ek 8. Deniz Amele İşçileri Cemiyeti'nin feshedildiğini gösterir belge. BOA, DH. EUM AYŞ 72/49, 31 Kanunuevvel 1338 (31 Aralık 1922).

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.n. : Adı geçen nüşha

Bkz.: Bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. : Cilt

ev. : Çeviren

BEO: Bab-1 Âli Evrak Odası

DH. EUM AYŞ:Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi.

DH. EUM 5. ŞUBE:Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye 5. Şube.

DH. EUM THR:Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi.

DH, HMS: Dahiliye Nezâreti Hukuk Müşavirliği.

DH. UMVM: DahiliyeUmûr-ı Mahalliye-i Vilayât Müdüriyeti.

HR. HMS. İŞO: Hariciye Hukuk Müşavirliği İştişare Odası.

s: sayfa

ŞD: Şura-yı Devlet.

GİRİŞ

Denizcilik tarihi yazmak bir şekilde insanlığın tarihini de yazmak gibidir. Her geçen gün yapılan keşiflerle insanların denizlerdeki varlığının daha eski zamanlara dayandığını görmekteyiz. Günümüzde bilhassa ülkemiz için denizcilik sektörü her geçen gün gelişmekte ve önemini artırmaktadır. Dünya üzerindeki ticaretin büyük bir çoğunluğunun hala deniz yolu ile yapıldığını dikkate alırsak denizle olan bağımızın ne kadar güçlü olduğunu görürüz.

Bu tezin konusu Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında deniz ticareti alanındaki sivil toplum kuruluşlarının incelenmesidir. Yani denizcilikle ilgili sivil hareketlerin hangi kuruluşlar olduğu ve bu kuruluşların ne gibi faaliyetler yaptıkları ele alınmaya çalışılmıştır. Tez, konusu itibariyle özgün bir çalışmadır. Zira şu ana kadar 1908 II. Meşrutiyetin ilanı ile 1926 yılında Kabotaj Kanunu'nun kabul edilmesi arasında konu ile ilgili doğrudan veya dolaylı bir çalışma yapılmamıştır. Ancak bazı eserlerde tespit edebildiğimiz kadarıyla incelediğimiz cemiyetlerin isimleri ve kurucularına genel bir şekilde değinilmiştir. Çalışmamız daha çok birincil kaynaklara dayalı yapılmıştır. Özellikle arşiv kaynakları ve süreli yayınlar kullanılarak sivil denizcilik cemiyetlerinin mahiyetleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Cemiyetlerle ilgili bölüme geçmeden önce bunların kuruluşunayasal olarak dayanak olan *1909 Cemiyetler Kanunu* ve *1910 Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi*'nin içeriği değerlendirilmiştir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde bütün cemiyetler Cemiyetler Kanununa göre kurulmaktaydı. Fakat esnaf cemiyetleri hem Cemiyetler Kanunu hem de Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi'ne göre teşekkül edebiliyordu. Bu yüzden cemiyetleri sınıflandırırken esnaf cemiyetlerini ayrıca ele alan bir yöntem izlenmiştir.

Asıl konumuza geçmeden önce Türk deniz ticareti ve bu sahadaki sivil toplumun tarihsel süreçteki gelişimine kısaca da olsa göz atmanın faydalı olacağına inanmaktayız.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti deniz ticaretini incelemeye Fransızlara kapitülasyonların verildiği dönemden başlamak uygun olacaktır. Kapitülasyonlar önemli ölçüde sivil deniz ticaretini doğrudan etkileyen uygulamalardır. Osmanlı Devleti'nde kapitülasyonlar ilk uygulandığı dönemde deniz ticaretinin gelişimine katkı yaparken, daha sonraları kapitülasyonların olumsuz etkileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Kapitülasyonlara dair en önemli antlaşma Kanunu Sultan Süleyman Dönemi'nde Fransızlarla yapılmıştır. Anlaşma gereği Fransızlara sınırlı bir süre için bazı ticari ayrıcalıklar verilmişti. Fakat daha sonra gelen padişahlar anlaşmayı sürekli yenilemişler ve kapitülasyonlar Lozan Antlaşması'na kadar devam etmiştir. Üstelik zamanla sadece Fransızlara değil diğer devletlere de bu ayrıcalıklar tanınmaya başlanmıştır¹.

Kapitülasyonlardan sonra başlayıp Kabotaj Kanunu'nun kabulüne kadar olan dönemi üç kısımda inceleyebiliriz. İlk dönem sadece yabancı gemilerin taşımacılık yaptığı dönem, ikinci dönem hem Türk hem yabancı gemilerin taşımacılık yaptığı dönem, üçüncü dönem ise sadece Türk gemilerinin taşımacılık yaptığı dönemdir.²

İlk dönemde kapitülasyonların etkisi ile Avrupa ile olan deniz ticareti Fransız bayraklı gemilerle yapılmaktaydı. Diğer devletler de Fransız bayrağı çekerek taşımacılık yapıyorlardı. Daha sonra 17. Yüzyıl ile birlikte ayrıcalık verilen devlet sayısı artmıştır. Özellikle Akdeniz'de ticaret daha çok yabancı gemiler vasıtasıyla yapılmaya başlanmıştır.³

İkinci dönem 19. Yüzyıl ile başlatılabilir. İkinci dönemde yabancı gemilerin yanında Türk gemilerinin de söz sahibi olmaya başladığını görmekteyiz. İkinci dönemde devlet tarafından deniz ticareti alanında yapılan ilk uygulamaları kronolojik olarak aşağıdaki gibi değerlendirmek mümkündür:

-1848 Ticaret vapurlarında konşimento ve navlun usulünün uygulamaya konulması.

-1849 Deniz Ticaret Kanunu'nun hazırlanması çalışmalarına dair çalışma.

---

¹Necdet Kurdakul, **Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar**, Döler Neşriyat, İstanbul, 1981, s. 23-26.

²**Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tarihçesi 1**, İstanbul, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Kültür Yayınları, 1994, s.54.

³Daniel Panzac, **XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Taşımacılığı**, Çev. Serap Yılmaz, Tarih İncelemeleri Dergisi, İzmir, 1989, sayı IV, s.179-181.

- 1861 Limanlarımızda demirleyen gemilerden vergi alınması kararı.
- 1863 Denizde Çarpışmayı Önleme Tüzüğü'nde yapılacak değişiklikler.
- 1863 Deniz Ticaret Mahkemesi'nin kurulması kararı.
- 1870 Tüccar gemilerinden kilo hesabı karşılığı alınan verginin tonilato olarak alınması.
- 1870 Ticaret gemilerinin Boğaz'dan gece çıkışlarında uymaları gereken kurallar nizamnamesi.
- 1877 Türk bayrağı çekmeyen Türk gemilerine el konulması.
- 1880 Denizde çatışmayı önlemek için sisli havalarda düdük çalınması.
- 1881 Devletler hukuku gereğince, devlet karasuları sınırının 3 mil olduğunun tespiti.
- 1886 Ticari gemi yapımını teşvik için, otuz tondan büyük olanlardan vergi alınmaması.
- 1886 Limanlarda safra boşaltan tüccar gemilerinden alınacak cezalar.
- 1890 Ticaret gemilerinin birbirlerini bayrakla selamlamaları kararı.
- 1890 Ticaret gemilerine tahlisiye aletlerinin konulması.
- 1894 Boğazlara gelen gemilerin kılavuz almaları mecburiyeti.
- 1896 Denizde çatışmayı önleme nizamnamesi.
- 1900 Limanlarda demirleyen gemilerden vergi alınması.
- 1907 Ticaret gemilerinin harp zamanı gerektiğinde, silahlandırılarak kullanılması.
- 1909 Yabancı tüccar gemilerinin liman vergisine tabi tutulması.
- 1913 Yabancı ticaret gemilerinin Boğazlardan geçiş zamanı talimatnamesi.

-1917 Karadeniz Boğazından çıkacak gemilerden vergi alınması.⁴

Buharlı gemilerin kullanılmaya başlanmasından önce özellikle İstanbul'da taşımacılık ve ticaret kayık, mavna ve yelkenli gemi benzeri araçlarla yapılmaktaydı. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte buharlı gemilerin Osmanlı Devleti'nde de kullanılmaya başlandığını görmekteyiz. Buhar makinesinin gemilerde kullanılmaya başlanmasından 20 yıl sonra buharlı gemi Osmanlı Devleti'nde ilk defa II. Mahmut döneminde kullanılmaya başlandı. Satın alınan ve ismi "Swift" olan gemi halk dilinde "Buğ Gemisi" şeklinde ifade edilmekteydi.⁵ "Swift" gemisinin alınmasından sonra yeni gemiler alınmaya ve dahası yeni teknolojideki gemilerin yapımı için çalışmalara başlandı.

Satın alınan ve yapılan gemilerle birlikte Osmanlı Devleti insan ve eşya taşımacılığını da bu gemilere yaptırmayı düşünmeye başlamıştı. Böylece devlet Hazine-i Hassa'nın da katılımıyla "Şirket-i Osmaniye"yi kurdu. Daha sonra Hazine-i Hassa bu şirketten ayrıлып "Hazine-i Hassa Kumpanyası" adlı kendi şirketini kurdu. Bu şirket daha sonra "Mecidiye Şirketi" ve 1843 yılında da "Fevaid-i Osmaniye Şirketi" adını almıştır.⁶

Deniz taşımacılığını günün koşullarına uygun hale getirmek ve devlete yarar sağlamak amacıyla "Fevaid-i Osmaniye", Sultan Abdülmecit (1839-1861)'in buyruğuyla kurulmuştur. Böylelikle İstanbul-İzmir ve ara iskelelerde ve Tekirdağ-Bandırma, İzmit-Gemlik hatları arasında düzenli olarak yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaya başlanmıştır.⁷

Fevaid-i Osmaniye ile başlayan yük ve yolcu taşımacılığı devam etmiş ve 1870 yılına gelindiğinde şirketin adı devrin padişahına izafeten "İdare-i Aziziye" olarak değiştirilmiştir.⁸

1876 yılında II. Abdülhamit'in tahta çıkması ile birlikte İdare-i Aziziye, Bahriye Nezareti'ne bağlanarak İdare-i Mahsusa ismiyle hizmete devam etmiştir.⁹

---

⁴Tülay Duran, **Türk Denizciliği ve Deniz Ticareti Kaynakları**, İstanbul, 2002, s. 338.

⁵Levent Düzcü, "Yelkenliden Buharlıya Geçişte Osmanlı Denizciliği (1825-1855)", (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, 2012), s. 155.

⁶Tülay Duran, **Türk Denizciliği ve Deniz Ticareti Kaynakları**, İstanbul, 2002, s. 338..

⁷**Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tarihçesi 1**, İstanbul, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Kültür Yayınları, 1994, s. 142,143.

⁸a.g.e., s. 144.

⁹a.g.e., s. 147.

Bundan sonra II. Abdülhamit dönemi boyunca hizmet veren İdare-i Mahsusa'nın ilgisizlik ve çeşitli nedenlerle faaliyetleri durma noktasına gelmiştir.

İdare-i Mahsusa'nın zayıflaması ile birlikte bu kuruluşun yerine yeni bir şirket düşünülmekteydi. Yalnız çalışmalar bir netice vermemiş ve 1910 yılına gelindiğinde devlet sermayesi ile Maliye, Harbiye, Ticaret ve Nafia nezaretlerinden seçilen üyelerden kurulu ve uzman bir genel müdür yönetiminde “Osmanlı Seyr ü Sefain İdaresi” kurulmuştur. Ve idare Harbiye Nezareti'ne bağlanmıştır. ¹⁰İdare kurulduktan sonra Bahriye Nezareti miralaylarından Aziz Bey genel müdür olarak tayin edilmiştir.¹¹ Osmanlı Seyrü Sefain İdaresi kurulduğu yıldan sonra hızlı bir gelişme kaydetmiş ve bünyesine yeni gemiler katmıştır.

Yeni gemilerin alınması ile birlikte gelişen idareyi daha da geliştirmek maksadı ile Alman Karl Leke genel müdür olarak tayin edildi.¹² Bunun dışında daha sonraki yıllarda yönetimle ilgili çeşitli sıkıntılar devam etmiş ve yönetim faydalı bir şekilde çalışmamıştır.¹³

Bu gelişmelerin üzerine kuruluş, savaşlar nedeniyle de olumlu bir görüntü çizememekteydi. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte 19 Ocak 1923 tarihinde idarenin ismi “Türkiye Seyrisefain İdaresi” şekline dönüştürülmüş ve başına idareye olumlu birçok hizmeti bulunan Sadullah Bey getirilmiştir. Daha sonra ise idare Müdafaa-i Milliye Vekaleti'ne bağlanmıştır. Genel müdürlüğe getirilen Sadullah Bey hemen işe koyulmuş ve ilk önce eski gemileri tamirden geçirmiş ve dışardan da yeni gemiler alarak kuruluşu faal bir hale getirmiştir.¹⁴

Devlet eliyle kurulan ve hizmet veren bu kuruluşların yanında halka açık bir anonim şirket olan Şirket-i Hayriye'ye de değinmek yerinde olacaktır.II. Mahmut döneminde alınan buharlı gemilerle birlikte 1843 yılında kurulan Fevaid-i Osmaniye şirketinin yanında 1851 yılında da Şirket-i Hayriye kurulmuştur.93 yıl boyunca

---

¹⁰Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Kültür Yayınları, a.g.e., s. 150.

¹¹a.g.e., s. 151.

¹²a.g.e.,s.154.

¹³Eser Tutel, **Seyr-i Sefâin öncesi ve Sonrası**, İletişim Yay., İstanbul 2006., s. 136,137.

¹⁴**Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tarihçesi 1**, İstanbul, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Kültür Yayınları, 1994, s. 155.

İstanbul'da hizmet veren şirket özellikle Boğaziçi'nin ulaşımını sağlayarak bölgedeki yerleşim yerlerinin gelişimini sağlamıştır.¹⁵

Boğaziçi'nde bir şirket kurma fikrini ortaya atıp gerçekleştirenler, o zamanın Sadaret Müsteşarı olan Keçecizade Fuat Paşa ile eski Adliye Nazırı Ahmet Cevdet Paşa'dır. Şirketin ilk müdürü ise aslen Sakızlı olan Ali Hilmi Efendi'dir.¹⁶

Kurulduğu günden sonra birçok hizmette bulunan ve uzun yıllar hizmet veren Şirket-i Hayriye 24 Ocak 1945 tarihinde Devlet Denizyolları ve Limanları İşletmeleri Umum Müdürlüğü'ne devredilmiştir.¹⁷

İstanbul'da taşımacılık hizmeti veren bir başka şirket ise Haliç Dersaadet Vapur Şirketi idi. Bu şirket Şirket-i Hayriye benzeri bir şekilde çalışmış ve 1860-1910 yılları arasında Haliç'in iki yakasında taşımacılık yapmıştır.¹⁸ 1910 yılı sonrasında ise Haliç Vapurları Osmanlı Anonim Şirketi adı altında Haliç'te taşımacılık yapılmıştır.¹⁹ Cumhuriyet'in ilanını takip eden dönemde bu şirket Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal etmişti. Şirkette yaşanan çeşitli sıkıntılar nedeniyle belediye hükümetin emriyle şirkete el koymuş ve işletmeyi ele almıştır. 1941 yılına gelindiğinde ise bir kanun ile şirketin bütün mal varlığı Devlet Denizyolları Umum Müdürlüğü'ne devredilmiştir.²⁰

Bu bilgilere ek olarak özellikle İstanbul'da deniz ticaretinin yükünü kaldıran şirketlere de değinmek faydalı olacaktır. Bu çerçevede 1913 yılında basılan Bahriye-i Ticariyye Salnamesi'ndeki²¹ bilgiler ışığında İstanbul'da yerli ve azınlık olarak çalışan deniz ticaret şirketleri şu şekildeydi;

---

¹⁵Eser Tutel, **Şirket-i Hayriye**, İletişim Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1997, s. 18-22.

¹⁶**Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tarihçesi 1**, İstanbul, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Kültür Yayınları, 1994, s. 166.

¹⁷**a.g.e.**, s. 194.

¹⁸**a.g.e.**, s. 207.

¹⁹Murat Koraltürk, **Haliç'te Ulaşım ve Haliç Vapurları Şirketi (1909-1941)**, İstanbul, Degradeajans Yayıncılık, 2005, s. 20.

²⁰Ali Akyıldız, **Haliç'te Seyrüsefer Haliç Vapurları Şirketi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007, s.99.

²¹**Bahriyye-i Ticariyye Salnamesi**, 1913, s. 74-80.

Adalar Osmanlı Şirket-i Bahriyesi	
Mısırlı Halil Paşazade, Abbas Paşa tarafından kurulmuş, daha sonra bir Anonim Şirket haline dönüştürülmüştür.	
Yönetim Merkezi	Galata'da, Arabyan Han
Genel Müdür ve güverte müfettişi	Yusuf Bey
Makine İncektörü	Ali Bey
Simgesi	Mavi zemin üzerinde ehram şeklidir
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Tahir 780 tonilato, Heybeliada 529 tonilato, Kınalıada 179 tonilato.

Hilal Osmanlı Anonim Şirketi	
Yönetim Merkezi	İstanbul Rıhtım Hanı.
Müdür	Giritli Nafi Bey
Güverte İncektörü	Şevket Bey
Makine İncektörü	Kadri Efendi
Simgesi	Kırmızı zemin üzerine beyaz hilal
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Hilal 935 tonilato, Güzel Girid 602 tonilato, Millet 319 tonilato.
İdare Meclisi Başkanı	Dava Vekili Behrâm Efendi

Gümüşciyân Vapur Şirketi	
Yönetim Merkezi	Galata'da Liman İdaresi Karşısındaki Daire
Sahip ve Genel Müdür	Mıgırdic Gümüşciyân Efendi
Simgesi	Bacalarda beyaz ay yıldız
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Mahmud Şevket Paşa 1743 tonilato, Seyyâr 2140 tonilato, On Temmuz 1486 tonilato, Zonguldak 780 tonilato.

Beykoz Vapur Şirketi	
Sahip ve Genel Müdür	Mustafa ve Hacı Ali Beyler
Simgesi	Beyaz zemin üzerine ufkî iki kırmızı hat
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Beykoz 870 tonilato, Hanefiyye 240 tonilato.

Selanik Osmanlı Anonim Şirket-i Bahriyesi	
Yönetim Merkezi	Galata Kara Mustafa Paşa Sokağında
Genel Müdür	Setrak Efendi
Güverte İnceleme	Şevket Bey
Makine İnceleme	Kadri Efendi
Simgesi	Beyaz zemin üzerine iki kırmızı hilal arasında kırmızı çapa
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Kandıra 181 tonilato, Tevfikiyeye 344 tonilato, Hikmet, Hâvır Seyyâre Takriben 50-60 tonilato, Katrîn.
İdare Meclisi Başkanı	Sami Sezer Efendi

Erdekli Râsim Şirketi	
Yönetim Merkezi	Galata Kutu Hanı
Sahip ve Genel Müdür	Erdekli Rasim Bey
Simgesi	Beyaz zemin üzerine etrafı kırmızı ze ve ortasında çifte kırmızı çapalı flama
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Bandırma 297 tonilato, Erdek : 415 tonilato.

Trabzon Necât Vapur Şirketi (Kollektif)	
Yönetim Merkezi	Trabzonda Hüseyin Celal Efendi ve Şurekâsı (Ortakları)
Şube	Bahçe Kapısındaki handa Hâfız Said Efendi Zâde Esat Bey
Sahipleri	Toma Efendi ve şurekâsı, Ayvat Oğlu Efendi, Pandeli Efendi.
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Necat 943 tonilato, İstefanos Vapuru (Şilep) 450 tonilato, Despina Vapuru (Şilep) 480 tonilato, Defnî Vapuru 826 tonilato.

Terliya Vapur Şirketi	
Sahip ve Müdür	Filib Efendi
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Terliya 220 tonilato,

Mudanya Vapur Şirketi (Kollektif)	
Sahip ve Müdür	Filib Efendi
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Başlangıç 216 tonilato,

Kırlangıç Vapur Şirketi	
Sahip ve Genel Müdür	Yorgi Efendi
Ortaklar	Mâni' Zâde ve şurekâsı, Remzi Bey, Pandeli Biraderler, Yani Ârvenitidis ve Oğulları, Cemal Bey
Simgesi	Beyaz zemin üzerine kırmızı kırlangıç resmi
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Kırlangıç 22 tonilato, Vatan vapuru 63 tonilato, Paşabahçe Vapuru 85 tonilato, Naksi Ârhî 860 tonilato, Nika 1047 tonilato, Velisaryos Vapuru 541 tonilato, Adliye Vapuru 20 tonilato,

Terakkî Vapur Şirketi	
Yönetim Merkezi	Galata'da Liman İdaresi bitişiğindeki Daire
Sahip ve Müdür	Trabzonlu Hüseyin Bey ve şürekâsı
Mevcut Vapurları ve Vergi Miktarları	Terakki 190 tonilato,

Haliç Dersâdet Vapur İdâresi	
Yönetim Merkezi	Ayvansaray
Genel Müdür	Leon İnzilberg
İnspektor	Ömer Bey
Muhasebeci	Yağlıkciyân Jozef Efendi.
Başkatip	Leon Efendi
Başmühendis	Metratgin
İkinci Mühendis	Pol Kukainzen
Seyri sefer Müfettişi	Hamdi Bey
Güverte İnspektör Katibi	Ali Selahattin Efendi
Muhasebe Katipleri	Robin Efendi, Alber Efendi, Balta Efendi, Delalola Efendi, Kolaru Efendi
Yazışma Katibi	Kemal Efendi
Katip Yardımcısı	Niha Efendi
Mevcut Vapurları	11 numaraya kadar.

Osmanlı coğrafyasının özellikleri gereği denizlerde yapılan taşımacılık faaliyetleri kadar olmasa da nehir taşımacılığına önem verilmekteydi. Nitekim 1869 yılında *İdare-i Nehri Osmani* teşkilatı kurularak Tuna Nehri'nde taşımacılık yapılmaya başlanmıştır.²²

Deniz ticaretinde üçüncü dönem ise sadece Türk gemilerinin taşımacılık yaptıkları devredir. Bu dönemi I. Dünya Savaşı ile başlatmak mümkündür. Savaşla birlikte kapitülasyonlar geçici olarak kaldırılmış ve denizlerimizde sadece Türk gemileri çalışmaya başlamıştı. Fakat gemilerin çoğunluğunun savaşta kullanılıp zarar

²²Kasım Sözer, "1913 Tarihli Bahriye-i Ticariye Salnamesindeki Bilgiler Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarındaki Deniz Ticaret Yapısının Değerlendirilmesi", (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), s.11.

görmesi nedeniyle ticaret hacmi bu yıllarda düşmüştür. Ayrıca kabotaj hakkının kazanılması ile birlikte Cumhuriyet dönemini de bu safhada ele almak mümkündür.²³

Bir devletin kendi kıyıları boyunca ve kendi limanları arasında yük ve yolcu taşımaya ve buna bağlı olan ticarete Fransızca kökenli bir sözcükle *kabotaj hakkı* denilmektedir. Kabotaj hakkı ile birlikte devletler kendi denizlerinde kendi gemilerini serbest bırakıp yabancı gemileri kısıtlıyor ve böylece deniz ticaretleri geliyordu. Kapitülasyonlar bu duruma engeldi. TBMM’de 19 Nisan 1926’da kabul edilen *Kabotaj Yasası* Türk denizciliğinin gelişmesinde dönüm noktası olmuştur.²⁴ Nitekim 1924 yılında 34.902 olan Türk Ticaret filosunun tonajı, 1938’de 219.586 tona yükselmiştir.²⁵

Deniz ticaretinin tarihsel sürecini ana hatlarıyla inceledikten sonra cemiyet kavramı ve tarihsel süreçte gelişimini ele almamız yararlı olacaktır.

“Modern Arapça’da “birlik” ve “topluluk” kavramlarını ifade etmek için kullanılan kelime “toplama, biriktirme, devşirme” anlamlarına gelen cem‘den türetilmiştir.”²⁶ Osmanlı’da cemiyet kavramı çok geniş manada kullanılmış ise de genel olarak sivil toplum kuruluşları bu kapsama girmektedir. Halkın kendi arasındaki toplantıları düğün, sünnet, eğlence gibi durumları kapsamakla birlikte birkaç kişinin bir araya gelip suç işlemleri de cemiyet kavramı ile ifade edilmiştir. Resmi daireler bünyesinde kurulmuş olan birçok komisyon, heyet ve benzeri yapılanmalar da cemiyet olarak tanımlanmıştır. Bizim üzerinde duracağımız cemiyet kavramı ise sivil toplum kuruluşlarını içeren kısımdır.

Genel olarak sivil toplumu, devletin kapsadığı alanın dışında kalan topluluk olarak tanımlayabiliriz.²⁷

Tarihsel süreç içerisinde sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkması için beş temel şart olduğunu söyleyebiliriz.

---

²³**Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tarihçesi 1**, İstanbul, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. Kültür Yayınları, 1994, s.54-55.

²⁴Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi: Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938)**, 2.bs., İstanbul, Bilgi Yayınevi, 2005, s.227.

²⁵Ali İhsan Gencer, Sabahattin Özel, **Türk İnkılâp Tarihi**, 14.bs., İstanbul., Der Yayınları, 2010, s.269.

²⁶Şükrü Hanioglu, “Cemiyet”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara, 2002, C. 7, s. 129.

²⁷**Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Cemiyetler**, Ankara, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013, s.1.

1- Ülkedeki hukukî yapı ve siyasal yapının sivil toplum kuruluşları için uygun olması gerekir. Toprağa bağımlı kölelik, diktatörlük ve ideolojik devletlerde sivil toplum ve kuruluşlarının yaşaması mümkün değildir.

2- Özgür bireylerin olduğu yerde ancak sivil toplum oluşabilir. Hürriyeti bulunmayan bir bireyin kendi başına hareket etmesi veya birlikte faaliyet göstereceği özgür bireyler bulması halinde sivil toplum kuruluşları ortaya çıkabilir.

3- Özel mülkiyet sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları için en önemli faktörlerden birisidir. Özel mülkiyet olmadan özgür bireyin serbest hareket etmesi mümkün değildir. Özel mülkiyet aynı zamanda sermayenin de kaynağı belki ilk basamağıdır. Sivil toplum kuruluşları için kişilerin maddi güce sahip olmaları gerekir. Köleliğin veya toprağa bağımlı köleliğin kaldırılmasına rağmen özel mülkiyet bulunmadığı için fiilen kölelikten kurtulunamadığı tarihi vakalarla sabittir.

4- Sivil toplum kuruluşları için insanların yeterli refah seviyesine ulaşması çok önemlidir. Özgür ve özel mülkiyet hakkı olan bireylerin refah seviyeleri açlık endişesi olmadan hareket edebilme ve başkalarına yardım imkânına sahip olmaları gerekir.

5- Sivil toplum kuruluşları için insanlarda fikri olgunluk, faydalı olma iştiağı ve diğergam olmalık özelliklerinin bulunması gerekir. İlk dört maddeye sahip olsa bile eğer bireylerin fikri hazırlıkları yoksa ve sorumluluk duygusuna sahip değilse sivil toplum kuruluşlarında yer almaları veya bu kuruluşlara yardımcı olmaları mümkün değildir.²⁸

Osmanlı sivil toplumu ele alındığında ise, uzun süre Osmanlı toplum yapısının temelini oluşturan geleneksel sivil toplum öğeleri varlığını devam ettirmiştir. Bunun yanında modernleşme süreci ile birlikte on dokuzuncu yüzyıldan itibaren ortaya çıkan yeni sivil toplumdaki da söz edebiliriz. Loncalar, millet sistemi, vakıflar ve ayanlık sistemi Osmanlı'da uzun yıllar boyunca devletle toplum arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Bu yapılar devlete bağımlı olmakla birlikte, toplumsal yapı içerisinde olmaları itibarıyla sivil toplum işlevini yerine getirmiştir. Tanzimatla başlayan dönem ile birlikte bu yapılara yeni sivil toplum unsurları eklenmiştir. Özellikle cemiyetler ve siyasi partiler bu yapılara örnektir. Ortaya çıkan yeni sivil toplum unsurları nedeniyle geçmişten gelen sivil toplum unsurları ya işlevlerini yeni

---

²⁸İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, **a.g.e.**, s 2.

unsurlara bırakarak ortadan kalkmış ya da değişime uğrayarak varlıklarını devam ettirmişlerdir.²⁹

Osmanlılar'da el sanatları ile uğraşanlarla geçimlerini mal ve hizmet üretimi, alım ve satımı ile sağlayanların genel adı esnaftı.³⁰ Konumuza esas olan esnaf cemiyetlerinin temelini oluşturan yapı lonca sistemiydi.1910 yılında çıkan *Esnaf Cemiyetleri Hakkındaki Talimatname* ile birlikte loncalar tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Böylece esnaflar cemiyet sistemine geçerek faaliyetlerine bu şekilde devam etmişlerdir

Konumuzun diğer kısmını oluşturan cemiyetlerin ilki İstanbul'da Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi adı verilen bir cemiyetti fakat kaynaklarda cemiyet ismi bu topluluk için kullanılmamıştır.³¹ İlk cemiyet diyebileceğimiz cemiyet ise 1861 yılında kurulan *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye*'dir. 23 yıl faaliyet gösteren cemiyet 1882 yılında kapatılmıştır. İkinci olarak kurulan cemiyet ise *Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye* idi. 1863 yılında kurulan cemiyet daha sonra Darüşşafaka kurumuna dönüşmüştür. İlk kurulan cemiyetlere diğer bir örnek bugün de varlığını Kızılay Derneği şeklinde sürdüren *Hilal-i Ahmer Cemiyeti*'dir. 1868 yılında kurulan bu cemiyet 1935 yılında Türkiye Kızılay Cemiyeti, 1947 yılında ise Türkiye Kızılay Derneği şeklinde ismini değiştirmiştir.³²

Yine bu cemiyetlere örnek olarak verebileceğimiz bugün de varlıklarını devam ettiren Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş spor kulüpleri de 1900'lü yılların başında kurulmuşlardır.³³

II. Meşrutiyet'e kadar belli başlı cemiyetler kurulmuş fakat meşrutiyetin ilanı ile birlikte cemiyet sayısı hızla artmıştır. Bu duruma bağlı olarak 16 Ağustos 1909 tarihinde kabul edilen Cemiyetler Kanunu sayesinde dernekler bir düzene sokulmuştur. Cemiyetler Kanunu, 1901 tarihli Fransız dernekler kanunundan

---

²⁹Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cemiyet Kanun ve Nizamnameleri, Ankara,İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013, s.1.

³⁰Ahmet Kal'a, "Esnaf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara 2002, C. 11, s. 423.

³¹ŞükrüHanioglu, "Cemiyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara , 2002, C. 7, s. 129.

³²Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cemiyetler, Ankara, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013, s.21,22.

³³Şaban Acar, Sivil Toplum Kurumu Olarak Türkiye'de Derneklerin Profili, Ankara, 2012, s. 66.

faydalanılarak hazırlanmıştı. 19 maddeden oluşan bu kanun 1923 yılında beş maddesinde değişiklik yapılmakla birlikte 1938 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.³⁴

Cemiyetlerin sayısındaki artış Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Ancak savaş yıllarının dernek sayısının artışına olumsuz etki ettiğini de belirtmek gerekir.³⁵

Deniz ticaret cemiyetlerinin ilk ortaya çıkışı ise II. Meşrutiyet süreciyle birlikte olmuştur. Cemiyetler Kanunu'nun çıkarılması dernek kurma sistemini düzenlemiştir. Esnaf Cemiyetleri Hakkındaki Talimatname ile de diğer cemiyetlerin düzenlenmesine imkan sağlanmıştır. Aşağıda geniş olarak ele alacağımız üzere bu sayede farklı isim ve amaçlarda kurulan deniz ticaret cemiyetleri deniz ticaretinin gelişmesi için çalışmalarda bulunmuşlardır.

---

³⁴Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cemiyetler, Ankara, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013, s.23.

³⁵Şaban Acar, Sivil Toplum Kurumu Olarak Türkiye'de Derneklerin Profili, Ankara, 2012, s. 74.

1. BÖLÜM

DENİZ TİCARET CEMİYETLERİNİN KURULUŞUNDA KANUNİ DAYANAKLAR

1.1. Osmanlı Cemiyetler Kanunu

II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında ortaya çıkan yeni siyasi atmosferin etkisiyle Osmanlı Devleti'nde cemiyetlerin teşekkülüne dair bir kanun çıkarma zarureti ortaya çıktı. Nitekim 16 Ağustos 1909 tarihinde çıkarılan kanuna göre cemiyetlerin kuruluşlarından önce devletten izin alma zorunlulukları bulunmuyordu. Sadece derneğin kuruluşu sağlandıktan sonra Cemiyetler Kanunu'nun 6. maddesine uygun olarak hükümete haber verilmesi gerekmekteydi.³⁶ Bu aslında Osmanlı memleketinde cemiyetlerin izin almadan kurulup faaliyete geçebilecekleri özgür bir ortam anlamı da taşıyordu. Ancak bu ilk kuruluş aşamasından sonra bir takım prosedürlerin yerine getirilmesi zorunluydu. Şöyle ki teşekkül eden cemiyetin en kısa sürede adı, amacı, idaresini üstelenecek kişilerin isimlerini ve ikamet yerlerini belirten cemiyetin kurucuları tarafından altı imzalanmış bir beyannamenin hazırlanması istenmekteydi. Bu beyanname ile dernek merkezi İstanbul'da ise Dâhiliye Nezareti'ne, taşrada ise bulunduğu yerin en yüksek mülkî amirine başvuruda bulunulması gerekmekteydi. Ayrıca bu beyannameye ekli olarak cemiyete ait resmî mühürle mühürlenmiş iki nüsha halindeki cemiyet programının da sunulması kanunda yer alan diğer bir husustu. Başvuru esnasında sunulan belgelerin

---

³⁶ “Cemiyetler Kanunu”, **Düstur**, II. Tertip, C.1, 10 Temmuz 1324-29 Teşrinievvel 1325[23 Temmuz 1908-12 Aralık 1909], s. 604. Tarih Çevirme Kılavuzu, (Çevrimiçi) <http://ttk.gov.tr>, 10 Şubat 2014. Türk Tarih Kurumu'nun tarih çevirme kılavuzu kullanılmıştır. Kaynaklarda rumi tarih miladi takvime çevrilmiştir.

incelenmesi neticesi resmî makamdan cemiyete ilmühaber verilecek ve böylece cemiyet resmen onaylanmış ve tanınmış olacaktır.³⁷

Diğer taraftan eğer cemiyet, 1909 kanununun ilanından önce teşekkül ettiyse bu takdirde kanunun çıkış tarihinden itibaren iki ay içerisinde beyanname ve programlarını sunarak ilmühaberlerini almak hakkına sahiptir.³⁸

Cemiyetler Kanunu'nun 17. maddesi öne çıkmakta ve faaliyetlerin devamında önem kazanmaktaydı. Bu maddeye göre bir cemiyet isterse *menafi-i umumiye hadim* yani *kamu yararına çalışan* dernek statüsü alabiliyordu. Bu statüyü alan dernek çeşitli ayrıcalıklara sahip bulunuyordu.

Yukarıda da belirtildiği üzere Cemiyetler Kanunu, 1901 tarihli Fransız dernekler kanunundan faydalanılarak hazırlanmıştı. 19 maddeden oluşan bu kanun 1923 yılında beş maddesinde değişiklik yapılmakla birlikte 1938 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.

Esas konumuz olan deniz ticaret cemiyetlerinin de tabii olduğu Cemiyetler Kanunu'nun diğer maddeleri ve içeriği aşağıda ele alınmıştır.

1.1.1. Kanunun Birinci Bölümü

Cemiyetler Kanununun birinci bölümü 16 maddeden oluşmaktadır. Bu kısımda derneğin kuruluş şartları ve işleyişi tanzim edilmiştir.

İlgili maddeler şöyledir:

Birinci Madde: Cemiyet, birden fazla kişinin sürekli bir şekilde bilgi ve birikimlerini, kendi menfaatleri dışında bir amaçla, paylaşmak için kurulmuş topluluktur.

İkinci Madde: Bir cemiyetin kurulması öncelikle ruhsat almasına bağlı değildir. Fakat kurulduktan sonra 6. Maddeye uygun olarak hükümete bildirilmesi gerekir.

Üçüncü Madde: Yürürlükte olan kanunları, genel ahlakı, ülkenin düzeni ve bütünlüğünü bozmayı, toplum katmanlarını siyasi olarak bölmeyi ve hükümeti değiştirmeyi amaç edinen cemiyetlerin kurulması uygun değildir.

³⁷“Cemiyetler Kanunu”, a.g.e., s 605.

³⁸a.g.e., s. 607.

Dördüncü Madde: Irk, milliyet ve cinsiyete dayalı ve o unvanlar altında cemiyetler kurulması yasaktır.

Beşinci Madde: Cemiyet üyelerinin 20 yaşından küçük olmaması, herhangi bir suçtan dolayı ceza almamış olması ve medeni haklarını kullanabilme yetkinliğinden yoksun olmaması şarttır.

Altıncı Madde: Gizli cemiyetler kurulması kesinlikle yasaktır. Bir cemiyet kurulur kurulmaz merkezi İstanbul'da ise Dâhiliye Nezareti'ne, taşrada ise en büyük mülki memura cemiyetin unvanı, amacı, adresi ile yönetim kurulu üyelerinin adları, meslekleri ve adreslerini içeren cemiyetin kurucuları tarafından imzalanmış ve mühürlenmiş bir beyanname verilecek ve karşılığında bir ilmühaber verilecektir. Bu beyannameye cemiyetin tüzüğünden iki adedi cemiyetin resmi mührü ile mühürlenmiş olarak eklenecektir.

İlmühaber alındıktan sonra kurucular tarafından ilan edilecektir. Cemiyetler gerek tüzüklerinde gerekse yönetim kurulları ve adreslerinde yapacakları değişiklikleri hükümete bildirmek zorundadırlar.

İşbu değişikliklerin üçüncü şahıslara karşı geçerliliği ancak hükümete bildirildiği günden başlar. Bildirilen değişiklikler özel defterine kaydedilir ve söz konusu defter Adliye ve Mülkiye tarafından her ne zaman istenilirse ibraz edilecektir.

Yedinci Madde: Her cemiyetin merkezinde iki kişiden aşağı olmamak üzere bir yönetim kurulu ve eğer şubeleri var ise onlarında merkeze bağlı yönetim kurulları olacak ve bu kurullarca birinci olarak; cemiyet üyelerinin kimlikleri ve cemiyete giriş tarihleri, ikinci olarak; yönetim kurulunun aldığı kararlar, yazışmalar ve yaptığı tebligatlar, üçüncü olarak; cemiyetin gelir ve giderlerini gösteren defterleri tutmak ve Adliye ve Mülkiye tarafından istenildiğinde ibraz edilmesi şarttır.

Sekizinci Madde: 6. Madde gereğince beyanname vermiş olan her cemiyet, 9. Maddede gösterildiği üzere davacı veya davalı sıfatıyla mahkemelerde bulunmak, gerektiğinde devletçe yapılan yardımlardan başka birinci olarak; üyelerin yıllık 24 altını aşmamak üzere verecekleri parayı, ikinci olarak; cemiyetin idaresi ve üyelerin toplanmasına elverişli binayı, üçüncü olarak amaç edindiği hususların gerçekleşmesi için gerekli olan taşınmaz malları kanununa uygun olarak kullanmak ve yönetmek

yetkisine sahip olabilir. Cemiyetlerin bunlardan başka taşınmaz mala tasarruf etmeleri yasaktır.

Dokuzuncu Madde: Cemiyetin işleri için cemiyet adına memurlar, mahkemeler ve resmi meclislere yapılacak başvurular genel sekreter veya müdürlerinin imza ve şahsi mühürleri bulunan pullu dilekçelerden başka usulle yapılmayacaktır. Cemiyet adına işlemleri yürütecek kimselerin kimlik bilgileri cemiyetin tüzüğünde yazılı olacaktır.

Onuncu Madde: Cemiyetin üyeleri her ne zaman isterlerse tüzüklerinde aksi şart olsa bile ödeme zamanı gelen ve bu seneye ait hisse paralarını ödedikten sonra cemiyetten ayrılabilirler.

On Birinci Madde: Cemiyetlerin adreslerinde yanıcı madde, silah ve yaralayıcı aletler bulundurulması ve saklanması yasaktır. Yalnız av, avcılık ve meç eğitimine mahsus kulüplerde gerektiği kadar emniyet görevlilerinin bilgisi dâhilinde silah bulundurulabilir.

On İkinci Madde: Beyanname ile kuruluşu hükümete bildirilmemiş olan cemiyetler, hükümet tarafından faaliyeti yasaklanan cemiyetin kurucuları, yönetim kurulu ve toplanılan binanın sahibi veya kiracısı 5 altından 25 altına kadar para cezası ile cezalandırılacaktır. Ayrıca bu cemiyetler 3. Maddede yazılı ve ceza kanununda açıkça ifade edilen zararlı amaçlar ve yasaklardan biri için kurulduğu takdirde bu cemiyetlere söz konusu kanuna uygun olarak düzenlenecek ceza verilir.

On Üçüncü Madde: 6. Maddenin bildirme ve duyurma ile ilgili olmayan diğer hükümleriyle 4. 5. 7. ve 9. maddelerin hükümlerine aykırı hareket edenlerden 2 altından 10 altına kadar ve eylemin tekrarı halinde iki misli para cezası alınır. 12. madde gereğince feshedilen bir cemiyeti işbu kanuna aykırı olarak devam ettirenlere veya yeniden kurup idare edenlere 10 altından 50 altına kadar para cezası ve 2 aydan 1 seneye kadar hapis cezası verilir. Feshedilmiş bir cemiyetin üyelerine toplanma yeri olarak kendi yerlerini kullandıranlar hakkında da aynı ceza verilir.

On Dördüncü Madde: Üyelerinin isteği, içtüzüğü gereği veyahut hükümet tarafından feshedilen cemiyete ait mallar hakkında o cemiyetin tüzüğünde açık bir hüküm var ise ona, olmadığı takdirde cemiyetin genel kurulunca verilecek karara uygun olarak işlem yapılır.

Feshedilen cemiyet 3. maddede söz konusu zararlı amaçlardan biri için kurulmuş cemiyetlerden ise mallarına hükümet tarafından el konulur.

On Beşinci Madde: Kulüpler dahi bu bölümde yer alan cemiyetler gibidir.

On Altıncı Madde: Halen mevcut olan cemiyetler işbu kanunun ilan edildiği tarihten itibaren 2 ay içerisinde 2. ve 6. maddeler gereğince beyanname vermek, ilan etmek ve diğer maddeler hükümlerine uygun olarak işlemlerini yapmak zorundadırlar.

1.1.2. Kanunun İkinci Bölümü

Kanunun ikinci bölümü üç maddeden oluşmaktadır. Burada tasdik ve cemiyetin teftişi hususları belirlenmiştir. Devam eden ilgili maddeler aşağıdaki gibidir;

On Yedinci Madde: Bir cemiyetin kamu yararına sayılması Şura-yı Devlet kararı ile devletçe tasdik edilmesine bağlıdır.

İşbu cemiyetler tüzüklerinin engellediği bir hüküm olmadıkça bütün hukuki işlemleri yapabilirler.

Bir cemiyetin sahip olacağı esham ve tahvillerden hamiline yazılı olanların cemiyet adına kaydedilmesi ve dönüştürülmesi gereklidir. Vasiyet ve bağış yoluyla cemiyete verilen malları, hükümetin resmi izni olmaksızın cemiyet kabul edemez. Vasiyet ve bağış ile cemiyete verilen taşınmaz mallar cemiyetin amaçları doğrultusunda kullanılmadığı takdirde satılır. Ne kadar zamanda satılması gerektiği alınan kararda açıkça belirtilir. Satılan malın bedeli cemiyetin sandığına teslim edilir.

On Sekizinci Madde: Cemiyetler ve kulüpler üzerinde güvenlik birimlerinin teftiş hakkı vardır. Bunların toplantı yerleri güvenlik görevlilerine her zaman açık bulunacaktır. Ancak gerçek amaçlarını belirten İstanbul'da Zaptiye Nazırı ve illerde o yerin en büyük mülki memuru veya vekilleri tarafından verilen o yere girebilmeleri için emir veyahut izni içeren resmi belgeyi gerektiği takdirde cemiyet yetkililerine göstermek zorundadırlar.

On Dokuzuncu Madde: İşbu kanunun uygulanmasına İçişleri ve Adliye Bakanlıkları memurdur.

3 Ağustos 1325 [16 Ağustos 1909]³⁹.

Cemiyetler Kanununu gibi Türk deniz ticareti ve dernekleri tarihi için önemli bir diğer düzenleme Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi'dir. Bu talimatnamede şu hususlara değinilmiştir.

1.2.Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi

Yukarıda kısaca değindiğimiz üzere Osmanlı Devleti'nde esnaf ve işçiler önceleri lonca sistemine dayalı faaliyet yürütüyorlardı. Ancak lonca sistemi tam anlamıyla esnaf ve işçilerin çalışma hayatlarını düzenleyemediğinden ortaya çıkan eksiklikleri gidermek amacıyla 13 Şubat 1325 [26 Şubat 1910] tarihinde *Esnaf Cemiyetleri* ile ilgili bir talimatname çıkarılmıştır. Bu talimatname ile birlikte bütün *esnaf kethüdalıkları*⁴⁰ kaldırılmış ve esnaflarda da cemiyet sistemine geçilmişti. Böylelikle esnaf ve işçilerin çalışmaları hukuki bir zemin üzerinden takip edilmeye başlanmıştı.

Esnaf Talimatnamesin'de öne çıkan ve deniz ticaret kuruluşlarını da yakından ilgilendiren hususlardan biri sekizinci maddeydi. Bu maddeye göre *arabacı*, *mavnacı* ve *hamal* gibi esnaf gerektiği takdirde devletin nakliyat işlerini de yapmakla da sorumluydular. Çıkarılan Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi aşağıdaki içeriktedir;

1.2.1. Esnaf Cemiyetlerinin Kuruluşu

Birinci Madde- Bütün esnaf kethüdalıkları lağvedilmiştir.

İkinci Madde- Esnafın her biri ayrı ayrı bir "Cemiyet" kurabilir.

Üçüncü Madde- Esnaf cemiyetleri Şehremaneti (Belediye)'ne kayıtlı olacak ve cemiyetlerin belirli bir toplantı yeri (adresi) olacaktır.

Dördüncü Madde- Esnaf cemiyeti, esnafın sayısının çokluğuna göre altıdan on ikiye kadar fahri üyeden oluşur.

---

³⁹"Cemiyetler Kanunu", **a.g.e.**, s. 604.

⁴⁰Esnaf kethüdası, loncayı hükümete karşı temsil eder ve hükümetin emirlerini üyelere bildirerek bunların uygulanmasını sağlardı. Kethüdanın diğer görevleri ise şöyledir; esnaf arasındaki anlaşmazlıkları halletmek, birikimleri uygun şekilde kullanmak, yönetim kuruluna başkanlık etmek, esnafı girişte ve burada yükselişte törenler düzenlemektir. Ayrıca esnafa verilecek narhların belirleneceği toplantılara katılarak bu narhlar üzerinden satış yapılmasını sağlamak, haksız rekabeti önlemek ve bunun için tedbir almak, hükümetin istediği hizmet, ihtiyaç ve iş gücü ile esnaf ve sanatkârlara gerekli ham maddeyi temin şeklinde özetlenebilir: Bkz.Mehmet Canatar, "Kethüda", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara, 2002, C. 25, s. 333.

Beşinci Madde- Cemiyetlerin üyeleri esnaf tarafından iki sene için seçilir. Her sene yarısı değiştirilir. Seçim zamanında belirli bir gün ve yerde esnaf toplatarak gizli oy ile üyeleri seçer. Söz konusu günde Şehremaneti'nce gönderilecek görevli, esnaf cemiyetinin sekreteri ve esnafın ileri gelenlerinden iki kişi ile birlikte seçimi idare ederek oyları sayarlar. Oy çoğunluğu alanları belirlerler. Seçilen üyelerden vefat veya istifa edenlerin yerlerine alınmak üzere daha az oy alanlar arasında sıralama yaparak isimlerini belirlerler. Düzenleyecekleri tutanağı ortaklaşa mühürleyip kayıt için Şehremaneti'ne vereceklerdir.

Altıncı Madde- Yapılan seçim, incelenip onaylandıktan sonra cemiyet üyeleri, içlerinden birini başkanlığa seçip ortaklaşa düzenleyecekleri tutanakların sonucunu Şehremaneti'ne bildirecektir. Başkan ve üyelerin isimleri Şehremaneti'nce özel deftere kaydedilir.

Yedinci Madde- Cemiyetin bütün yazışmaları, mali işlemleri ve aşağıda belirtilen görevlerini yerine getirmek için bir sekreteri olacaktır.

1.2.2. Esnaf Cemiyetlerinin Görevleri

Sekizinci Madde- Esnaf cemiyetleri, sanatların gelişmesine yararlı olacak araştırma sonuçlarını, elde edilen bilgileri esnafa bildirir; onları teşvik eder. Esnaftan yaşanan, maddi sıkıntıya düşen ve özürlü olanlara maddi ve manevi yardımda bulunur. Esnaf arasında esnafıktan doğan sorunları arabulucu sıfatıyla çözümler. Esnaftan biri hakkında hükümetçe bilgi istenilmesi, birinin kefalete bağlanması gerektiğinde gerekli yardımda bulunarak yasal tebligat ve tahsilata öncülük eder. Arabacı, mavnacı ve hamal gibi esnaf devletin gerektiğinde isteyeceği genel hizmetleri ve nakliyat işlerini yürürlükte olan mali kanunların belirlediği biçimde yapmakla da sorumludur. İlgili devlet dairelerinin bu konuda olabilecek emir ve tebliğlerinin usulüyle yapılmasından söz konusu esnaf cemiyetleri sorumludur.

Dokuzuncu Madde- Esnaf cemiyetleri, Şehremaneti'nden verilen örneğe uygun olarak esnafın isimleri, memleketleri, yaşları, sanatlarını yaptıkları dükkânın bulunduğu semt ve numarası, dükkân sahibi değilse çalıştığı yeri gösterir bir defter tutmaya ve bu defterde sanatı bırakma, yer değiştirme gibi olayları sıra numarası koyarak yazılır. Esnafın yanında çalışan görevlilerin künyeleri ayrıntılı olarak yine numaralandırılarak diğer bir deftere kaydedilmesi mecburdur.

Onuncu Madde- Cemiyetlerin faaliyetleri ve işlemleri Şehremaneti ve mensup oldukları belediye dairelerinin gözetimi altında olacaktır.

On Birinci Madde- Görevlerini yapmayan veya aksatan cemiyet ile ilgili (Belediye) Daire Meclisi'nin şikayet etmesi üzerine Şehremaneti Meclisi kararıyla fesih ile yeniden seçim yaptırılır. Cemiyet üyelerinden bazılarının görevini kötüye kullandığına dair şikayet üzerine yapılan inceleme sonucunda şikâyetin doğrulanması durumunda Şehremini (Belediye Başkanı) bunları değiştirmekle beraber haklarında yasal takibat da yaptırabilir.

On İkinci Madde- Cemiyetin ve seçilecek başkanın giderlerine karşılık esnaf cemiyetinin alacağı karar ile esnaftan belirli ve cüzi bir meblağ alınacak, bu meblağın miktarı Şehremaneti'nce onaylanacaktır. Onaylanan miktardan fazla hiçbir ad altında para toplanamayacak ve buna cüret edenler hakkında ceza kanunundaki ilgili hükümler derhal uygulanacaktır.

On Üçüncü Madde- Esnaf cemiyetleri kuruluşlarını müteakip kendi esnafları arasında bulunan bağları kuvvetlendirme, koruma, bu tüzük ile cemiyetlere yüklenen görevlerin uygulama biçimini gösterir iç talimat düzenleyip Şehremaneti'ne vermekle mükellef olacaktır. Bu talimat içeriğinin tüzük ile belirlenen esaslara, esnafın teamüllerine, devletin genel kanunlarına ve serbest ticarete uygun olduğu Şehremaneti Meclisi tarafından yapılan inceleme sonucu tespit edildiği takdirde onaylanır, özel defterine kayıt edilir ve cemiyet tescil edilir.

On Dördüncü Madde- Esnaf cemiyetleri karşılıklı yardımlaşma esasına dayalı girişimlerde bulunabilirlerse de öncelikle bu hususta düzenleyecekleri programı ve şartlarını Şehremaneti'ne onaylattırmaları lazımdır.

On Beşinci Madde- Yardımlaşma amacıyla esnaf cemiyetlerinin toplayacakları paraların toplanma süreci, yönetimi ve harcanması ile ilgili işlemlerin Şehremaneti'nin gözetimi altında yapılması gerekmektedir. Bu tür girişimler devlet tarafından yapılacak tüzükler hükümlerine tabidir. İzinsiz olarak her ne ad altında olursa olsun cemiyetin esnaftan para toplaması yasaktır.

On Altıncı Madde- Esnaf cemiyetleri yardım amacıyla hükümet tarafından önceden onaylanacak bir program çerçevesinde toplayabilecekleri paralara ait hesap özetlerini her sene başında Şehremaneti'ne gönderecek, Şehremaneti'nce yapılan incelemenin sonuçları gazetelerle ilan edilecektir. Yardım amacıyla toplanacak

paralar ancak Şehremaneti'nin belirleyeceği bir Osmanlı mali kuruluşunda (banka vb.) korunacak ve değerlendirilecektir. Başka bir usul ile kullanılması yasaktır. Sendika kurulması ve karaborsacılık suretiyle anlaşma yapılması kesinlikle yasaktır.

On Yedinci Madde- Esnaf cemiyetlerinin gerek esnaf işleri hakkında gerekse yardım girişimleri ile ilgili alacakları kararlar, Cemiyet-i Umumiye-i Belediye'ce onaylanmadıkça kesinleşemez.

On Sekizinci Madde- Esnaf cemiyetlerinin kararına Şehremaneti Meclisi'nde itiraz edilebilir. Şehremaneti Meclisi alınan kararı; genel kanunlara, esnafın teamüllerine, genel ahlaka, geleneklere ve serbest ticarete aykırı gördüğü takdirde feshedebilir ve uygulanması gereken kanunları belirler.

On Dokuzuncu Madde- Cemiyetlerin karar ve uygulamalarından şahsen zarar görenler, genel mahkemelerde sebep olanlar hakkında tazminat davası açabilirler.

Yirminci Madde- Cemiyetlerin esnaf arasında anlaşmazlıkları, iki tarafın rızalarına uygun olarak arabulucu sıfatıyla alacakları kararlar, Şehremaneti Meclisi tarafından tescil ettirildiği takdirde mahkemeler tarafından sağlanan barışa benzer biçimde çözümlenmeleri her iki taraf üzerinde etkili olacaktır.

Yirmi Birinci Madde- Esnaf cemiyetlerinin barışı sağlayıcı kararları, bir özel deftere aynen kaydedilir, iki taraf ile mecliste bulunan üyeler ve başkan tarafından imzalanır ve mühürlenir. Cemiyetin mührü ile başkan ve sekreterin imzaları bulunan kararın birer sureti taraflara verilir. Cemiyet, barışı sağlamak için vergi ve harç alamaz. Yalnız taraflara verilecek karar sureti, kayıt sureti gibi damga vergisine tabidir.

Yirmi İkinci Madde- Cemiyetin barış kararları 1000 kuruş kadar para veyahut 1000 kuruş kıymetinde mal hakkında ise Şehremaneti Meclisi tarafından herhangi tarafından ibrazını müteakip özel defterine kayıt edilerek tescil durumu kararnamenin arkasına yazılır, meclis mührü ile tasdik edilip dava edene verilir. Kararname 1000 kuruştan fazla bir parayı veyahut kıymeti içerir ise Şehremaneti Meclisi tarafların raporlarını dinledikten sonra tescil eder, tescilin altını taraflara mühürleterek kararnameyi onaylar ve verir.

Yirmi Üçüncü Madde- Yukarıdaki maddeler hükümlerine uygun olarak Şehremaneti Meclisi tarafından onaylanmış olan sulhnameler hükmüne taraflardan biri uymaktan çekinirse diğer taraf İcra Dairesi'ne başvurarak hükmü uygulattırır.

Yirmi Dördüncü Madde- İcra Dairesi 22.madde hükmüne uygun olarak bu gibi sulhname hükümlerini uygular. Teslimat yapılması veyahut barışın bozulduğu iddiası gibi hüküm ile çözüme muhtaç bir iddia olduğu takdirde icra memuru tarafları mahkemeye gönderir, yapılacak itiraz hüküm verilmesini gerektirmediği durumda dikkate alınmayarak sulhname hükümleri uygulanır.

Yirmi Beşinci Madde- Başka başka sınıflara mensup iki esnaf arasında olabilecek anlaşmazlıklar, esnafın bağlı olduğu Belediye Dairesi Meclisi üyelerinden birinin başkanlığında mensup oldukları cemiyetlerden ikişer kişinin katılımı ile oluşacak bir kurulun oybirliğiyle alacağı kararla çözümlenir. Bu karara kanaat getirilmediği takdirde bir hafta içerisinde ikinci derecede olarak Şehremaneti Meclisi'ne başvurarak kararın incelenmesiyle verilecek karara tarafların uyması zorunludur.

Yirmi Altıncı Madde- Esnaf cemiyetlerinin lehinde veya aleyhinde açılacak davalarda verilecek cezalardan cemiyet başkanı sorumludur.

13 Şubat 1325[26 Şubat 1910].⁴¹

Görüldüğü üzere Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi, esnaf cemiyetlerinin belediye ile olan münasebetini belirleyerek bu cemiyetlerin kurulma şartlarını ortaya koymaktadır. Cemiyetlerin yönetimlerinden toplanma şartlarına kadar belirleyici olan bu talimatname ile birlikte esnaf cemiyetleri kurulmaya başlanmıştır.

---

⁴¹ BOA, HR. HMF. İŞO, 81 / 13, (3 Nisan 1329/16 Nisan 1913).

2. BÖLÜM

CEMİYETLER KANUNU'NA UYGUN KURULAN DENİZ TİCARET CEMİYETLERİ

2.1. Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti

2.1.1. Cemiyetin Kuruluş Süreci

Osmanlı'da deniz ticaretini geliştirme gayesine matuf kurulan *Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti*'nin resmi olarak teşekkül süreci uzun sürmüştür. Özellikle cemiyetin kurucusu Abdülhamit[Hamit] Naci Bey⁴² için süreç daha da zorlu geçmiştir. Cemiyet ilk olarak 10 Temmuz 1324 [23 Temmuz 1908] tarihinde *Bahriye İhtiyatları ve Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti* adı altında ortaya çıkmıştır. Yukarıda ele aldığımız üzere Cemiyetler Kanunu'nun ilgili faslında ifade edildiği gibi ilk başta cemiyet kurma izne tabi olmadığından, Hamit Naci Bey Cemiyetler Kanunu'nun henüz gündemde olduğu 29 Mayıs 1325 [11 Haziran 1909] tarihinde Dahiliye Nezareti'ne resmi onay için başvuru yapmıştır.⁴³ Bu tarihte Cemiyetler Kanunu'nun resmileşme süreci henüz bitmemişti. Kanun ortaya çıkmış fakat bazı değişiklikler yapılması gerektiğinden dönemin resmi gazetesinde yani *Takvim-i Vekayi*'de yayınlanmamıştı. Kanunun *Takvim-i Vekayi*'de

---

⁴² Hamit Naci Bey (1854-1937), Bahriye Mektebi'nden 1877 yılında mezun olduktan sonra çeşitli deniz görevlerinde bulunmuş ve en son Bahriye Mektebi'nde öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra kendi isteği ile askerlikten ayrılmıştır. Askerlikten ayrıldıktan sonra ilerde sivil denizcilik okulunun temelini oluşturacak Tevsî-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'ni kurmuştur. Cemiyetin çalışmaları neticesinde kurduğu Milli Ticaret-i Bahriye Kaptan ve Çarkçı Mektebi'nin müdürlüğünü yapmıştır. Okul 1928 yılında devlet okulu olmuştur. Sivil denizciliğe öncülük etmiş olan Hamit Naci Bey 1937 yılında vefat etmiştir: M. Mutlu Karakaya, "Cumhuriyet Döneminde Ticari Denizcilik Eğitiminin Tarihsel Gelişimi (1928-1981)", (İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2011), s. 13; Eser TUTEL, **Gemiler... Süvariler... İskeleler...**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998, s. 372.

⁴³ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

yayınlanması Hamit Naci Bey'in resmi başvurusundan neredeyse üç ay sonra, 10 Ağustos 1325 [23 Ağustos 1909] tarihinde gerçekleşmiştir.⁴⁴

Cemiyete dair Dahiliye Nezareti'ne yapılan başvuruda gemicilik ve deniz ticareti ile ilgili sıkıntılar dile getirilmiş ve cemiyetin İngiltere'de bulunan *Board of Trade* isimli kuruluş benzeri bir yapı ile faaliyet gösterilmek istendiği bilgisi eşliğinde teşekkülün onaylanması talep edilmiştir.⁴⁵ İlk müracaatın ardından Cemiyetler Kanunu'nun resmîyet kazanmaması dolayısıyla Hamit Naci Bey cemiyetin onaylanması için bir süre daha bekletilmiştir.

Dahiliye Nezareti, Hamit Naci Bey'in başvurusu üzerine konu ile ilgili bilgi ve görüşlerini almak maksadıyla bu mevzuda doğrudan ilgisi bulunan Bahriye Nezareti'ne bir yazı göndermiştir.⁴⁶ Bahriye Nazırı Arif Hikmet Paşa gönderilen bu yazıya cevap olarak söz konusu cemiyetle ilgili görüşlerini bildirmişti. Bahriye Nezareti cemiyetin kuruluşunu onaylamakla birlikte isim değişikliğinin yapılması ve cemiyetin nizamnamesinde de bazı değişikliklerin yapıldığı bilgisi ile yazıyı cevaplamıştır. Müracaat eden cemiyetin nizamnamesinde düzenleme yapıldığı bilgisi dikkat çekmektedir. Nitekim cemiyetin nizamnamesinin dokuz maddesinde düzeltme yapıldığı anlaşılmaktadır.⁴⁷

Yapılan değişikliklerin mahiyetini anlamak için nizamname maddelerinin düzeltme yapılmadan önceki halleri ve düzeltme yapıldıktan sonraki durumlarının incelenmesi doğru olacaktır. Değişime uğrayan maddeler şu şekildedir:

1. “Ticâret-i bahriyemizin tevessü'üne hakkıyla çalışmak ve bu cihetle ticâret sefînelerimizi sefer edecekleri denizlere göre icâb eden çap ve sistemde i'mâl etdirerek ticâret-i bahriyeden istifâde tarîkini elde eylemek ve bu sefâin müstahdemîn ve mensûbîni ile sunûf-ı sanâyi'-i bahriyye efrâdını nevâkıslarını meşhûr-ıcihan olan ve merkezi İngiltere'de bulunan Loyd Nizamnamesi'ne tevfikân ikmâl ederek hem vatanın ma'mûriyeti ve hem de vatandaşlarımızın selâmet ve menfa'atinin te'mini maksad-ı hayrıyla asırlar mukaddem İngiltere'de devletin müsa'ade-i mahsusasıyla ticaret-i bahriye işlerine bakmak için vücud bulmuş olan ve Board of Trade ta'bir

⁴⁴ **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Cemiyetler**, Ankara, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013. s. 25.

⁴⁵ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

⁴⁶ Bahriye Nezaretinin işleyiş tarzı için bkz. Ali İhsan Gencer, Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789- 1867), İstanbul, 2001.

⁴⁷ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

olunan müesseseye kıyasen Beyoğlu'nda Kulekapısı'nda kâin Çapalı Han'ın 3 numaralı apartmanında Bahriye İhtiyatları ve Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye nâmı altında bir cemiyet te'sîs ve fî 18 Eylül sene [1]324'de resm-i küşâdı icrâ kılınmıştır" şeklinde olan nizamnamenin birinci maddesi;

"Ticâret-i bahriyemizin tevessü'üne hakkıyla çalışmak ve bu cihetle ticâret sefinelerimizi sefer edecekleri denizlere göre îcâb eden çap ve sistemde i'mâl ettirerek ticâret-i bahriyeden istifâde tarîkini elde eylemek ve bu sefâin müstahdemîn ve mensûbîni ile sunûf-ı sanâyi'-i bahriye efrâdını nevâkıslarını elimizde mevcûd Ticâret-i Bahriye Kanunnâme-i Hümâyûnu ahkâmına tevfikân ikmâl ederek hem vatanın ma'mûriyeti hem vatandaşlarımızın selâmet ve menfaatinin te'mîni maksad-ı hayrıyla şimdilik merkez-i umûmî Beyoğlu'nda Kulekapısı'nda kâin Çapalı Han'ın 30 numaralı apartmanında Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye nâmı altında bir cemiyet te'sîs ve fî 18 Eylül sene [1]324'de resm-i küşâdı icrâ kılınmıştır" biçimine getirilmiştir. Maddede İngiltereye dair bilgiler çıkarılmıştır.

Yine;

2. "Bugüne değin cemiyet efrâdının adedi iki bini tecâvüz etmiş ve Avrupa, Asya, Afrika kıt'alarında vâki' limanlarımızda bulunan bahriyyûn ile sunûf-ı sanâyi'-i bahriye dahi tescîl edilmekte bulunmuş olduğundan ikmâlinde ticâret-i bahriyemizin tevessü'üne başlıca vâsıta olan bahriye-i ticâriyemizin muhtelif sınıf ve rütbelerindeki müstahdemîn ve mensûbînin tensîk ve tanzîmiyle milel-i mütemeddine efrâd-ı bahriyesi derecesinde terakkîsini te'mîn hem bahriye-i ticâriyeyi terbiye ve hem de inde'l-hâce bahriye-i harbiye için ma'lûmât-ı lâzimeyi hâiz efrâd ve sunûf-ı sanâyi'-i bahriyeyi yerîşdirip Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Kanunumuzun madde-i mahsusasına müsteniden icrâsıyla el-yevm ecânib elinde olan menâfi'-i ticâret-i bahriyemizin istirdâdına vesîle-i müstakille olacaktır" içeriğinde olan ikinci maddesi;

"Bugüne değin cemiyet efrâdının adedi iki bini tecâvüz etmiş ve Avrupa, Asya, Afrika kıt'alarında vâki' limanlarımızda bulunan bahriyyûn ile sunûf-ı sanâyi'-i bahriye dahi tescîl edilmekte bulunmuş olduğundan ikmâlinde ticâret-i bahriyemizin tevessü'üne başlıca vâsıta olan bahriye-i ticâriyemizin muhtelif sınıf ve rütbelerindeki müstahdemîn ve mensûbînin tensîk ve tanzîmiyle milel-i mütemeddine efrâd-ı bahriyesi derecesinde terakkîsini te'mîn hem bahriye-i ticâriyeyi terbiye ve hem de inde'l-hâce bahriye-i harbiye için ma'lûmât-ı lâzimeyi hâiz efrâd ve sunûf-ı sanâyi'-i bahriyeyi yerîşdirip Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye

Kanunumuzun birinci maddesine müsteniden icrâsıyla el-yevm ecânib elinde olan menâfi'-i ticâret-i bahriyemizin istirdâdına vesîle-i müstakille olacaktır” halinde kabul edilmiştir.

Diğer bir değişiklik ise;

3. “Kapudanlar ile tâifelerimizin kavânîn ve nizâmât-ı mevzû'ada ve teâmül ile usûl ve âdât-ı müttehaze-i bahriyede hakkıyla vukûfları olmadığından cemiyet bu husûsda lâzım gelen ma'lûmâtı efrâdına telkîn ve ta'lîm edecektir” biçimindeki dördüncü maddesi;

“Kapudanlar ile tâifelerimizin kavânîn ve nizâmât-ı mevzû'ada ve teâmül ile usûl ve âdât-ı müttehaze-i bahriyede hakkıyla vukûfları olmadığından cemiyet bu husûsda lâzım gelen ma'lûmâtı efrâdına telkîn ve ta'lîm edecek ve terfi'leri nizâmname-i mahsûsuna tevfiikan Daire-i Bahriye'ye havâle edilecektir” şekline getirilmiştir.

Dokuzuncu maddede aşağıdaki değişiklik ön görülmüştür;

4. “Cemiyet, efrâdını ahvâl-i fevka'l-âdede bahriye-i harbiyede istihdâma sâlih bir sûrette ta'lîm ve terbiyeye mecbûr gördüğünden her husûsda Bahriye Nezâreti'nin müzaheret ve muâvenet-i daimesi altında bulunacaktır” içeriğindeki madde;

“Cemiyet, efrâdını ahvâl-i fevka'l-âdede bahriye-i harbiyede istihdâma sâlih bir sûrette ta'lîm ve terbiyeye mecbûr gördüğünden her husûsda Bahriye Nezâreti'nin kontrolü altında bulunacak ve efrâd-ı sefâin-i şâhânedede bulundukca nizâmât-ı askeriye tâbi' olacaktır.” biçimine getirilmiştir.

On birinci maddede de değişiklik yapılmıştır. Şöyle ki;

5. “Meclis-i İdâre azâsı evsâf ve şerâit-i lâzıme hâiz olmak şartıyla tefrik ve tayin olunacağından müessis bu cihetle son derece dikkat edecektir” şeklindeki madde;

“Meclis-i İdâre azâsı evsâf ve şerâit-i lâzıme hâiz olmak şartıyla mü'essis tarafından intihâb olunacak fakat azâ-yı fennîsi Daire-i Bahriye'nin taht-ı tasvîbinde olacaktır.” halinde kabul edilmiştir.

On altıncı maddede ilave şeklinde bir tadilat öngörülmüştür.

6. “Müzâkerâta girişebilmek için azânın sülüsânı hâzır olacaktır.” şeklinde olan maddesi;

“Müzâkerâta girişebilmek için azânın sülûsânı hâzır olacaktır. Üç ictimâ‘da esbâb-ı meşrû‘aya müstenid olmayarak mevcûd bulunmayan azâyâ müsta‘fi nazarıyla bakılacaktır.” şekliyle madde tamamlanmıştır.

7. “Müdüre cemiyet terakki ettikçe gayesi üç bin kuruluş olmak üzere maaş tahsis kılınacağından cemiyet hâl-i vüs‘a gelinceye değin bilâ-maâş hizmet edecek ve cemiyetin si‘a-i hâlinde tensib mikdârda maâş verilmeye başlanacaktır.” şeklindeki yirmi altıncı madde kısaltılarak;

“Cemiyet hâl-i vüs‘a gelinceye değin müdür bilâ-maâş hizmet edecek ve ileride cemiyetin si‘a-i hâliyle mütenâsib bir mikdâr da maâş alacaktır.” şekline,

8. “Müdür resmen cemiyetin vekîli olup cemiyetin leh ve aleyhinde zuhûr edecek de‘âvîde icrây-ı vekâlet edecek ve cemiyetin si‘a-i hâlinde maâşlı ayrıca bir dava vekîli tutabilecektir.” biçimindeki yirmi yedinci madde;

“Müdür resmen cemiyetin vekîli olup cemiyetin leh ve aleyhinde zuhûr edecek de‘âvîde maâşlı bir dava vekîli de tutabilecektir.” haline;

9. “Cemiyet efrâdını yerışdirip işe başladığı zamandan itibaren istihdâm ettiği efrâdını mâhiyye maâşlarının yüzde üçü nisbetinde bir îâneye mecbûr tutacak ve bununla ihtiyâr, sakat, muhtâc-ı muâvenet olanlara bakacağı gibi vefât edenlerin âilelerine müterâkim terakkiyâtının yüzde yetmişini ikramiye olarak i‘tâ edecektir.” şeklindeki kırk beşinci maddesi;

“Cemiyet efrâdını yerışdirip işe başladığı zamandan itibaren istihdâm ettiği efrâdını mâhiyye maâşlarının yüzde üçü nisbetinde bir îâneye mecbûr tutacak ve bununla ihtiyâr, sakat, muhtâc-ı muâvenet olanlara bakacağı gibi vefât edenlerin âilelerine müterâkim terakkiyâtının yüzde yetmişini ikramiye olarak i‘tâ edecek ve ma‘zeret-i meşrû‘a olmaksızın üç mâh te‘diyâtda bulunmayan efrâd-ı cemiyete bilâ-kayd ve şart isti‘fâ etmiş nazarıyla bakılacaktır.” biçimiyle değıştirilmiştir.⁴⁸

Anlaşıldığı üzere cemiyetin hazırlanan ilk nizamnamesi bir hayli tadilat görmüştür. İlk nizamnamede uygun görülmeyen durumlar birinci madde için, İngiltere’de bulunan Board of Trade isimli kuruluşun örnek alınarak cemiyetin kurulmasıdır. Özellikle Ticaret-i Bahriye Kanunu’na atıf yapılmak suretiyle cemiyetin kuruluş temeli bu kanuna dayandırılmıştır.

İkinci maddede yapılan değışiklikte ise Ticaret-i Bahriye Kanunu’nun birinci maddesine vurgu yapılması şeklindedir. Değışmeden önceki halinde ilgili madde

⁴⁸ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

ibaresi bulunmaktaydı sonrasında bu ibarenin yerine ilgili kanunun birinci maddesine binaen ibaresi eklenmiştir. Ticaret-i Bahriye Kanunu'nun birinci maddesi ise şu şekildeydi:

“Bir kimse Devlet-i Aliye tebaasından olmadıkça Osmanlı Sancağını hâmil olan sefinenin gerek mecmû'na ve gerek hissesine malik-i mutasarrıf olamaz. Fakat tebaa-yı Osmaniye tasarrufunda bulunan sefinenin mecmû' tâbiiyet-i Osmaniyesi'ni tayin eden berat ve evrâkı istirdad olunarak ecnebiye fûrûht olunabilir.”⁴⁹

Ticaret-i Bahriye Kanunu'nun birinci maddesi Osmanlı bayrağı taşıyan ticaret gemisi çalıştırma şartı olarak Osmanlı vatandaşı olma zorunluluğu getirmekteydi. Nizamnamenin ikinci maddesinde ise yabancıların kontrolünde olan deniz ticaretinin denetim altına alınacağı hedefi vurgulanmıştı. Düzeltmede ilgili madde yerine doğrudan birinci maddeye atıf yapılarak hedeflenen düşünce ifade edilmiş oluyordu.

Dördüncü maddede yapılan değişiklikte kaptan ve tayfaların kanun ve mevzuat ile ilgili konularda yeterli bilgiye sahip olmamaları vurgulanmakta ve cemiyet üyelerini bu konuda eğiteceğini öngörmekteydi. Maddeye eklenen kısım ile birlikte eğitilen üyelerin Bahriye Dairesi tarafından görevlendirme yapılacağı ifade edilmektedir.

Dokuzuncu maddede yapılan değişiklikte olağanüstü hallerde cemiyet üyelerinin Bahriye Nezareti'nin emrinde olacakları bilgisinin yanında üyelerin askeri gemilerde görevde buldukları dönemde askeri kanunlara tabi olacakları ibaresi eklenmiştir.

On birinci maddede yapılan değişiklikte, maddede olan cümle düşüklüğü düzeltilmekle ve İdare Meclisi'nin mesleki yeterlilik istenen üyelerinin seçimi Bahriye Dairesi'nin tasarrufuna bırakılmıştır.

On altıncı maddedeki değişiklikte, toplantı yeter sayısının belirlenmesine ek olarak üyelerin toplantıya katılmamalarından kaynaklanan durumları engellemek için üç toplantıya mazeretsiz katılmama sonucu üyelikten çıkarma cezası getirilmişti.

Yirmi altıncı maddenin değişiklik yapılmadan önceki halinde müdür görevini yürütürken, cemiyetin gelişimine göre 3.000 kuruşa kadar maaş alabileceği ve cemiyetin gelir gider dengesini sağlayana kadar da ücretsiz çalışacağı ifade

---

⁴⁹ “Ticaret-i Bahriye Kanunu”, **Düstur**, I. Tertip, C.1, 1288[1872], s, 466.

edilmekteydi. Yapılan değişiklikle müdür yine mali denge sağlanana kadar ücretsiz, denge sağlandıktan sonra ise miktar belirlenmeden uygun bir nispette maaş alacaktır ibaresine yer verilmiştir.

Yirmi yedinci maddede yapılan değişiklik müdürün cemiyet adına davaya katılmasından ziyade cemiyetin vekili olup dava durumu vuku bulduğunda bir avukat tutmaya yetkili olması şeklinde değiştirilmiştir.

Kırk beşinci maddede var olan ibareye üyelerden alınacak aylık yardım ile kurulacak sandığa mazeretsiz üç ay ödeme yapmayan üyenin istifa etmiş olacakları ibaresi getirilmiştir.

Cemiyetin nizamnamesinde yapılan tadilat ve isim değişikliği ile birlikte Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan bir ilmühaber verilmiştir. Bu ilmühaberde aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

Cemiyetin unvânı	Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti
Cemiyetin maksad-ı te'sîsi	Bahriyyûnun ta'lîm ve terbiyeleriyle İnzibât Kanunu dairesinde bulundurulurak Ticâret-i Bahriye Kanunnâmesi ve nizamât-ı bahriye-i Osmanîyevi harfîyen tatbîk ettirmek
Cemiyetin merkez-i idâresi	Yüksekkaldırım'da 602 numaralı Çapalı Hanı
Cemiyetin şubeleri	Şimdilik yoktur.
Cemiyetin tarih-i te'sîsi	1 Ağustos sene [1]325

Bâlâda unvan ve maksad-ı te'sîsi ve merkeziyle hey'et-i idâresi muharrer olan Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'nin nizâmnâmesi tevdî' edilmiş olduğundan mukâbilinde işbu ilmühaber verilmiştir.

Fî 1 Teşrîn-i Evvel sene [1]325 [14 Ekim 1909]

Beyoğlu Mutasarrıflığı⁵⁰

İlmühaberde görüleceği üzere cemiyetin isminden *Bahriye İhtiyatları* ifadesi çıkarılmıştır. Başvurunun yapıldığı 29 Mayıs 1325 [11 Haziran 1909] tarihinden 125

⁵⁰ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

gün sonra yani 1 Teşrînevvel 1325 [14 Ekim 1909]'de cemiyetin resmi onayı alınabilmiştir.

Cemiyetin resmi onayının ardından tedirgin olan İstanbul boğazındaki mavnacı ve salapuryacı esnafı tarafından ilk itiraz gelmiştir. Nitekim mavnacı ve salapuryacı esnafı cemiyetin kurulması nedeniyle kendilerinin yaşayacağı sıkıntıları dile getiren 18 Teşrînevvel 1325 [31 Ekim 1909] tarihli bir arzuhal hazırlamışlardır. Bu arzuhalde İstanbul'un fethi esnasında yaptıkları hizmetlere karşılık olarak Fatih Sultan Mehmet saltanatından itibaren mavna ve salapura işlerinin *Kastamonu* ve *Trabzon* vilayetleri halkına verildiği belirtilmekteydi. Söz konusu cemiyetin kurulması ile birlikte kendilerinin böyle bir teşkilatla rekabete giremeyecekleri ve çok ciddi maddi kayıplara uğrayacakları ifade edilmiştir.⁵¹

Bu esnada resmi yazışmalarla uğraşan cemiyetin kurucusu Hamit Naci Bey mavna ve salapuryacı esnafının talepleri karşısında sıkıntı yaşamaya başlamıştır. Mavna ve salapuryacı esnafının şikayetlerinden bir gün sonra Hamit Naci Bey cemiyetin “menafi-i umumiye hadim” yani “kamu yararına çalışan dernek” statüsünü alabilmesi için Dahiliye Nezareti'ne başvuruda bulunmuştur. Hamit Naci Bey dilekçesinde cemiyetin fahri başkanının *Bahriye Nazırı Arif Hikmet Paşa*⁵² olduğu bilgisini vurgulayarak, cemiyetin kuruluş amacı ve hedeflerinden bahsetmiş böylece cemiyetin menafi-i umumiye hadim kabul edilmesini talep etmiştir.⁵³

Dahiliye Nezareti konu ile ilgili bilgisine başvurduğu Bahriye Nezareti'nden 21 Teşrînevvel 1325 [3 Kasım 1909] tarihiyle olumlu yönde bir cevap alır. Bu esnada Hamit Naci Bey cemiyetin menafi-i umumiye hadim kabul edilebilmesi sürecini hızlandırabilmek maksadıyla bazı girişimlerde bulunmuştur. Cemiyetin Şura-yı Devlet tarafından onaylanması sürecinde Osmanlı Mebusan Meclisi'nde yeni meydana gelmiş bir deniz kazası gündemdeydi. Milletvekillerinden *Zehrab Efendi* Karadeniz'de yeni batmış olan *Hecin Vapuru* ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre geminin battığı gün barometrenin gösterdiği değerle lodoslu bir havanın bulunduğu ve bu değerle Karadeniz'de fırtına olamayacağı yani geminin batmasının Bahriye Nezareti'nin sorumluluğunda olduğunu vurgulamıştır. Hamit Naci Bey 18

⁵¹ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

⁵² Arif Hikmet Paşa (1851-1915): Osmanlı Devleti'nde 32 ve 36. Dönemde olmak üzere iki defa Bahriye Nazırlığı yapmış amiraldir. 1915 yılında vefat etmiştir. Sinan Kunalp, Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricali (1839 - 1922) Prosopografik Rehber, İstanbul, ISIS Yay., 1999, s.3.

⁵³ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Teşrînisânî 1325 [1 Aralık 1909] tarihinde meclise gönderdiği arzualinde bu konudan da bahsederek geminin ne şekilde battığını bilimsel olarak ifade etmiş ve bu vesile ile dilekçesinin devamında ticari denizcilikte yaşanan sıkıntılardan bahsetmiştir. Özellikle II. Meşrutiyetle birlikte denizcilik alanında yeni gelişmeler olduğu, bu yüzden geçen kısa sürede hükümetin denizcilikle ilgili çok mesafe kat edememesinin normal karşılanması gerektiği, çünkü meşrutiyetten önce denizciliğin sıkıntılı bir durumda olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ticari denizcilikte yetişmiş eleman sıkıntısından bahsetmiş ve cemiyetinin bu konudaki çalışmalarını aktararak, onaylanmayan belgelerinin bir an önce tasdikini talep etmiştir.⁵⁴

Hamit Naci Bey'in girişimleri sonuçsuz kalmış ve 4 Şubat 1325 [17 Şubat 1910] tarihinde Şura-yı Devlet'ten olumsuz bir karar çıkmıştır. Kararda cemiyetin nizamnamesinin Cemiyetler Kanunu'na aykırı olduğu vurgusu ve kamunun yararına nasıl hizmet edeceğinin tespit edilememesi gerekçesiyle cemiyetin menafi-i umumiye hadim kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır.⁵⁵

Cemiyetin nizamnamesinin altı maddesi ve şehadetnamede ifade edilen para ve hapis cezası hükümlerinin Cemiyetler Kanunu'na aykırı olduğu da belirlenmiştir. İdare Meclisi'nin tespit edilmemiş olması ve müdürün yaşadığı müddetçe görev yapabilmesi nedeniyle nizamnamenin on birinci ve yirmi dördüncü maddelerinin Cemiyetler Kanunu'nun altıncı maddesine aykırı olduğu belirlenmiştir. Nizamnamenin sekiz, otuz sekiz, kırk iki, kırk beşinci maddeleri içerikte belirtilen para tahsilatları sebebiyle bu maddelerin Cemiyetler Kanunu'nun birinci ve sekizinci maddesine aykırı oldukları da belirlenmiştir.⁵⁶

Cemiyetin Şura-yı Devlet tarafından onaylanmaması "*kamu yararı*" statüsünü kazanmasını engellemiştir. Cemiyet nizamnamesinin Cemiyetler Kanunu'na aykırı maddeleri tespit edilmiş ise de cemiyetin faaliyetlerine herhangi bir durdurma veya cemiyetin feshedilmesi gibi bir uygulama söz konusu olmamıştır.

Daha sonra başvurusu Şura-yı Devlet tarafından reddedilen Tevsi-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti, nizamnamesinin 35. Maddesine uygun olarak deniz ticaret odası açmak üzere Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne başvuruda bulunmuştur. Bu hususta Ticaret Müdüriyet-i Umumiyesinde yapılan incelemenin ardından müdüriyet

⁵⁴ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

⁵⁵ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

⁵⁶ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

cemiyetin nizamnamesinde gerekli gördüğü yerleri düzelterek evrakı Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne göndermiştir. Ticaret ve Ziraat Nezareti de gereğinin yapılması için başvuru evrakını Şura-yı Devlet'e yönlendirmiştir. Konuyu görüşen Şura-yı Devlet 26 Teşrinisani 1327 [9 Aralık 1911] tarihinde bir karar almıştır. Kararda cemiyetin talebinin görüşüldüğü ve önceden de Dersaadet Ticaret ve Sanayi Odası'nın bu konudaki olumsuz görüş bildirmesi sebebiyle talebin reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁵⁷ Böylece cemiyetin bir deniz ticaret odası kurma girişimi de sonuçsuz kalmıştır.

Kurulduğu dönemde menafi-i umumiye hadim cemiyet olma talebi reddedilen Tevsi'-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'nin aradan 3 yıl geçtikten sonraki başvurusu yine olumsuz sonuçlanmıştır. İlk başvuruda nizamnamesinin Cemiyetler Kanunu'na aykırı maddelerinin tespit edilmesi ve menafi-i umumiye ne şekilde hizmet edeceğinin belirlenememesi gerekçesi öne sürüldüğünden cemiyet ikinci başvuru öncesi cemiyet nizamnamesinde değişiklik yapmıştır. Öncelikle Cemiyetler Kanunu'na aykırı olan maddeler değiştirilmiştir. Bunun dışında maddelerde de tadilat yapılmıştır. Yeni nizamnamede yapılan değişikliklerden öne çıkanları şu şekilde ifade edebiliriz;

- Kanuna aykırı bulunan sekizinci maddede kaptanın mukavelesinin sonlanmasına kadar çalışanların maaşlarının yarısını alıkoyabileceği ibaresi, mal sahiplerinin (gemi sahipleri) cemiyetin görevlendirdiği çalışanlar tarafından zarara uğratılabilmesine karşı cemiyetin çalışanlara kefil olacağı şekline dönüştürülmüştür.

- Cemiyetin yönetim esaslarını belirleyen maddelerde de değişiklikler görmekteyiz. Önceki halinde İdare Meclisi üyelerinin 12 kişiden oluşacağı ve bu 12 kişinin yarısının alanında uzman kaptan ve çarkçılardan diğer yarısının ise mal sahiplerinden oluşacağı ifade edilmekteydi. Yapılan değişiklikle üye sayısı yine 12 olmakla beraber bu sayıya 7 kişilik yedek üyeler eklenmişti. Eski nizamnamede üye seçimini kurucu müdür yaparken yeni düzenlemede ilk seçimde toplam 19 kişi seçilecek ve bunlardan en tecrübeli olan cemiyet müdürlüğüne getirilecekti. 19 kişinin seçimi ise cemiyet üyelerinin belirlediği ikincil seçmenlerin üçte iki oyu alan kişilerin en çok oy alandan en az oy alana göre sıralanması ile oluşacaktı. 12 kişi asil 7 kişi ise yedek üye olacaktı. Oylama kapalı şekilde yapılacaktı. Üyeler eski

---

⁵⁷ BOA, ŞD, 1236/5, (29 Teşrinisani 1327/12 Aralık 1911).

nizamname gereği bir seneliğine seçiliyordu.Yeni düzenleme ile üç yıllığına seçileceklerdi. Yeni şekilde bir de ikinci başkan görevlendirmesi nizamnameye eklenmişti. İlk şekilde İdare Meclisi haftada iki defa toplantı yaparken yeni düzenlemede haftada bir toplantı yapacağı ifade edilmişti. Karar alma aşamasında yeni düzenlemede oy eşitliği durumunda başkanın görüşünün olduğu tarafın seçilmesi kararlaştırılmıştı. Toplantı yeter sayısı olarak üçte iki çoğunluk aranırken yeni düzenlemede yarıdan bir fazla çoğunluk yeterli görülmüştü. Yeni düzenlemede müdürün emrinde bir baş katip, bir ikinci katip, bir muhasip, bir de müfettiş görevlendirilmişti. Müdürün görev süresi ile ilgili ise net bir süre belirtilmemişti.

- Satın alma ile ilgili yeni düzenlemede İdare Meclisi kararı gerektiren miktar olarak 500 kuruştan fazla olan harcamalar belirlenmişti. Üyelerden alınması düşünülen maaşın yüzde ikisi yeni düzenlemede 13 kuruş ile sınırlandırılmıştı. Cemiyet üyelerine yardım için faiz ile borç verilmesi uygulamasına ise son verilmiştir.Verilecek borç faizsiz olacaktı. Son olarak cemiyet işe başlattığı üyelerinden maaşlarının yüzde üçü nispetinde yapılması zorunlu olan yardımın miktarını yeni düzenlemede iki kuruş olarak belirlemişti.

Yapılan düzeltmelere rağmen Şura-yı Devletin verdiği karar yine olumsuz olmuştur. Çıkan gerekçeli kararda cemiyetin menafi-i umumiye hadim olduğunun tasdik edilebilmesi için nizamnamesine göre faaliyet göstermesi ve kamuya faydalı uygulamalar yapması gerektiği, bunun da zamanla gözlemleneceği ifade edilmekteydi. Sonuç olarak cemiyet kamu yararına çalışan dernek statüsü alamamıştır.⁵⁸

Cemiyete ait resmi kuruluş belgeleri⁵⁹ üzerinden değerlendirme yapacak olursak aşağıdaki şekilde ifade edebiliriz:

2.1.2. Cemiyetin Kuruluş Amacı

Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti, 1 Ağustos 1324 [14 Ağustos 1908] tarihinde Beyoğlu Kulekapısı'nda Çapalı Han'ın 3 numaralı dairesinde kurulmuştur.

⁵⁸ BOA, ŞD, 1239/29, (10 Mart 1329/23 Mart 1913).

⁵⁹ BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Cemiyetin genel amacı, deniz ticaretinin geliştirilmesine çalışmak ve bu yönde ticaret gemilerini, çalışacakları denizlere uygun olan çap ve sistemde imal ettirerek, deniz ticaretinden istifade etmek ve bu gemilerin çalışanlarının eksikliklerini Ticaret-i Bahriye Kanunnamesi'ne uygun olarak gidermektir.

Ayrıca cemiyet Ticaret-i Bahriye Kanunu'nun birinci maddesine dayanarak, deniz ticaretinin farklı sınıf ve rütbelerindeki deniz ticareti çalışanlarını, medeni milletlerin denizcilik seviyesinde geliştirmek ve ayrıca askeri denizcilik için gerekli bilgiye sahip elemanı yetiştirip, yabancıların kontrolünde olan deniz ticaretini denetim altına alacaktır.

Genel olarak bu amaçlarının dışında cemiyet;

Yürürlükte olan veya yürürlüğe girecek olan deniz ticareti kanun ve nizamnamelerinin uygulanması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapacaktır. Kanun ve mevzuatla ilgili kaptan ve tayfaların bilgilerinin yeterli olmaması nedeniyle, üyelerine gerekli eğitimi verecek ve sonra görev almak üzere üyelerini Bahriye Dairesi'ne yönlendirecektir.

Ticaret gemilerindeki yolcuların rahatı ve ticaret mallarının zarar görmemesi için mürettebatın eğitilmesi amacıyla teorik ve pratik bilgiler içeren bilgilendirme kitapçıkları neşredecektir.

Ticaret gemilerindeki mürettebatın kanun dışı uygulamalarını gerekli resmi makamlara istisnasız bir şekilde bildirecektir.

Şirket veya gemi sahiplerinden gemi kaptan ve tayfalarına, kanuna aykırı olarak yapılan keyfi uygulamalarda, üyelerini kanun çerçevesinde savunup, onlara sahip çıkacaktır.

Üyelerini olağanüstü hallerde askeri alanda görevli olmaya ehil bir şekilde yetiştirmeyi şart gördüğünden, cemiyet üyeleri her konuda Bahriye Nezareti'nin kontrolü altında bulunacak ve askeri görevlerde bulduklarında askeri kanuna tabi olacaklardır.

2.1.3. İdare Meclisi ve Görevleri

Cemiyet İdare Meclisi toplam 12 kişiden oluşuyordu. Bunların yarısı teknik yönden yeterli, tecrübeli kaptan ve çarkçılardan, kalanı ise deniz ticareti yapan veya her çeşit sermaye sahibinden oluşmaktaydı.

İdare meclisi üyeleri uygun vasıflarda olmak şartıyla cemiyet kurucusu tarafından seçiliyordu. Teknik yeterliliği olması gereken üyelerin seçimi ise Bahriye Dairesi'nin tasarrufuna bırakılıyordu.

İdare Meclisi üyesi bir yıllığına seçiliyor ve üyelikten ayrılan bir kişi tekrar seçilme hakkına sahip bulunuyordu. İdare meclisi başkanı üyelerin gizli oyu ile seçiliyordu.

İdare meclisi haftada iki defa toplantı yapıyor, meclis müzakereleri oy çokluğu usulüyle karara bağlanıyordu. Herhangi bir konuda müzakere yapabilmek için üye sayısının üçte ikisinin hazır bulunması gerekiyordu. Geçerli bir mazeret göstermeden üç toplantıda bulunmayan üyeler istifa etmiş sayılıyordu.

Cemiyet işleriyle ilgili meclisce yapılacak müzakerelerin kararları kayıt altına alınıp, daha sonra başkan ve üyeler tarafından imzalanıyordu.

Cemiyet katibinin hazırladığı, cemiyetin aylık gelir ve giderlerini içeren bir defter, meclis tarafından kontrol edildikten sonra tasdiklenip mühürleniyordu. Aynı zamanda her ayın sonunda cemiyetin gelir ve giderini gösteren bir çizelge düzenlenip cemiyetin gazetesinde yayımlanması planlanıyordu.

Cemiyet yönetimince satın alınması gerekli görülen eşyalar mecliste alımı kararlaştırıldıktan sonra cemiyet gazetesıyla cemiyete belirli bir gün eşya alınacağı ilan edilip o gün toplanan satıcılardan meclis pazarlık yaparak ürünleri alabilecekti.

Cemiyet üyeleri tarafından yapılan öneri ve şikâyetlerin cevaplandırılması ve gerekli uygulamaların yapılarak sonuçlarının da başkana bildirilmesi meclisin görevleri arasındaydı. Ayrıca başkanın görevi dahilinde olan meseleleri İdare Meclisi gerekli gördüğü takdirde kendi sorumluluğuna alıp takip edebiliyordu.

İdare meclisi üyelerinden kanun dışı bir iş yaptığı ortaya çıkan kişiler hakkında meclis müzakeresi sonucu oy birliği veya oy çokluğu durumlarında bu kişiler hakkında üyelikten çıkarma işlemi uygulanıyordu.⁶⁰

2.1.4. İdare Heyeti

Cemiyet bir müdür tarafından idare ediliyor ve müdüre karşı sorumlu bir katip, muhasebeci ve müfettiş de görevli oluyordu.

Cemiyet kurucusu yaşadığı müddetçe müdür olacak ve müdürün istifası durumunda cemiyet meclisi, yerine uygun birisini tayin edebilecekti.

Cemiyetin gelir ve giderleri ticari kurallara göre düzenlenmiş defterlere, müdür tarafından kaydettilererek her ay idare meclisine sunulacak ve alışveriş senetleri de müdür tarafından imzalanıp mühürlenecekti. Cemiyetin geliri yeterli seviyeye ulaşınca kadar müdür karşılıksız bir şekilde hizmet verecek, fakat cemiyetin gelir durumu iyi bir seviyeye geldiğinde müdür uygun bir maaş alacaktı.

Müdür cemiyetin resmi olarak vekili olacak ve mahkeme işlemlerinde cemiyete avukat tutabilecekti.

Çoğunlukla satın alınması gerekli görülen eşyanın ne zaman alınacağı müdür tarafından yazılı olarak idare meclisine sunulacak ve mecliste karar alındıktan sonra satın alma müdür tarafından yapılacaktı.

Müdür cemiyetin memur ve hizmetlilerini idareden bizzat sorumlu olacaktı. Memur ve hizmetlilerin değiştirilmesi gerektiği takdirde müdür tarafından seçilecek kişiler meclisçe kabul ve tasdik edildikten sonra göreve başlayabileceklerdi.

Katip cemiyetle ilgili her türlü yazışmayı yapmakla sorumlu olacak ve cemiyetin gelir ve giderini düzenleyerek meclise sunmak üzere müdüriyete arz edecekti.

Müfettiş ise cemiyetle ilgili her türlü uygulamayı denetleyecek ve denetleme sonuçlarını rapor şeklinde müdüriyete arz edecekti.

Yani sonuç olarak cemiyet işleri müdür tarafından yürütülecek ve idare meclisi ise oylama yaparak işlemleri onaylayacaktı.⁶¹

---

⁶⁰BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

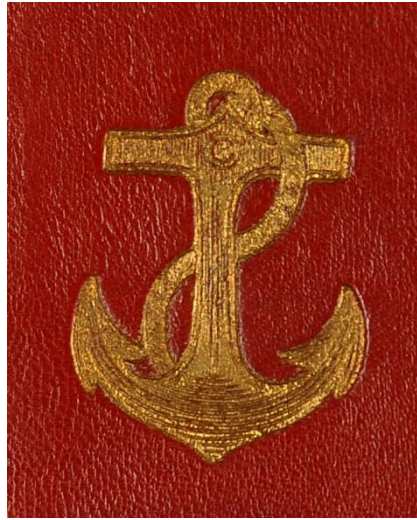
2.1.5. Cemiyetin Diğer Hedefleri

Nizamnamede amacı ve yönetimi belirlenen Tevsî‘-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti’nin yapmayı planladığı uygulamalar şöyleydi;

Osmanlı’da deniz ticaretiyle ilgilenen bireylerin, cemiyete kaydedilmesi için İdare Meclisi Osmanlı Devleti’nin bütün ticaret limanlarında şubeler açacak ve bu şubelere birer görevli tayin edecekti. Bu görevliler her türlü uygulamalarında İdare Meclisi’ne karşı sorumlu olacaktı. Şube görevlileri İdare Meclisi’nden aldıkları emir ve görevler çerçevesinde hareket edilmesi.

Cemiyet üyelerinin görevlerini bildiren, deniz ticaretinin gelişmesine yardımcı, deniz ticaret bilgisi, devletler deniz hukuku, deniz ticaret hukuku, deniz bilimi, makine bilimi gibi alanlarda deniz ticareti çalışanlarının eğitime dair kuralları içeren kitapçıklar düzenlenmesi. Osmanlı Deniz Ticaret’inin gelişimi ve uygulama alanlarındaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla cemiyet merkezinde bir ders odası meydana getirilmesi. Böylelikle ileride yatılı bir Deniz Ticaret Okulu kurulması.

Cemiyetin simgesi olarak nikelden yapılmış üzerinde bir çıpa resmi ve üst tarafına yakın kısmından iki el tutuşmuş ve alt tarafında cemiyetin ismi yazılı olan bir rozet asılması.

[Resim 1:Cemiyetin rozeti ve simgesi]

---

⁶¹BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Cemiyetin tescil süreci sonlanıncaya kadar, kayıt edilen üyelerden alınan bir aylık maaşlarının yüzde ikisi, rozet ve kitapçık satışlarının toplamından elde edilen gelirlerden cemiyetin giderleri çıkarılarak, kalan para güvenli bir yerde saklanacaktı. Birinci kaptanlar tarafından aylık olarak verilen maaşlarının yüzde birinin toplamları ise hukuk danışmanına verilmesi.

Cemiyet üyesi kaptan, çarkçıbaşı ve tüccarlar denize çıkmadan veya taşraya bir göreve gitmeden önce ne zaman ve nereye gittiklerini bildirmekte zorunlu olacaktı. Ayrıca dönüşlerinde güvenlikle ilgili yaşadıkları önemli sayılabilecek olayları bildirmekle mükellef olması.

Cemiyet tüccar ve gemi sahipleriyle kaptan ve diğer gemi görevlileri arasındaki hukuki durumları ortaya koyarak olası mahkemelerde üyelerinin hakkını savunacaktı.

Cemiyetin tescil süreci sonlandıktan sonra cemiyet üyelerinden hasta olanları ve işsiz kalanları ücretsiz tedavi ettirmek ve barındırmak için cemiyet üyelerinin yardımlarıyla bir hastane ve denizci yurdu inşa edilecekti. Cemiyet üyelerinin işsiz kalmamaları ve geçimlerinin sağlanması amacıyla Osmanlı ticaret vapurlarını veya kaza yapmış ya da kendi isteği ile müracaat eden yabancı ticaret gemilerini tamir etmek için uygun bir yer satın alıp sivil bir tersane meydana getirecekti. Tersanenin kurulduğu zaman diliminde kanun çerçevesinde özel izinle sermaye sahipleri ile ortak olacak şekilde bir vapur şirketi kuracaktı.

Cemiyet, üyelerinden yardıma muhtaç olanlara maaşlarına göre uygun bir faizle borç verecek ve hastane yapılıncaya kadar fakir olup işi olmadığı dönemde hastalanmış olan üyelerine de insani yardımda bulunacaktı.

Cemiyet, üyelerini yetiştirip işe başlattıktan sonra, üyenin aylık maaşının yüzde üçü oranında bir yardım yapma zorunluluğu olacak ve bu gelikle yaşlı, sakat ve yardıma muhtaç olanlara yardım edilecekti. Fakat üyenin vefatı gibi bir durumda ailesine, biriken gelirin yüzde yetmiş ikramiye olarak verilecek ve geçerli bir mazeret bildirmeden üç ay ödeme yapmayan üyeler istifa etmiş sayılacaklardı.

Açılması planlanan Deniz Ticaret Odası'nca çok gerekli görülen Salnamenin basımına dayanak olmak üzere düzenlenmiş olan bir kitapçık bütün Osmanlı limanlarında bulunan denizci ve tüccarların maaşlarının yüzde ikisi karşılığında verilecekti. 9 maddeden oluşan kitapçığın içeriği şu şekilde ifade edilebilir:

1- Kaptanlar çalışanlarından birinin gemiden ayrılması veya gönderilmesi durumunda Ticaret-i Bahriye Cemiyeti tarafından uygun bulunacak bir şekilde personeline iyi hal kağıdı verecek ve bu belgede çalıştığı zamandaki işini ve hangi limanda hangi sebeple gemiden ayrıldığını açık bir şekilde beyan edecektir. Aksi takdirde kaptanlar on Osmanlı altını ile cezalandırılacaklardı.

2- Kaptanlar, personellerinden birinin gemiden gönderilmesi durumunda o personelin yeterlilik seviyesini gösteren ve kanunen önceden kendisinin düzenlediği izin kâğıtlarını iade edecekti. Geçerli bir sebeple belgeleri iade etmeyen kaptanlar yirmi Osmanlı altınına kadar cezalandırılabilirlerdi.

3- Kaptanlar personellerinden bir veya birkaçının gemiden ayrılmaları gerektiği zaman personellerin yeterlilik seviyelerini gösteren iyi hal kâğıtlarını Osmanlı limanlarında liman başkanlarına ve yabancı limanlarda ise şehbenderlere vermek zorundaydı. Fakat kaptanlar itiraz edip belgeyi vermezlerse gemiciler iyi hal kâğıdını liman başkanı veya şehbenderlerden talep edecekti. Liman başkanı veya şehbenderler bu konuda yazdıkları raporları sicil defterine kaydedilmek üzere cemiyet merkezine ya da önceden belirlenmiş kişilere acil bir şekilde ulaştıracaktı.

4- Yukarıdaki kuralların aksine olarak:

- Gerçek dışı izin belgesi yapan, yaptıran veya yapıldığını bilen,
- İzin belgesi ve rapor kopyalarını taklit eden veya üzerinde değişiklik yapan,
- Bu gibi kişilere yardım eden,
- Üzerinde değişiklik yapılmış veya taklit edilmiş izin kâğıtları, rapor ve rapor kopyalarını kasıtlı olarak kullanan kişiler cezalandırılır?

Uyarı: Bu izin belgeleri bulunduğu yerde derhal en yakın Ticaret-i Bahriye Cemiyeti Şubesine teslim edilmesi gerekmektedir.

5- İzin belgesi için gerek güverte ve gerekse çark mürettebatından olan bireyler yetkili kişilere müracaat ettikleri takdirde aşağıdaki kurallar uygulanır:

- Müracaat eden kişinin izin belgesi olup olmadığına bakılır.
- Bir takım sorular sorularak kişinin yeterliliği ölçülür ve yeterliliğini kanıtlayan gemiciler dört senelik deniz görevine dair bir şahit getirir fakat yabancı

bir kimse ise Osmanlı gemilerinde bilfiil dört sene çalışmış olduğunu kesin bir delil ve şahitle ispat eder.

6- İzin belgeleri cemiyet idaresinin belirlediği saatlerde dağıtıldığı gibi şubelerden de aynı şekilde alınabilir. Bu sebeple kurallar haricinde düzenlenmiş veya da kendisine ait olmayan izin belgeleri başka bir kişide bulunursa izin belgelerine el konulur. İzin belgesinin ücreti cemiyetin giderleri için üyenin aylık maaşının yüzde ikisi olarak belirlenmiştir.

7- Bu izin belgesi sahibi gemide çalışmaya hak kazanmışsa da şirket hisselerine sahip olan gemiciler çalışmak için öncelikli tercih edileceklerdir.

8- Bu izin belgesinin sahibi mukavelesini uygulamaya mecburdur. Aksi takdirde kanunen sorumlu olur.

9- Kaçak olma veya suç işleme bu izin belgesinin iptaline sebep olur. Yani gerekli işlemlerin yapılabilmesi için kaptan işlenen suçun ne olduğu, ne zaman işlendiği ve nerede işlendiğini izin belgesine kaydederek cemiyet merkezine gönderir.

Yukarıdaki maddelere ek olarak bir de Hamit Naci Bey'in kendisinin örnek olarak doldurduğu bir çizelge bulunmaktadır. Çizelge aşağıdaki içeriktedir:

Sıra numarası	1
Künyesi	Mü'essis Kasımpaşalı Hamid Naci bin Ahmed Efendi
Boyu	Kadem: 4, Pos: 6
Vücûdu	Balık etinde
Gözlerinin rengi	Kestâne karası
Saçlarının rengi	Siyah kır düşmüş
Bıyıklarının rengi	Siyah kır düşmüş
Vechinin rengi	Buğday
Sakalı olup olmadığı	Matrûş

Alâmet-i fârika-i sâiresi	Olmadığı
Mahall-i mevlidi	Yahya Kethüdâ
Sınıfı ve tarih-i duhûlü	Kapudan, 1289
Rütbe ve mikdâr-ı maâşı	Mütekâ'id Sağkol Ağası, 400 guruş
Mevki' ve mahall-i istihdâmı	Kulekapısı Yüksekaldırım Çapalı Han'dadır.
Müte'ehhil olup olmadığı ve mahallesiyile hâne numarası	Yahya Kethüdâ Mahallesi'nin Sipahi Fırkası Caddesi'nde 79 numaralı hânesinde mukîm ve müte'ehhil olduğu
Yedinde bulunan şehâdetnâme ve derecesi	Birinci dereceden, aded 6
Sahîfe numarası	1

Cemiyet üyesi, bağlı olduğu gemi kaptanına belgesini tasdik ettireceği gibi ayrıca kaptandan bir de İyi hal kağıdı alarak cemiyete sunacaktı. Cemiyet üyeleri ikamet adreslerini değiştirdikleri zaman kendilerine ulaşılabilmesi için künye defterlerindeki kayıtları yenilemeye mecbur olacaklardı.⁶²

2.1.6. Cemiyetin Çıkardığı Gazeteler

Mellah⁶³

Mellah Gazetesi'nin 18 Mart 1325 [31 Mart 1909] tarihinde çıkan ilk sayısının üst başlığı “*menafi-i mülk ve millete ve Bahriye İhtiyatları ve Tevsi-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyetinin terakkisine hadimdir*” şeklindeydi.⁶⁴

İfade-i meram başlıklı giriş yazısında gazetenin amacına değinilmiştir. Buna göre gazetenin neşir amacı, ülkeyi çevreleyen denizlerden en üst seviyede yararlanabilmek ve gemicilik mesleği ile denizciliğin gelişmesi yönünde yayınlar yapmaktı. Gazetenin yayın anlayışı olarak ayırıcı değil birleştirici bir düşünce yapısı ile hareket edileceği ifade edilmekteydi. Bu vesile ile de Milli Meclisin (Meclis-i

⁶²BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

⁶³Gazetenin ulaşılabilen 31 Mart 1909 tarihli ilk sayısıdır. Gazetenin ne kadar ve kaç sayı çıktığına dair kaynaklarda malumat bulunmamaktadır.

⁶⁴Mellah, 18 Mart 1325 (31 Mart 1909), s. 1.

Mebusan) deniz ve denizcilik hakkındaki yapacağı görüşmeleri de gazetenin özetle yayınlayacağı belirtilmiştir.⁶⁵

Gazetede yer bulan diğer bir yazıda ise cemiyete bir askeri birlik tarafından gönderilen teşekkür yazısı yayınlanmıştır. Cemiyet tarafından askerlerin kullanması için yaptırılıp hediye olarak gönderilen avcı yelekleri sebebiyle askeri birlik 31 Kanunusani 1324 [13 Şubat 1909] tarihinde bir teşekkür mektubu göndermiş ve bu mektup da gazetede yayınlanmıştır.⁶⁶

Gazetedealıntı yazılara da yer verilmiştir.Denizciliğin sorunlarına yer veren bu yazıda Selanik Şirket-i Hayriyesi Hissedararı Muhafaza-i Hukuk Kulübü tarafından Şirket-i Hayriye-iHamidiye müesseselerinin iyi yönetilemediği ile ilgili bir eleştiri yer alıyordu. Bu yazıda Hamidiye Müessesesi'nin yönetiminin Şirket-i Hayriye'ye verildiği fakat müessesenin iyi idare edilemediğinden zarar ettiği; bu yüzden bir an önce yönetimin icraatlarını gözden geçirip bu kötü gidişatı engellemesi gerektiği vurgulanmıştır.⁶⁷

Gazetede bir diğer makaledemaddeler halinde Şirket-i Hayriye ve İdare-i Mahsusa'da yapılan kanunsuz uygulamalara değinilmiştir. Sonuç olarak bir inceleme yapılması durumunda iddiaların doğruluğunun ispat edilebileceği ifade edilmiştir.

Denizcilikle ilgili davaların görüldüğü mahkemelerde denizcilik alanında bilirkişi görüşüne başvurulmasının gerekliliğinin vurgulandığı bir başka yazıda mahkemelerde değişik alanlarda ihtisas sahibi olunma şartı aranıldığından bahsedilmektedir. Fakat bu durumun denizcilik alanında uygulamaya konulmamasının ciddi bir sorun olduğu vurgulanmıştır.⁶⁸

Gazetede ilanlara da rastlamaktayız. Cemiyet üyelerinin yararlanabilmesi için farklı yer ve zamanlarda çeşitli alanlarda tedavi yapabilecek doktorların uygun gün ve yerleri ilanda belirtilmiştir.⁶⁹

Gazetede bir diğer bölümde ise işçi arayan şirketlerin cemiyete başvuruda bulunabilecekleri çünkü işinde uzman personellerin cemiyet bünyesinde bulunduğu ifade edilmiştir.

---

⁶⁵Mellah, a.g.n., s. 1.

⁶⁶a.g.n., s. 1.

⁶⁷a.g.n., s. 1,2.

⁶⁸a.g.n., s. 3.

⁶⁹a.g.n., s. 3

Gazetede gazetenin basım yeri de olan İkbal Matbaası'nın reklamı da bulunmaktadır.

En son olarak ise cemiyet tarafından düzenlenmesi planlanan deniz ticaret salnamesi için kaptan, tayfa, ateşçi, kömürcüler ve deniz hizmetinde bulunan bütün deniz çalışanlarından cemiyete başvuruda bulunulması talep edilmiştir.⁷⁰

Gemici⁷¹

Tevsi'-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti sonrasında kurulan *Milli Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektebi*'ne de hitap edecek *Gemici* gazetesi yayına başlamıştır.⁷²

Gemici gazetesi ilk olarak 12 Kanunusani 1327 [25 Ocak 1912] tarihinde “*Her şeyden bahisle ve başlıca Tevsi'-i Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'yle Milli Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektebi'nin terakkisine hadim haftalık Ceridedir*” üst yazısı ile çıkmıştır.

Gazetenin başyazarı Ali Rıza Sihami'dir. Ali Rıza Sihami gazetede “*Bu da İnkılab-ı Osmaniye'nin bir mahsul-ü nev'idir*” diyerek başladığı yazısında gazetenin çokış amacı yanı sıra güncel konularada değinmiştir.⁷³

İtalya ile olan 1911'de başlayan Trablusgarp Savaşı'nın devam etmesi ve devletin sıkıntılı bir dönemden geçmesi nedeniyle yazı bu husustaki üzüntüleri dile getirilerek başlamaktadır. Ardından gazetenin ne gibi düşüncelerle ortaya çıktığı anlatılarak geçmişte Fatih Sultan Mehmet saltanatında gemilerin karada yürütüldüğü döneme atıfta bulunuluyor ve halen denizciliğin düştüğü durum resmedilmeye çalışılmıştır. Ünlü Türk deniz Amiralisi Barbaros Hayrettin Paşa'nın yaptıkları vurgulanarak, II. Abdülhamit dönemi boyunca donanmanın etkisiz bir halde Haliç'te bekletilmesi eleştiriliyor.⁷⁴

---

⁷⁰Mellah, a.g.n., s. 4.

⁷¹Gazetenin ulaşılabilen 25 Ocak 1912 tarihli ilk sayısıdır. . Gazetenin ne kadar ve kaç sayı çıktığına dair kaynaklarda malumat bulunmamaktadır.

⁷²Gemici, 12 Kanunusani 1327 (25 Ocak 1912), s. 1,

⁷³a.g.n., s.1,2.

⁷⁴Bu iddalar biraz konjektürel ve devri sabık anlayışının ürünü. II. Abdülhamid dönemi denizcilik sahasındaki gelişmeler için bkz. Ali Fuat Örenç, “Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayii”, **Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askeri Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918**, (Ed. G. Yıldız), İstanbul 2013, s. 121-161.

“Mellah” diye hitap ettiği denizciden Ali Sihami’nin beklentileri çok fazladır. Yazıda denizcinin iyi taraflarına vurgu yapılmış, bu sıkıntılı dönemde denizcilerin yapması gereken ödevler sıralanmıştır. Son olarak bu sıkıntılı durumların içerisinde bu gazetenin bir faydasının olması beklentilerini ifade etmektedir.

Gazetede gemicilere hitaben bir de şiir yayınlanmıştır. şiir gemi çalışanlarının işlerini dikkatli bir şekilde yapmaları konusunda isteklendirmek maksadı ile kaleme alınmıştır. Mio, gemi çalışanlarının en küçüğüdür. Aşağıda tam metnini verdiğimiz şiir onun üzerinden diğer gemicilere mesaj vermektedir.

Mio’nun şarkısı

Değil muhallebici	Tayfalar ağamdır
Gemiciyim gemici	Koca reis babamdır
Benim az çok bilici	Bana düşen selamdır
Budur bana iftihar	Akar alnımın teri
Hâfızım Perverdigâr	İşten de dönmem geri
Olsa bile fırtına	Gidimliyim ileri
Benim için korku ne	Fırıl fırıl dönerim
ıksam seren üstüne	Dünyayı hep gezerim
Rüzgâr alar ışlığı	Rızkı helal bir erim
Boylayınca sığlığı	Benim için bu hayat
Sevmez başım yastığı	Mkâfattır mkâfaat
Kapudan için itaat	Rabbimedir mnâcaat.
Yolculara riâyet	
Kazanç ise hidayet	

Gazetede yer alan eğitim amaçlı bir başka yazıda “*İstifade*” adı altında Mio ile Koca Reis arasındaki konuşma verilir. Fıkra tipindeki bu konuşma aslında gemicilere deniz bilimi ile ilgili bilgiler vermektedir. Mio, Koca reise, kaptanın gemiye getirdiği kaptan arkadaşlarından öğrendiklerini aktarmaktadır. Mio pusulanın nasıl ve nerede ortaya çıktığını ve pusulada kullanılan terimlerin neler

olduğu ve pusulayı bozabilecek durumları koca reise anlatmaktadır. Koca reis başta söylenenleri kabul etmese de sonra ikna olmuş ve Miçodan bir şeyler öğrenmiştir.⁷⁵ Yani bu şekilde de cemiyet üyeleri, kaptan ve çarkçı okulu öğrencilerine de bu yöntemle mesaj verilmeye çalışılmıştır.

Cemiyet gazetesindeki bir ilanda cemiyet ve okulun düzenlediği bir program yer almaktadır. “Gemicinin Encamı” isimli bu programın geliri Trablusgarp’ta şehit olan askerlerin yetim kalan çocuklarına bağışlanacaktı.⁷⁶ Milli Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektebi’nin hazırladığı kadın ve erkeklere ayrı ayrı günlerde yapılacak programın içeriği şu şekildedir:

**Ticaret-i Bahriye Muzikası tarafından Müsamere Marş-ı
Sultani’si,
Tac-ı Hürriyet, Gemicî Şarkısı, Kardeş Türküsü ve Sancak
Marşı çalınacaktır.
Konferans.
5 perdelik bir tiyatro oyunu.**

Program dahilinde ayrıca yine Trablusgarp için yardım toplanacağı da ilan edilmişti.

Gazetenin son kısmında Hamit Naci Bey tarafından bir rica dile getirilmiştir. Hamit Naci Bey ülke genelinde çalışan bütün kaptanlardan sefer esnasında karşılaştıkları önemli olayları yazarak gazete merkezine göndermelerini istemektedir. Ve ayrıca denizcilik mesleği ile ilgilenen meslektaşlarından kendi meslekleriyle ilgili veya genel konularda gazeteye yazılar gönderilmesi ricasında bulunmuştur.⁷⁷

Hamit Naci Bey cemiyetin ve okulun ortak yayın organı olan Gemicî gazetesini çok yönlü bir şekilde kullanmayı amaçlamıştı. Gazete eğitim amaçlı bölümler içerdiği gibi haberler ve gündeme dair yorumlara da yer veriliyordu. Ayrıca

⁷⁵Gemicî, a.g.n., s.3.

⁷⁶a.g.n., s.4.

⁷⁷a.g.n., s.4.

gazetenin ilk sayısının geliri de Trablusgarp şehitlerinin yetim kalan çocuklarına bağışlanmıştır.⁷⁸

2.2. Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti

Yukarıda da ifade edildiği üzere Osmanlı Devleti'nde ilk buharlı geminin alınması ile birlikte deniz ticareti özellikle de taşımacılık hızlı bir gelişme kaydetmişti. Deniz taşımacılığı ile ilgili devletin ve özel sektörün kurmuş olduğu şirketler yükü kaldırmaktaydı. Fakat ortaya yeni bir sorun çıkmış gemileri kullanacak kaptan eksikliği ciddi bir sorun teşkil etmekteydi. Zaten gemi almak veya yapmak sorunların tamamını çözmedi ve yetişmiş eleman ihtiyacı baş gösteriyordu. Bu vesile ile Osmanlı Devleti de kaptan yetiştirmeye yönelmiş ve yeni kaptan okulları zamanla açılmıştır. İlk olarak askeri okul içerisinde bir bölüm olarak açılan kaptan okulu ve bizim yukarıda da değindiğimiz gibi Hamit Naci Bey'in cemiyetinin devamı olarak yeni bir sivil kaptan okulu da açılmıştır. Bu okulun açılması ve diğer okullardan da yetişen kaptanlar sayesinde yetişmiş insan ihtiyacı karşılanabilmişti. Fakat bu yetişmiş insanlar mesleklerinde belli sıkıntılar yaşamış ve burada ele alacağımız Osmanlı Kaptan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti de bu vesile ile ortaya çıkmış bir kuruluştur.

2.2.1. Cemiyetin Kuruluşu

Deniz ticareti tarihimizin önemli derneklerinden olan bu cemiyetin resmi kuruluş tarihi 4 Mart 1328 [17 Mart 1912]⁷⁹ dir. Cemiyetin kuruluş merkezi *Galata*'da *Ada Han*'ın on üç numaralı dairesiydi.⁸⁰

Cemiyetin ilk İdare Heyeti şu şahıslardan oluşuyordu:

Başkan Akdeniz Vapuru Kaptanı Hakkı Efendi, üye Kaptan Mehmet Efendi, üye Kaptan Osman Efendi, üye Kaptan Cemal Efendi, üye Kaptan Hüseyin Efendi, üye Başmakinist Refik Efendi, üye Kaptan Mehmet Efendi, üye Makinist İsmail Efendi, sekreter Kaptan Hafız Efendi.⁸¹

⁷⁸ Gemici, a.g.n., s. 4.

⁷⁹ BOA, DH. EUM 5. ŞUBE 53/78 Tarihsiz

⁸⁰ Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Nizamnamesi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 1.

⁸¹ BOA, DH. EUM 5. ŞUBE 53/78 Tarihsiz

Cemiyetin amacı, üyesi olan bütün Osmanlı kaptan, makinist ve gemi personelinin çalıştıkları Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi, şirketler ve şahıslar elinde bulunan vapur sahiplerine karşı Osmanlı Kanunları ve cemiyet nizamnamesine bağlı olmak üzere bütün medeni haklarını ve kanuni durumlarını savunmaktı. Ayrıca cemiyet üyelerinden yardıma muhtaç olanları korumak ve cemiyet üyelerinin bilimsel olarak gelişmelerine hizmet etmek de hedefler arasındaydı.⁸²

Cemiyetin siyasi bir faaliyeti olmadığı gibi kendi gündemi dışında ve amacından başka bir faaliyette bulunması yasaktı.

Cemiyeti, resmi kuruluş belgesi⁸³ üzerinden ele aldığımızda aşağıdaki hususları tesbit etmemiz mümkün olmaktadır.

2.2.2. Cemiyete Giriş ve Üyelik Şartları

Cemiyete mezhep ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın bütün Osmanlı kaptan, makinist ve gemicileri üye olabiliyordu. Üye olmak isteyen makinist ve gemicilerin Cemiyetler Kanunu gereğince yirmi yaşından küçük olmaması ve herhangi bir şekilde suça karışmamış bulunması gerekmektedir.⁸⁴ Üyelik aidatı ödeme zorunluydu.

Askeri veya resmi bir posta işi veya benzeri bir görevi yapan gemilerde çalışan kaptan ve gemi personeli geçerli bir mazeret olmadan işlerini aksatacak olursa cemiyetten ihraç edilecekti.

İdare Heyeti tarafından kanuni bir gerekçe ile cemiyetten çıkarılan üye cemiyetin getirdiği haklardan yararlanamayacaktı. Ayrıca ödediği aidatları da geri alamayacaktı.⁸⁵

---

⁸²**Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Nizamnamesi**, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 1.

⁸³İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911),s1-18.

⁸⁴İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s.1.

⁸⁵İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s.8,17.

2.2.3. Cemiyetin Geliri

Her üye cemiyete giriş ücreti olarak bir defaya mahsus olmak üzere tek seferde veya taksitle bir lira veriyordu. Ayrıca aidat olarak da her ay maaşının yüzde birini düzenli olarak vermek zorunluluğu da bulunuyordu. Dışardan veya cemiyet üyelerinden gelecek her çeşit yardım kabul ediliyordu. Cemiyetin gelişmesi için deniz ticaretinin gelişmesinden faydalanacak acente, tüccar ve zenginlerden yardım eden kişiler fahri üye unvanını alıyordu.

Cemiyete gerek aidat ve gerek yardım şeklinde gelen paralar cemiyet muhasebecisi tarafından imzalanan ve mühürlenmiş birer makbuz karşılığı alınıyordu. Toplanan paraların beş liradan fazla kısmı muhasebeci ve sekreter tarafından cemiyet adına bir bankaya yatırılmaktaydı. Cemiyetin biriken parası ile ilk olarak; cemiyetin giderleri karşılanıyor, ikinci olarak cemiyet üyelerinden yardıma muhtaç olanlara yardım ediliyor, sonra ise idare heyeti kararı ile tahvil alınıyor veya para farklı şekillerde değerlendiriliyordu.

Cemiyet üyelerinden çalışmadığı süre iki haftayı geçenler, askerlik hizmetinde bulunanlar veya geçerli bir mazereti olanlar vaktinde İdare Heyeti'ne başvuruda bulunmaları durumunda mazeretleri bitene kadar aidattan muaf oluyorlardı.

İki ay aidatını ödemeyen, cemiyet nizamnamesi hükümlerine uymayan, cemiyet imkanlarını suistimal edenler İdare Heyeti'nin oybirliği veya üçte iki oy çokluğu kararı ile cemiyetten ihraç ediliyordu. Bu şekilde cemiyetten ihraç edilen veya kendi isteği ile ayrılan üyeler ödedikleri aidatlarını geri almayı talep edemiyordu.

Her vapur süvarisi ve makinist, idaresi altında bulunduğu kaptan ve makinistin aylık olarak taahhüt ettikleri maaşlarının yüzde birini makbuz karşılığında tahsil etmekle görevliydi.

Cemiyet bütçesi müsait olduğu müddetçe kasadaki paranın işletilmesi gerektiğinden cemiyet üyelerinden birisi borç istediği zaman cemiyet üyelerinden

üçünün kefil olması ve uygun bir faiz ve İdare Heyeti kararı ile üyeye borç verilebiliyordu.⁸⁶

2.2.4. İdare Heyeti

İdare heyeti başkan ile birlikte on sekiz kişiden oluşuyordu. Başkan her toplantıda idare heyetinin gizli oylarıyla seçilmekteydi. İdare heyeti ise altı ayda bir yapılan toplantıda gizli oy ile cemiyet üyeleri tarafından seçiliyordu. Yine idare heyeti gizli oylama ile içlerinden bir muhasebeci ve sekreter seçiyordu. İdare heyetinin toplantı yaptığı dönemde heyetten toplam sekiz kişinin görevde olması durumunda, dokuzdan bir fazla kişi ile İdare Heyeti toplanabiliyordu.⁸⁷

İdare Heyeti belirli toplantı gününde saat birden dörde kadar çalışıyordu. İdare Heyeti üyelerinden birisi görevli olur veya mazeret beyan ederek gelemecek olursa yerine göndereceği kişinin başkan tarafından onaylanması gerekmekteydi.

İdare Heyeti'nin toplantısı üyeler açık şekilde yapılıyordu. Açık toplantıda cemiyet üyelerinin bulunması mümkündü fakat söze karışma veya oy vermesi yasaktı. Aksi hareket edenler başkan tarafından toplantıdan çıkarılıyordu.

Gizli toplantı belirli bir zamana mahsus olup bu zamandan önce İdare Heyeti salonuna bir ilan metni asılarak cemiyet üyeleri bundan haberdar edilecekti.

İdare Heyeti müzakereleri iç nizamname veya hükümet tarafından gelen nizamname gereğince yapılıyor ve başkanın izni haricinde fikir beyan etmek mümkün değildi. Bir konu hakkında görüşülüp oylama yapıldıktan sonra başkan oyları sayıp sonucu açıkladıktan sonra konu hakkında fikir beyan etmek yasaktı.

İdare Heyeti'nden birisinin gündem dışı bir teklifte bulunması ancak imzalı bir şekilde başkana yapılabilecekti. Başkan teklifi müzakerenin sonunda okuyup konu, müzakerede yeterli üye sayısına ulaşırsa hemen görüşülüyor, eğer yeterli sayıya ulaşılamazsa müzakere diğer celseye erteleniyordu.

İdare Heyeti'nin kararları oy birliği veya oy çokluğu ile alınmaktaydı.

---

⁸⁶İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 1-15

⁸⁷İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s.3.

İdare Heyeti üyeleri ülke menfaati, cemiyet üyelerinin menfaati ve hakları, şirket ve mal sahiplerinin hukuk ve menfaatleri hususunda herhangi bir karar alırken hiçbir tesir altında kalmadan bağımsız bir şekilde davranmak zorunluluğundaydı.

İdare Heyeti, Genel Kurul nezdinde birbirlerinden sorumluydu. Cemiyet mührü de heyetin ortak mesuliyetinde kullanılmaktaydı.

İdare Heyeti'nin görevleri şu şekildeydi;⁸⁸

Kaptanlık ve denizcilik gelişmeleri doğrultusunda Osmanlı Devleti'ndeki kaptan, makinist ve gemicilerinin yetiştirilmeleri sağlamak,

Kaptan, makinist ve gemicilerin haklarını koruma ve bu hakların neler olduğunu öğretmek üzere konferans tertip etme ve bu yönde eserler yayınlama ve bu yönde kararlar alma,

Cemiyet üyelerinin çalıştıkları yerlerde sağlıksız koşullar varsa bu durumu düzeltme,

Üyelerden liyakati olmasına rağmen hak ettiği miktarda maaşta veya yerde çalışamayanların hakkını savunma,

Çalışmaya engel bir durumu olan üyelere cemiyet sandığından para yardımı yapma,

Kaptanlarla armatörler arasındaki anlaşmazlıkları çözme,

Seyr-i Sefain İdaresi'yle şirketler, armatörler ile kaptanlar arasında görevlendirme veya görevden almalarda oluşabilecek sıkıntılı durumlarda çözüm üretme ve bu konuda alınan kararları kanunen hükümete bildirme,

Haksızlık ve mağduriyet durumlarında resmi girişimlerde bulunma,

Cemiyet üyelerinden mesleğin haysiyetine ters bir fiilde bulunanları cemiyetten ihraç,

Cemiyetle ilgili durumları gazete ile ilan etme,

Tatil-i Eşgal kanununa binaen grev yapan cemiyet mensublarına taleplerinin kabul edilmesi hususunda yardımcı olmak,

---

⁸⁸İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 3,4,5,9,10,11.

Muhasebecinin yüz kuruşa kadar olan harcamalarını denetlemek ve daha fazla harcama yapabilmek için karar almak,

Gerek görüldüğü takdirde Genel Kurulu toplantıya çağırarak,

Cemiyet üyeleri tarafından yapılan müracaatları değerlendirme,

Cemiyetin ve mesleğin gelişimi adına gerekli olan bütün kararları almaktır.

2.2.5. Cemiyet Yönetimi ve Görevlileri

Cemiyet işleri bir başkan, sekreter, muhasebeci, hukuk müşaviri ve cemiyet binasında görevli bir hizmetli tarafından yürütülmektedir.

Cemiyetin resmi mührü mali işlerde genel sekreter ve muhasebecinin sorumluluğunda ve hükümet ve diğer resmi işlemlerde ise İdare Heyeti'nin sorumluluğundaydı. Cemiyet yazışma işlemleri yalnız mührle geçerli değildi. İşlem üzerinde başkan, sekreter ve muhasebeciden birinin imzasının da bulunması şarttı. Aksi takdirde yapılan işlemde cemiyet sorumlu değildi.⁸⁹

Cemiyetin resmi temsilcisi devletle olan münasebetlerde yetkili olup kendisinin yokluğunda yerine başka birini vekil olarak bırakabiliyordu.

Başkanın görevleri şu şekildeydi;

Şirketler ve mal sahipleri tarafından kamu yararına veya cemiyet üyelerinden birinin hatası veya başarısından dolayı yapacakları başvuruları veya cemiyet üyelerinin tekliflerini, cemiyetin gelişmesine yönelik kararları İdare Heyeti'ne bildirme ve onlar hakkında yapılan başvuruları değerlendirme,

Gelecek toplantının gündemini belirleyip İdare Heyeti'ne bildirme,

Sekreter ve muhasebecinin uygulamalarını istediği zaman denetleme,

Müzakereleri yönetme,

Cemiyetin gazetesinin yayına devam etmesini sağlama,

Cemiyet yararına ve maksadına hizmet edecek uygulamaları İdare Heyeti'ne bildirmektir.

---

⁸⁹İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 13.

Sekreterin görevleri ise şu şekilde belirlenmişti; cemiyetin resmi evrak ve defterini düzenleme, Cemiyetler Kanunu gereğince; üyelerin isim ve doğum tarihlerini, İdare Heyeti ve Genel Kurul kararlarını, cemiyetin gelir ve giderlerini ilgili defterlerine kaydetme, her altı ayda bir bilanço düzenleyerek İdare Heyeti'ne sunma ve muhasebeci ile senelik bilanço çıkarmaktı.

Sekreter kanun gereği tutması gereken defterden başka, müsvedde ve kopya defteri, büyük defter ve kütüphane defterlerini tutmaya mecburdu.

Bahsi geçen defterlerin her sayfasında numara ve mühür bulunacaktı. Evrak ve defterlerin düzenlenmesi cemiyet merkezinde yapılacak ve bunların dışarıya çıkarılmaları yasaktı.

Muhasebecinin görevleri aşağıdaki gibi tayin edilmişti;

Kendi imzası ve cemiyetin mührünün basılı olduğu makbuz karşılığı cemiyete giriş parası, aidat ve yardımları tahsil etme,

Toplanan paranın beş yüz kuruşu geçmesi durumunda başkan ve genel sekreterle birlikte bu parayı bir bankaya yatırma,

Yüz kuruştan fazla olan harcamaları İdare Heyeti kararına binaen yapmak,

Yapılan harcamaların makbuzlarını gerektiğinde İdare Heyeti'ne sunabilmek için saklamaktı.

Cemiyetin gerek hükümet ve gerekse de gemi sahipleriyle olan her türlü resmi işlem ve mahkemesinde bir avukat tutmaya ihtiyacı olacağı gibi cemiyet üyelerinin mesleği ile ilgili olabilecek davalarında görevli bir hukuk müşaviri de bulunduracaktı.

Hukuk müşaviri işi olsun veya olmasın İdare Heyeti ve Genel Kurul toplantılarında müzakerelerin devam ettiği sürece toplantıda bulunmaları zorunlu olacağı gibi olağanüstü toplantılara da davet edilecekti. Müzakerelerde hukuk müşavirinin görüşü alınırdı fakat oylamada oyu sayılmazdı.

Cemiyet üyelerinden birisinin kaza geçirmesi durumunda devletle olan hukuki işlemler için hukuk müşavirine ayrıca ücret verilecekti.⁹⁰

---

⁹⁰İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 9-13.

2.2.6. Cemiyet Genel Kurulu

Cemiyet her sene Genel Kurul toplama zorundaydı. Genel Kurulun toplanma amacı şu şekilde ifade edilmişti: Her sene sonunda İdare Heyeti'nin uygulama ve harcamalarını değerlendirme, gelecek senenin mali hesabını çıkarma, İdare Heyeti'ni seçme, cemiyeti geliştirecek kararlar alıp bu kararları yürütmesi için İdare Heyeti'ne görevlendirme yapma.⁹¹

Genel Kurul ve İdare Heyeti'ne kaptan, makinist veya gemi personeli harici kimse dahil olamıyordu.

Genel Kurul'un toplantı daveti toplantıdan bir ay önce gazete ile ilan yoluyla duyuruluyordu. İlandan sonra cemiyet üyelerinin tamamına gündem maddeleri sorulu cevaplı olmak üzere yazılı olarak tebliğ ediliyordu. Mazeretinden dolayı toplantıya katılamayacak olanlar bu sürede yazılı olarak başvurmak durumundaydılar. Genel Kurul toplandığında içlerinden birisini başkan ve iki tanesini de geçici katip seçilirdi. Başkan Genel Kurul'da yazılı olarak oylanacak maddeleri belirtir ve üyeler gizli oyla oylama yapardı. Genel Kurul'un toplantı yeter sayısı üye sayısının yarısından bir fazlasıydı.

Genel kurulda kararlar alınırken üçte iki oy çokluğuna göre alınıyordu. Nizamname hükümlerinde değişiklik yapılması gerektiği durumlarda oy birliği ile karar alınabiliyordu. Olağanüstü durumlarda İdare Heyeti'nin daveti üzerine İdare Heyeti'nin belirlediği gündemdeki konular görüşülmekteydi.⁹²

2.2.7. Cemiyetin Yaptığı Yardımlar

Cemiyet üyelerinden yardım almaya hak kazanma şartı olarak bir yıl aidatını eksiksiz ödemiş olma şartı aranmaktaydı. Ancak yardım almaya hak kazanmış üye kendisine uygun bir iş teklifini geri çevirirse para yardımından yararlanamazdı.⁹³

---

⁹¹İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 5,6.

⁹²İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 5,6.

⁹³İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 17.

Çalıştığı zaman diliminde hasta veya malul olan cemiyet üyesine mal sahibinden kanunen alınması gereken ikramiye ile birlikte yardım yapılması için, cemiyet mal sahibi ile üye arasında aracı olabiliyordu. Cemiyetten de aynı şekilde yardım yapılabilmekteydi.

İşsiz kaldığı için cemiyetten yardım alanlar işe girdiklerinde aydan aya aldıkları yardımı faizsiz bir şekilde geri ödeyeceklerdi.⁹⁴

2.2.8. Cemiyetin Diğer Faaliyetleri

Cemiyet, mevsime göre gezinti vapuru ayarlama, tiyatro ve konser verme, cemiyet üyelerini geliştirecek eserler telif etme, *Deniz* adlı cemiyet gazetesini çıkarma ve giyim mağazası açma gibi icraatlar yapacaktı.

Osmanlı limanlarındaki gemilerin büyüklükleri ve ifa ettikleri işin zorluğu nispetinde cemiyet üyeleri ve gemi sahiplerinin hakları da gözetilerek gemiler sınıflandırılacak ve çalışanların ücretlerinin de belirlendiği bir çizelge oluşturulup uygulamaya konulacaktı.

Herhangi bir şirket veya gemi sahibi ihtiyacı olan kaptan ve makinistin bulunması için cemiyete yazılı veya sözlü olarak başvurabilirdi ve başvuru sonrası cemiyet uygun kaptan ve makinistin bulunması için çalışacaktı.

Cemiyet üyelerinden birisi bir şirket veya gemi sahibi tarafından kendisine bir iş teklifi yapıldığında ve anlaşma yaptığında bu durumları cemiyete bildirmek zorundaydı.

Kaptan ve makinistler veya kaptan ve makinistlerle gemi sahipleri arasında meydana gelecek anlaşmazlık durumlarında anlaşmazlığın giderilmesi için İdare Heyeti şirket veya mal sahiplerine birer görevli gönderilmesi için yazılı müracaat edecek ve bu görevli arabuluculuk yapacaktı.

İşsiz olan üyelerden kendisine cemiyet tarafından verilen görevi geçerli bir mazeret göstermeksizin reddeden üyeler sıralarını kaybedeceklerdi.⁹⁵

---

⁹⁴İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 17,18.

⁹⁵İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911), s. 9-18.

2.2.9. Cemiyetin Çıkardığı “Deniz” Adlı Gazete

Gazetenin ilk sayısı 19 Kanunusani 1327 [1 Şubat 1912] tarihinde çıkmıştır. Deniz ismi verilen gazetenin sorumlu müdürü ve o dönem cemiyetin de başkanı meşhur denizci ve tarihçi Süleyman Nutki Bey'di.⁹⁶ Siyasi, edebi, ilmi konular içeren gazete haftalık çıkıyordu. Gazetenin yayın çizgisini anlamak üzere ilk sayısında nelere değinildiğini incelemek doğru olacaktır.

Gazetenin ilk nüshasındaki ilk yazı maksat ve hedefi hakkındadır. Bu yazıda gazetenin hedefi, Osmanlı Kaptan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti'nin hedefleri doğrultusunda yayın yapmak olarak belirtilmiştir. Cemiyetin ilgili olduğu meslek grubunun sıkıntılarında bahsedilerek bunlara çare bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Gemicilere yapılan yanlış muamelelere de bir örnek ile değinilmiştir. Değinilen konu ise Bahriye Nezareti'nin, Ağustos 1326 [Ağustos 1910] tarihinde çıkarılan bir kanunla Seyr-i Sefain Kumpanyası'ndan sorumlu olması hususudur. Çünkü Bahriye Nezareti'nin bu konuda yeterli olmadığı düşünülmekteydi. Seyr-i Sefain idaresinde yapılan değişiklik buna bir örnek olarak gösterilmiştir. Şirketin yönetiminde, işinde ehil bir kişi görevde olmasına rağmen çeşitli sebepler nedeniyle yönetime Alman bir müdür getirilmiştir. Getirilen bu müdürün memleketin iktisadi durumu ve adetlerine yabancı olması nedeniyle işini hakkıyla yerine getiremeyeceği düşünülmekteydi. Aynı zamanda Bahriye Nezareti bu olay gibi birçok değişiklik de yapmış ve yüksek maaşlı fakat işinde ehil olmayan kimseleri iş başına getirerek şirketi sıkıntılı bir duruma sokmuştur. Yanlış uygulamalar neticesinde gemicilerin durumu daha kötü bir şekle girmiş ve bu sıkıntılı durumun düzeltilmesi adına da bir şey yapılmadığı vurgulanmıştır. Deniz Gazetesi'nin var olan sıkıntılı durumları duyurmak ve bu sıkıntıların giderilmesi yönünde yayın yapma amaçlarını taşıdığı vurgulanmıştır.⁹⁷

Gazetenin ilk sayısında cemiyetin nizamnameside verilmiştir. Nizamnameden sonra ise cemiyet beyannamesi neşredilmiştir. Cemiyetin beyannamesinde şu önemli ifadeler yer verilmiştir:

---

⁹⁶ Süleyman Nutki Bey (1854-1924): 1854 yılında İstanbul'da doğmuştur. Üsteğmen rütbesi ile Deniz Harp Okulu'ndan mezun olmuş ve Bahriye'de çeşitli görevler yapmıştır. 1910 yılında yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. Deniz Müzesi'nin kurulması, Ceride-i Bahriye başyazarlığı, Deniz ve Umman gazetelerinin çıkarılması gibi birçok hizmette bulunmuştur. Ayrıca emeklilik yıllarında uzun bir süre Osmanlı Kaptan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti'nin başkanlığını yürütmüştür. 1924 yılında vefat etmiştir: Nurcan Bal, **Süleyman Nutki Bey'in Hatıraları**, İstanbul, İstanbul Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi Müdürlüğü, 2003, s.VII.-IX.

⁹⁷ **Deniz**, 19 Kanunusani 1327 [1 Şubat 1912], s. 1.

Meslektaşlarımız!

Hepinizin bilip takdir ettiği gibi, memleketimizin genel ihtiyaçları ve iktisadının büyük bir kısmını dengeleyen ve düzelteren bizler, biz kaptan, çarkçı ve gemicileriz. Orduların sevkiyatını, donanmanın varlığını ortaya koyma ile beraber iktisat yönüyle memleketimize yaptığımız hizmetlerin izahı mümkün değildir. Böyle olduğu halde, bugün deniz ticareti çalışanları olan bizlerin bir resmi koruyucumuz, sürekli müracaat edebileceğimiz bir kurum mevcut mudur? Hükümetin hangi kurumu, şirketlerin hangi müdürleri, mal sahiplerinin hangi inşafaları vardır ki, hakkımızı, menfaatimizi, geleceğimizi ve ona bağlı olan aile hayatımızı koruma ve kollamaktadır?

Bunun gibi memleketimizde ve en önemli deniz ticaret kurumu olan Seyr-i Sefain İdaresi'nin kötü durumunu inceleyelim.

Geçmiş devrin bütün zulmü ve haksızlıkları ve yeni devrin dahi bütün umursamazlığı içinde gemiciliğe layık olmayan, çürük teknelerle binlerce insanı, memleketin koruması olan ordularla askeri bin türlü sıkıntı içinde denizlerde sevk eden o zavallı Seyr-i Sefain İdaresi mensupları ve çalışanları değil midir? Bugün toplamı binleri geçen o kurumun mürettebatı arasında geleceğini garanti altına almış bir kişi gösterebilir misiniz?

İdarenin sahip olduğu gemiler arasında tamir ihtiyacı olmadan emniyetli bir şekilde sefer yapabilen bir tekne gösterebilir misiniz?

Seyr-i Sefain İdaresi'nde ömür tüketmiş kim vardır ki hizmeti karşılığında ailesinin geçimini sağlayabilmiştir? Bugün yine hangi idare çalışanı vardır ki, yaşlılığında bir emekliliğe, bir ikramiye veya bir mükafata mazhar olmuştur. Ellerinde bir kanun bir düzenleme var mıdır ki o kanunun tayin ettiği hukuk dairesinde istifade edeceklerini ümit edebilsinler? Hepsi, bütün o dairenin fedakar, gayretli ve bununla beraber kanaatkar çalışanları gelecek endişesi ile yanmakta, çırpınmaktadır.

İşte hükümete; askeri kuvvetine; memleketin iktisat ve ticaretine ve hatta yüce meşrutiyete fedakarca hizmet eden o zavallı ve zavallı olduğu kadar çaresiz olan deniz ticaret çalışanlarının nail olduğu mükafat, icra ve sevap ancak fakirlik ve çaresizliktir.

Bundan başka pek uzun senelerin yıpratmasıyla uğraşmış olan o kurumun o kadim kurum bugün iflas etmek üzeredir. Bu da zaman zaman idare başına geçmiş ihtiraslı, menfaatperest ve iş bilmezlerin hatası olduğu ortada iken, idarenin o amirleri şu hatayı, bu başarısızlığı o zavallı gemi çalışanı ve mürettebata yükleterek şirketi zarar ve dolayısıyla memlekete ihanet lekesiyle şaibeli yapmış ve genel kanaati o düşünceye yönlendirmiştir.

Hükümet dairesinde boş sandalye bulamayarak, idarede iş başına, kasası ağzına yanaşmış dolgun maaşlarla refah içinde yaşayan ne kadar kimseler gelip, neler geçmiştir. Ve olan bu durum devam etmektedir. İspatı ise memlekete, millete, orduya bu kadar hizmet eden birçok ailenin de geçim kaynağı olan o kurumun iflas durumunda olmasıdır.

Var olan durum idarenin oldukça endişesiz olduğu, gayretli kimselerin varlığını görmüşse de bunların doğrulukları onların talihsiz olmalarına sebep olmaktan başka bir işe yaramamıştır.

İkinci bir kurum olan Şirket-i Hayriye'ye değinilecek olursa, şurası akıldan çıkarılmamalıdır ki Şirket-i Hayriye bir devlet kurumu değil ticari kurumdur.

Hissedarları zengin kimselerden olduğu gibi çalışanları da ameledir. Bununla birlikte iki tarafta maddi menfaati için çalışırlar. Ve öylece çalışmaları toplumsal bir kanundur. Meseleyi bu taraftan ele almalıyız.

Şirketin kırk elli kadar vapurdan ibaret ve toplamı da sefere uygun bir filosu mevcuttur. Bu filo İstanbul'un boğazla olan irtibatını sağlamaktadır. Yani memleketi, İstanbul ile bir tek kitle haline getirmiştir. Aralıksız şehrin bir ihtiyaç kısmını bu vapurların çalışanları temin ettiği gibi binlerce de kıymetli hayatın muhafızdırlar. Şehir bir kısım hayati ve iktisadi işlerinde bizlere teşekkür borçludur. Böyle olmakla beraber mesai saatleri ve çalışmaları aralıksız ve düzensizdir. Düzensiz olduğu gibi takat ve dayanma gücünün üstünde değil midir? Hangi noktasında böyle çalışma saati vardır? Gemiler, makineler belli bir zamanda dinlenme ve temizliğe tabi tutuldukları halde çalışanlar cansız cisimler kadar mensup buldukları şirket nezdinde itibar, hürmet, sevgiye mazhar olamamıştır. Bugün şirket amirleri istediklerini sebepsiz yere işinden çıkarmaya kendilerini yetkili addetmektedir. Bu saldırılar bu kanunsuz hareketlerden amirleri men edecek bir makam var mıdır?

Bununla birlikte bu uygulamalar maruz kaldığımız bu hakaretler, bu zilletler ancak bizlerin toplumsal konumumuzu, haysiyetimizi, hakkımızı bilemediğimizden, tanıyamadığımızdan ileri gelmiyor mu? Düşününüz! Bizlerin çalışması sayesinde rahat sandalyesinde geçimini ve geleceğini temin etmiş ne değersiz, ne mevkisiz adamlar vardır. Yine biz fedakar gemiciler her yerde mağlup olmuş her tarafta zelil yaralıyız, bu ise hakkımızı savunamadığımızdan ve savunmayı bilemediğimizden ileri gelen bir durumdur.

Bireysel ticaret gemilerinde ve birkaç gemiden oluşan şirketlerde, şirketlerin genel uygulamalarında kabul görmüş kanuni hiçbir durum yoktur. Genel kanaat, hükümet ve mal sahipleri bilmelidir ki memlekette kurulan şirketlerin gelişim sağlayamamalarının en birinci sebebi, en önemli nedeni kaptanlara, makinistlere itimat ve güven duyulmaması ve yetkinliklerinin tanınmamasıdır.

Bir gemi sahibi o geminin mühendisi, kaptanı, makinisti, acentesi sonuç olarak her şeyidir. Gemi demek mal sahibi demektir. Mal sahibi demek gemi demektir. Bütün uygulamalar mal sahibine ait olduğu halde güvenlik seferin düzeni ve işin mesuliyeti geminin kaptanına aittir. Yani işin yönetimi mal sahibine yönetimden kaynaklanan mesuliyet ise kaptana aittir. Böyle kanun hangi ülkede uygulanmaktadır.

Gemi kaptanı geçim derdiyle her şeye katlanmaya, her emire boyun eğmeye mecburdur. Düşününüz! Böyle bir kaptan mesuliyetten kurtulmak için ne kadar fedakarlık ve ne kadar çalışmaya muhtaçtır? Adi bir gemici, değersiz bir kamarot kaptanın, mukaddes bayrağının taşıyıcısı ve koruması olan gemi kumandanının kontrolörü, müfettişi tayin olunur.

Bu gibi yolsuzluklar içinde çalışmaya gayret eden kaptan ve makinistler hiç şüphesiz sessiz kalmaktadır. Çünkü üstü ve altı denetleme yetkisinin kullanılması genel uygulamalara engel olmaktadır.

Şu durumun sebebi işi kaptan, makinist ve gemicilere mal sahiplerinin güvenmemesidir. Bu güvensizlik de güvensizliğe kapı aralar. Bu durum dahi ticaret gemileri mürettebatının kendi toplumsal konumlarını, görevlerini bilmemelerinden, bildiklerini ifade edemediğinden ileri gelmektedir. Hükümet, hükümetin resmi bir dairesi, bizlerin başvuracağı bir kurum yoktur ki ticaret gemileri çalışanlarını korusun ve kollasın, geçim derdi biz zavallıları her türlü zillete, her türlü sefalete

mahkum kılmıştır. Ve yine o ihtiyaçtır ki mal sahiplerini öyle menfaatperest, öyle zalim yapmıştır ki; o fiile sınır koymak mümkün değildir. Bu kanunsuz ve yolsuz hareketlerden dolayı mal sahipleri zarar etmekte ve sonuç şirketlerin gelişmemesine sebep olmaktadır. İşte bu yüzden zavallı gemiciler korunma ve kollanmaya imkan bulamamakla birlikte hükümete karşı genel kanaatin güvensizliğe yöneldiği ortaya çıkmaktadır.

Yirmi otuz seneden beri meydana gelen deniz kazaları takip ve incelenirse görülecek ki geneli istisnasız Osmanlı kaptanlarının aleyhine sonuçlanmıştır.

Çünkü mahkeme deniz davalarında bir bilirkişi heyetinden mahrum bu vekillerinde deniz bilgileri kısıtlıdır. Tayin olunan bilirkişi de tarafsız ve uzman kişilerden seçilmemektedir. Bu halde biz kaptanların çalışma yaşamı ve konumunu lekelemiştir. Kamuoyu da sessiz kalmıştır ki bu da hakkımızı savunamadığımızdan daha doğrusu birlik olamadığımızdan ileri gelmektedir.

Özellikle bir kazadan dolayı şirketlerin ettiği zararlara mahkeme edilmeksizin ve sebebi bir hükme bağlanmaksızın kaptanlara ödetilmektedir.

Yukarıdan beri özellikle ifade edildiği üzere biz bütün Osmanlı kaptanları derinlemesine düşünerek yine kendimizden, meslektaşlarımızdan olmak, dert ortaklarımızdan bulunmak üzere “Osmanlı Kaptan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye” cemiyeti adıyla bir cemiyet kurmuş ve kuruluş maksadını hükümet tarafından tasdik ettirmeye mecbur olduk. Bu suretle beyannamede arz ve ifade edilen bütün kanunsuzluk ve düzensizliklere son vermeye, bütün gayret ve çalışmalarımızla hükümetin koruma ve kollamasını kazanmaya ve milletin dikkatini ve düşüncesini biz deniz ticareti mensupları üzerine yönlendirmeye teşebbüs ettik.

Pekiye bilirsiniz ki kuvvet topluluktur. Şayet meslektaşlarımız cins ve mezhep ayırt etmeksizin birleşirlerse hedefe ulaşılacağı şüphesizdir.

Cemiyete yalnız meslektaşlarımız kayıt ve kabul olunacağını arz etmekle beraber cemiyetin bütün uygulamalarından dahi yine onlar yararlanacaklarından deniz çalışanlarından hiçbiri kendini bu cemiyetten ayrı tutamaz. Cemiyeti yükseltmek ve faaliyetlerinin devamını sağlamak için zaruri masraflarına karşılık üyelerden ufak bir fedakarlık beklenir ki bu da maaşından aylık yüzde bir vermektен ve cemiyetin faaliyetlerine katılmaktan ibarettir.

Yardım Allah'tandır.⁹⁸

Gazetenin ilk sayısında bir ilan dikkat çekmektedir. Hazırlanması düşünülen bir salname için ilan verilmiştir. İlanda denizcilere şu şekilde çağrı yapılıyordu;

Denizcilere bir salname düzenlenmesi

Askeri denizciliğin yedeğini oluşturan deniz ticaret kaptan, makinist ve gemicilerinin özellikle eski Fevaid-i Osmaniye ve İdare-i Mahsusu ve bunlardan meşrutiyet döneminde tasfiye edilen Seyr-i Sefain İdaresi çalışanlarının şimdiye kadar bir salnamede kaydı bulunmaması hizmet ve geçimi uğrunda hayatını fedaya razı olan bu cemiyetin gerekliliği ve önemi takdir olunamadığına dair bir işarettir.

Şimdi Osmanlı Kaptan ve Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti kendi göbeğini kendi kesmekten başka çaresi olmadığını anlayarak hükümete müracaatla nizamnamesini cemiyetler kanuna uygun olarak tasdik ettirmiş ve ilk vazifesi de cemiyet üyelerinin tamamını millete takdim ve tanıttirmek için bir Salname düzenlenmesine teşebbüs etmiştir. Bu düşüncenin acil olarak uygulamaya konması için cemiyet idarehanesinde bir defter düzenleyip hazırladık. Kaptan ve makinistler ve gemiciler ya bizzat kendileri müracaatla veyahut bir mektup ile aşağıda yazılan bilgileri iletmede gecikmezler ümidindeyiz.

İsim ve ikamet – doğum tarihi ve yeri - işe başlama tarihi – elindeki diplomanın derecesi – hangi şirketle çalıştığı – şu an çalıştığı şirket ve vapurun isimleri.

İlanı verilen bu Salname Nisan 1329 [Nisan 1913] tarihinde çıkarılan Bahriye-i Ticariye Salnamesi'dir.⁹⁹

Gazete yayın hayatına içeriği daha da zenginleşerek devam etmiştir. Çıktığı dönemin bir yansıması olması nedeniyle gazetenin diğer sayılarında öne çıkan haber ve yazılara değinmek faydalı olacaktır.

26 Kanunusani 1327[8 Şubat 1912] tarihli gazetenin ikinci sayısında Emniyet-i Mütakabile başlıklı yazıda vapur şirketlerinin kanuna aykırı hareket etmeleri ve çalışanlarına haksızlık yaptıkları vurgulanmış ve bu durum bir örnek üzerinden anlatılmıştır.

---

⁹⁸ a.g.n., s. 2-4.

⁹⁹ a.g.n., s. 4.

Haliç İdaresi'nde çalışan kaptanlardan herhangi bir soruşturma yapılmaksızın yapılan maaş kesintileri bir liste halinde verilmiştir. Bu liste şu şekildedir;

Kesinti Miktarı Kuruş	Tarih ve Açıklama	
250	Teşrinisani sene (1)327	Yusuf Efendi kapudandan bila muhakeme ve hüküm kat olunan tazminat
250	Kanunuevvel sene (1)327	
350	Teşrinisani sene (1)327	Ahmet Efendi kapudandan bila muhakeme ve hüküm kat olunan tazminat
225	Teşrinisani sene (1)327	Hasan Ali kapudandan bila muhakeme ve hüküm kat olunan tazminat
225	Kanunuevvel sene (1)327	
165	Teşrinievvvel sene (1)327	Feda kapudandan hasta olduğu halde kat olunan yevmiye
67	Teşrinisani sene (1)327	Kamil kapudandan bila muhakeme ve hatta tebligat icra olunmaksızın maaşından kat olunan müteferrik tazminat
95	Kanunuevvel sene (1)327	
100	Kanunuevvel sene (1)327	Zeki Efendi kapudandan bila sual ve tahkikat üç yevmiyesi
170	Eylül sene (1)327	Fethi Efendi kapudan 7 saat 30 dakikada son postayı icra edemeyeceğine dair ita eylediği rapor nazar-ı ehemmiyete alınmayarak ceza olarak maaşından olunan tevkifat
225	Teşrinievvvel sene (1)327	Fethi Efendi kapudandan bila muhakeme ve hüküm kat olunan tazminat
107	Teşrinisani sene (1)327	
100	Kanunuevvel sene (1)327	
60	Teşrinisani sene (1)327	Fethi Efendi kapudandan bila sual ve tahkikat namezun gösterilerek kat olunan dört yevmiyesi
60	Kanunuevvel sene (1)327	

100	Teşrinisani sene (1)327	Reşit kapudandan bila muhakeme ve hüküm kat olunan tazminat
100	Kanunuevvel sene (1)327	

Verilen bu listenin sonrasında, maaş kesintilerinin, yapılan incelemeler sonucu taraflar arasında anlaşma sağlanamaması durumlarında, mahkeme kararı ile olabileceği vurgulanmıştır. İdarenin yaptığıın hukuksuz bir uygulama olduğu da ifade edilmiştir.

Gazetenin yirminci sayısındaki bir yazıda İngiliz ticaret gemilerinde çalışan tayfalara verilen yemeğin listesi bulunmaktadır. Önemine binaen bu listeyi aşağıda aktarmayı uygun bulduk:¹⁰⁰

(Pazar Günleri)	
Peksimet	110 Dirhem-i atik
Dakik (ekmek için)	72 Dirhem-i atik
Salamura et	110 Dirhem-i atik
Bezelye yahut nohut	70 Dirhem-i atik
Salamura havuç	72 Dirhem-i atik
Tereyağı	18 Dirhem-i atik
Şeker	18 Dirhem-i atik
Çay	4,5 Dirhem-i atik
Kahve	8 Dirhem-i atik
(Pazartesi Günleri)	
Peksimet	110 Atik dirhem
Sığır eti	140 Atik dirhem
Salamura patates	18 Atik dirhem
Yulaf unu (Çorba için)	36 Atik dirhem
Şeker	18 Atik dirhem
Çay	4.5 Atik dirhem
Kahve	9 Atik dirhem

¹⁰⁰Deniz, Tarihsiz s.4.

(Salı Günüleri)	
Peksimet	110 Dirhem-i atik
Dakik (Ekmek için)	72 Dirhem-i atik
Salamura et	110 Dirhem-i atik
Salamura havuç	72 Dirhem-i atik
Şeker	18 Dirhem-i atik
Çay	4,5 Dirhem-i atik
Kahve	9 Dirhem-i atik
(Çarşamba Günüleri)	
Peksimet	110 Dirhem-i atik
Dakik (Ekmek için)	22 Dirhem-i atik
Dana eti	110 Dirhem-i atik
Bezelye yahut nohut	70 Dirhem-i atik
Salamura patates	18 Dirhem-i atik
Tereyağı	18 Dirhem-i atik
Pirinç (Erz)	36 Dirhem-i atik
Şeker	18 Dirhem-i atik
Çay	4,5 Dirhem-i atik
Kahve	9 Dirhem-i atik
(Perşembe Günüleri)	
Peksimet	110 Dirhem-i atik
Salamura et	110 Dirhem-i atik
Salamura havuç	72 Dirhem-i atik
Yulaf unu (Çorba için)	36 Dirhem-i atik
Şeker	18 Dirhem-i atik
Çay	4,5 Dirhem-i atik
Kahve	9 Dirhem-i atik
(Cuma Günüleri)	
Peksimet	110 Dirhem-i atik
Dakik (Ekmek için)	72 Dirhem-i atik
Salamura patates	18 Dirhem-i atik

Tereyağı	18 Dirhem-i atik
Ŗeker	18 Dirhem-i atik
Çay	4,5 Dirhem-i atik
Kahve	9 Dirhem-i atik
(Cumartesi Gnleri)	
Peksimet	110 Dirhem-i atik
Dakik	72 Dirhem-i atik
Dana eti	110 Dirhem-i atik
Bezelye yahut nohut	70 Dirhem-i atik
Salamura patates	18 Dirhem-i atik
Pirinç (Erz)	36 Dirhem-i atik
Ŗeker	18 Dirhem-i atik
Çay	4,5 Dirhem-i atik
Kahve	9 Dirhem-i atik

İngiliz ticaret vapurları tayfalarına gemi sahipleri tarafından verilecek yemekler 1883 yılında Deniz Ticaret Bakan Yardımcısı Thomas Grey tarafından bir beyanname ile belirlenmiştir. Yayımlanan beyanname yazılan liste gereğince tayfalara verilecek yemekler biraz daha zenginleştirilerek liste kabul edilmiş ve bütün gemilerde uygulamaya konulmuştur.

Gazetenin yirmibirinci sayısında Japonya deniz ticareti ve eğitimi hakkında bilgi veren önemli bir yazı karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıda 1908 yılındaki beş devrede Japonya deniz ticareti bir tablo halinde verilmiştir. Bu tablo da şu şekildedir,¹⁰¹

1868 senesi nihayetinde	18,000 Ton
1878 senesi nihayetinde	63,000 Ton
1888 senesi nihayetinde	197,000 Ton
1898 senesi nihayetinde	648,000 Ton
1908 senesi nihayetinde	1,150,000 Ton

¹⁰¹Deniz, 7 Haziran 1327 [20 Haziran 1912], s. 3.

Yazının devamında tablodaki veriler ışığında Japonya deniz ticaretinin artış sebepleri olarak denizci yetiştirmeye verilen önemden ve verilen bu önem sonrası alınan iyi sonuçlardan bahsedilmektedir.

Yirmidördüncü sayıda Haliç Dersaadet vapurlarının tahmini bütçesi verilmiştir. Deniz tarihimiz açısından önemi bulunan bütçe aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.¹⁰²

Harcama Kalemi	Kuruş
Direktör maaşı	7000
Merkez memurini ve fabrikalar müstahdemini	32146
Toplam	39146
Mevcut kapudanların maaşları	13300
Toplam	52446
Vapur makinistlerinin maaşları	8900
Toplam	61346
Ateşçi ve tayfa maaşları	36150
Toplam	97496
Memurin ve sair müstahdem maaşları	33650
Toplam	130146
Yevmiye on iki vapur çalıştığına nazaran bir ayda sarf olunan 270 ton Osmanlı kömürü	43600
Toplam	163346
Sarf olunan Osmanlı yağı	12860
Toplam	176206
Halat masrafı	5100

¹⁰²Deniz, 28 Haziran 1327 [11 Temmuz 1912], s. 3.

Toplam	181306
Fevkalade tamirat masrafı	10000
Bir ayda toplam masraf	191306
Cuma ve Pazar yaz ve kış dahil olduğu halde vusta hasılat-ı yevmiye	1500
Aylık hasılat	450000
Aylık sarfiyat	191306
Aylıksafi hasılat	358694
Yıllık safi hasılat	2669712

Gazetenin yirmiyedinci sayısında cemiyetin çalışmalarının bir sonucu olarak gerçekleşen yararlı bir uygulama haber olmuştur. Deniz ticaret mahkemelerinde bilirkişi heyetlerinin önemini ortaya çıkarma adına yapılan çalışmalar meyvesini vermiştir. Nitekim deniz ticaret mahkemesi başkanı tarafından 5 Temmuz 1327 [18 Temmuz 1911] tarihli cemiyete gönderilen resmi bir yazıda mahkemelerde görevlendirilmek üzere cemiyet bünyesindeki kaptanların gerektiği durumlarda görevlendirileceği bildirilmiş ve bu kaptanların isim listesi de verilmiştir. Liste şu şekildedir;

-Süleyman Nutki Kapudan: Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Reisi.

-Sıtkı Bey Kapudan: Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Azasından.

-Seyit Bilal Bey Kapudan: Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Azasından.

-Ömer Bey Kapudan: Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Azasından.

-Tahir Efendi Kapudan: Seyr-i Sefain idaresi işletme müdürü.

-Salih Sabit Efendi Kapudan: Ticaret vapurları kapudanlarından ve cemiyet katib-i umumisi.

-ZiverEfendi Kapudan: Seyr-i Sefain idaresi kapudanlarından.

-Muharrem Bahri Efendi Kapudan: Tüccar vapurları kapudanlarından ve cemiyet murahhası.

-Osman Nuri Efendi Kapudan: Tüccar vapurları kapudanlarından.

-Sabri Efendi Kapudan: Tüccar vapurları kapudanlarından.

-Mehmet Sabri Efendi Kapudan: Tüccar vapurları kapudanlarından.

-Hüseyin Efendi Kapudan: Seyr-i Sefain idaresi kapudanlarından.

-Biratlı? Fehmi Efendi Kapudan: Seyr-i Sefain idaresi kapudanlarından.

-Şeref Efendi Kapudan: Şirket-i Hayriye kapudanlarından.

-Halit Efendi Kapudan: Seyr-i Sefain idaresi kapudanlarından.

-Hikmet Efendi Kapudan: Seyr-i Sefain idaresi kapudanlarından.

-Osman Rahmi Efendi Kapudan: Tüccar vapurları kapudanlarından.¹⁰³

Yirmidokuzuncu sayıda düşman telsiz telgrafları başlıklı bir haberde Mısır Hükümeti'nin İskenderiye şehrinde bir İtalyan ticarethanesi ve bir başka sokakta olmak üzere iki telsiz telgraf merkezi tespit edildiği bildirilmekteydi. İtalya'nın bu merkezler sayesinde kendi savaş gemileri ile çok rahat haberleşme imkanına sahip olduğu vurgulanıyordu. Mısır gazetelerinden alınan haberde Mısır hükümetinin İtalyan hükümetine bu gibi durumları durdurması için tebligatta bulunduğu değinilmiştir.¹⁰⁴

2.2.10. Kamu Yararına Çalışan Cemiyet Olma Talebi

Cemiyet kuruluşunun ardından faaliyetlerini hızlandırmış ve menafi-i umumiye hadim yani kamu yararına çalışan cemiyet statüsü kazanabilmek için Dahiliye Nezareti'ne başvuruda bulunmuştur. Dahiliye Nezareti talebin değerlendirilmesi maksadıyla konuyu Şura-yı Devlet'e havale etmiştir. Konu Şura-yı Devlette görüşülmüş ve karara bağlanmıştır. Şura-yı Devletin 12 Mart 1329 [25 Mart 1913] tarihli kararında cemiyetin kamu yararına ne gibi işler yaptığını ortaya koyan

¹⁰³Deniz, 19 Temmuz 1327 [1 Ağustos 1912], s. 3.

¹⁰⁴Deniz, 2 Ağustos 1327 [15 Ağustos 1912], s. 4.

deliller getirmesi halinde talebin kabul edilebileceği, şu durumda cemiyetin kamu yararına çalışan cemiyet statüsünü alamayacağı vurgulanmıştır.¹⁰⁵

2.3. Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektep-i Âlisi Mezunin Cemiyeti

Milli Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektebi kuruluşunun ardından öğrenci yetiştirmeye başlamıştır. Mektebin yetiştirdiği öğrenciler deniz ticaret gemilerinde çalışmaya başlamıştır. Ticaret gemilerinde görev alan kaptan ve çarkçılar sivil toplum faaliyetlerinde de etkindiler. Bu yönde Milli Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektebi mezunlarından Orhan Rıza Bey'in başkanı olduğu Ticaret-i Bahriye Kapudan ve Çarkçı Mektep-i Âlisi Mezunin Cemiyeti bir örnek olarak gösterilebilir. Ticaret-i Bahriye Mektep-i Âlisi Binası'nda kurulan cemiyetin teşkil tarihi 15 Şubat 1335 [15 Şubat 1919]'du.¹⁰⁶

Cemiyetin yönetimindeki isimler şöyleydi; başkan Ticaret-i Bahriye Mektebi Mezunu Orhan Rıza Bey, sorumlu delege Nasuhi Bey, genel sekreter Sabri Bey, muhasip Sami Bey, üye Karvoye Efendi, üye Rami Bey. Cemiyetin kuruluş amacı ise deniz ticaretinin gelişmesine çalışmak, üyeleri arasında yardıma muhtaç olanlara maddi ve manevi yardımda bulunmaktı.¹⁰⁷

Cemiyet okul binasında faaliyet göstermiştir. Deniz ticaretinin gelişmesi için faaliyetlerde bulunmuştur.

---

¹⁰⁵ BOA, ŞD, 18/28, (16 Mart 1329/29 Mart 1913)

¹⁰⁶ BOA, DH. EUM AYŞ 72/49, (31 Kanunuevvel 1338/31 Aralık 1922).

¹⁰⁷ BOA, DH. EUM AYŞ 72/49, (31 Kanunuevvel 1338/31 Aralık 1922).

3. BÖLÜM

ESNAF CEMİYETLERİ TALİMATNAMESİ KAPSAMINDA KURULAN DENİZ TİCARET CEMİYETLERİ

3.1. Mavnacılar Cemiyeti

Osmanlı döneminde mavnacı esnafının lonca sisteminden cemiyet sistemine geçişi 1910 yılında çıkarılan “Esnaf Cem’iyyetleri Ta’limâtnâme-i Umûmîsi”ne göre gerçekleşmiştir. Mavnacı ve kayıkçı esnafı 1910 senesinde yürürlüğe giren “*Dersa’âdetle Sevâhil-i Mütecâvirede İcrâ-yı Nakliyât Eden Mavnacılarla Kayıkçılar Hakkında Nizâmnâme*” içeriğine uygun olarak kendi cemiyetlerini kurmuşlardır.¹⁰⁸

Deniz ticaret tarihimiz açısından önemi bulunan nizamnamenin ilk kısmı yirmi dört maddeden oluşmaktadır. İkinci kısmı ise ondört maddeden oluşmaktadır. İstanbul limanı ve İstanbul civarı denizlerde taşımacılık yapan kayık, sandal, mavna ve salapuryaların çalışma esaslarını ihtiva etmektedir. *Dersaâdet limanında icra-yı sanat eden mavnacılar ile kayıkçılara mahsus nizamname* maddeleri aşağıdaki gibidir:¹⁰⁹

Birinci Madde:Dersaadet limanına bağlı iskelelerdeki mavna, salapurya ve kayıklarda çalışan esnaf her sene başında bütün denizcilere mahsus olan tayfa cüzdanlarından bir adet almaya mecburdurlar. Zikredilen esnafın güvenilir olduğuna dair iyi hal kağıtları bu cüzdanlara eklenecektir.

İkinci Madde:Kayıkçı, sandalcı veya benzeri bir esnaf arasına kaydedilecek kişiye ilk olarak bir usta yanında yetiştirildiği esnaf cemiyeti tarafından bir şahadetname verilecektir. Bu kişinin şahadetnamesi liman dairesi tarafından kontrol

---

¹⁰⁸Mehmet Mazak, **Osmanlı’dan Günümüze Kaybolmuş Denizcilik Mesleği İSTANBUL MAVNALARI**, İstanbul, Deniz Ticaret Odası Yayınları, 2010,s. 163.

¹⁰⁹a.g.e.,s. 128-139.

edilip tasdik ve kabul olunduktan sonra şahıs uygun bir şekilde tayfa cüzdanını alarak işe başlayabilecektir.

Üçüncü Madde:Bütün kayık ve benzeri araçlardaki alet edevat yedekleri ile beraber sorunsuz olmalı ve cankurtaran ve gerekli malzemeler mevcut bulunmalıdır. Çalışacak kişilerin on yedi yaşından da büyük olması şarttır.

Dördüncü Madde:Kayık ve benzeri araçlar ile mavna, salapurya ve yük kayıkları bağlı buldukları sicildeki kayıt numaraları ve tonajlarını açık ve büyük bir şekilde kıç tarafına yazacaklardır.

Beşinci Madde:Yolcu salonlarından vapura giden ve vapurlardan yolcu alıp gümrük salonlarına gelen taşıma araçları gümrük tarafından belirlenen yere gelip muayene olacaklardır. Muayene sonunda ruhsat alamayan araç çalışamayacaktır. Yolcular istedikleri sandal ve kayığa eşya koyma hakkına sahip olacak ve kayıkçılar zorla yolcuları kendi kayıklarına yönlendiremeyeceklerdir.

Altıncı Madde:Vapurlardan sahibi tarafından mallarının listesi ile gümrüğe getirilen eşyaları mavnacılar doğrudan gümrüğün tayin ettiği yere götüreceklerdir. Bu eşyaların gümrük tarafından işlemleri tamamlanıp, tayin edilen kolcuyu veya ruhsat pusulasını almadıkça mavnalar buldukları yerden hareket edemeyeceklerdir.

Yedinci Madde: Gümrük muhafaza kulübelerinden alınacak kordon pusulası ve muhafaza memurlarının verecekleri pusulalar olmadıkça mavna veya benzeri taşıma araçları buldukları yerden hareket edemeyeceklerdir. Gümrük rıhtımlarına vardıklarında taşıdıkları eşyaların gümrük tarafından işlemleri yapıp evrak verilmedikçe buldukları yerden ayrılamayacaklardır. Kordon mevkiilerinden yüklenen ticaret eşyasını veya yolcu eşyasını gümrüğe getirmeden vapura götüremeyeceklerdir.

Sekizinci Madde:Vapurlardan manifesto dahili veya harici olan ticaret eşyalı bütün araçlar doğrudan gümrüklere geleceklerdir. Gümrükte işlemlerini yaptıracaktır veya yolcu eşyası aldığı ruhsat pusulasını almakla mükellef olacaktır.

Dokuzuncu Madde:Vapurlardan veya çeşitli yerlerden yüklenip de vergi işlemleri tamamlanmayan ticaret eşyasının zarar görmemesi için bu eşyaları taşıyan araçlar liman dairesi ve vergi dairesinin belirleyeceği bekçilik mahallerinde bekleyeceklerdir.

Onuncu Madde: Liman içerisinde gümrük kolcusu veya gümrükten verilmiş ruhsat pusulası olmadıkça hiçbir şekilde vapurlar ve gemiler arasında nakliyat yapılmayacaktır.

On Birinci Madde:Gümrüğe getirilmesi gerekli iken bu durumun tersi hareket edilerek gümrüklerden eşyaların kaçırılmasına yardımcı olan sandalcı, kayıkçı, salapuryacı ve mavnacıların yakalandıklarında ticaret eşyalarından iki kat vergi alınacak ve aynı şekilde de eşyaları da taşıyanlara ceza verilecektir.

On İkinci Madde:Kesilen para cezasını hemen ödemeyenler olursa sandalcı, kayıkçı ve mavnacıların araçları gümrükte alıkonulacaktır. Cezanın bir ay içinde ödenmemesi durumunda eşyalar müzayede usulüyle satılacak ve ceza tutarı tahsil edildikten sonra geri kalan para eşya sahibine verilecektir. Eşya kaçırma suçunu tekrar işleyen esnafa para cezasının yanında on beş günden bir aya kadar meslekten men cezası da verilecektir.

On Üçüncü Madde:Yüklenecek çeşitli eşya için kiralanın mavnaya veya benzeri taşıma aracı tamamen doluncaya kadar yüklenecektir. Eşya ayrı ayrı iskelelerde olsa bile ilk yüklendiği mavnaya yükleme yapılacaktır.

On Dördüncü Madde:Odunkapısı, Sebzeane, Yağ kapını ve Unkapını gibi yerlerin yakınındaki iskelelerden ticaret eşyası olarak vergi dairelerine gelen mavnaya ve salapuryalar eşya sahibi tüccarın işlem yaptırdığı gümrükte olan eşyasını da eğer araçta yer varsa almaya mecbur tutulacaktır. Bu duruma diğeri mavnacılar müdahale etmeyeceklerdir.

On Beşinci Madde:Gümrüklerce yapılan kontrollerden geçen ve kordon pusulasıyla iskelelerden mavnaya ve salapuryalara yüklenen eşyaların marka ve numaraları görünür bir şekilde konacaktır. Ayrıca eşyaların denetleme ve düzenleme yapılabilecek aralıklarda konulması mavnacıların sorumluluğunda olacaktır.

On Altıncı Madde: Mavnacı, kayıkçı ve benzeri esnafın müşterilerine karşı olumsuz hareketlerine karşılık ilk seferde on beş gün ikinci seferde ise bir ay işten alıkonacaklardır.

On Yedinci Madde: Haliç ve İstanbul limanı dahilinde yüklü olsun olmasın kayık, sandal, mavnaya ve salapuryalarla piyade adı verilen yük kayıklarının yelken açmaları yasaktır. Yasak karşıtı uygulama yapanlar hakkında ilk olarak ceza kanununun

iki yüz elli dördüncü maddesine binaen para cezası verilecek ve suçun tekrarı halinde on beş günden bir aya kadar işten alıkonulacaklardır.

On Sekizinci Madde: Nöbette bulunan mavna ve salapuryalar tüccarın müracaatı halinde itiraz etmeden istenilen yer veya gemiye hareket etmeye mecburdurlar.

On Dokuzuncu Madde: İstanbul rıhtımındaki vapurlara binecek yolcular zenbil, ekme sepeti, testi gibi hafif eşyalar ile beraber sandal ve kayıklara her kişi için kırk para, bavul, sandık, yatak gibi ağır eşyaların her biri için ise ayrıca kırk para ücret vereceklerdir.

Yirminci Madde: Galata yolcu salonundan köprüye kadar olan mesafedeki mahallerden gemilere binecek olan yolcular hafif eşyaları için ikişer kuruş, ağır eşyaları için ise kırk para ücret vereceklerdir.

Yirmi Birinci Madde: Galata yolcu salonundan Kabataş'a kadar olan mesafedeki mahallerden gemilere binecek olan yolcular hafif eşyaları için yüzer para, ağır eşyalarının her parçası için ise kırk para ücret vereceklerdir. Çocuklardan ücret alınmayacaktır.

Yirmi İkinci Madde: Vapurların geçişleri için köprünün açık bulunduğu zaman diliminde ve köprü yakınında ve liman dahilinde bulunan bütün mavna ve salapuryalar buldukları mevkiilerden hareket etmeyeceklerdir.

Yirmi Üçüncü Madde: Bu kanuna riayet etmeyen esnafa ceza kanununun iki yüz elli dördüncü maddesi gereği para ceza kesilecektir.

Yirmi Dördüncü Madde: Mavna, salapurya ve benzeri taşıma araçları dayanıklılıkları ölçülmek üzere altı ayda bir kere olmak üzere liman dairesi tarafından belirlenecek bir heyet tarafından kontrolden geçirilecektir.

Galata, Yağkapanı, Unkapanı, Odunkapısı, Sebze hane, Eminönü, Bilumum İskelelerde Mevcut Mavna ve Ortakayık ve Salapurya ve Sandal ve Piyadelerle Nakledilecek Emtia ve Eşyanın Ücret Tarifesidir:

GÜZERGAH	Bir tondan beş tona kadar olan sandal ve piyadeler Kuruş	Beş tondan on tona kadar salapur-yalar Kuruş	On tondan ondokuz tona kadar orta kayak ve sandallar Kuruş	Yirmi tondan yirmidokuz tona kadar mavnalar Kuruş	Otuz ve otuz tondan fazla mavnalar Kuruş
Salıpazarı ve Kabataş iskelelerine	15	25	35	55	70
Beşiktaş ve Ahırkapı ve Kumkapı İskelelerine	20	30	40	65	80
Paşalimanı'ndan Kalköy'e kadar olan iskelelere	25	40	50	75	90
Ortaköy, Arnavutköy, Kuruçeşme, Kuzguncuk, Çengelköy ve Beylerbeyi, Yenikapı, Davutpaşa ve Samatya iskelelerine	30	50	70	90	105
Rumeli ve Anadolu Hisarlarına kadar olan iskelelerle Yedikule'ye Rumeli cihetinden Emirgan'dan Köybaşı'na ve Anadolu cihetinden Hisar'dan Çubuklu'ya kadar iskelelerle Gazlıçeşme ve Moda ve Kalamış'a	35 40	60 65	75 85	95 105	110 120
Rumeli cihetinden Yeniköy'den Tarabya'ya Anadolu cihetinden Paşabahçe'den Beykoz'a kadar olan iskelelerle Basmahane ve Makriköy'e ve Caddebostan ve Bostancı'ya	45	70	90	130	160
Rumeli cihetinden Büyükdere ve Yenimahalle ve Anadolu cihetinden Umuryeri'ne kadar olan iskelelerle Baruthane'ye	60	90	115	160	180
Rumeli ve Anadolu Kavaklarına ve Büyük Liman'a ve Ayastefanos'a ve Garibce Kalesi'ne ve Kınalı ve Burgaz Adalarına	70	120	150	170	210
Maltepe'den Pendik'e kadar olan mevaki ve Heybeli ve Büyük Adalara ve Boğaz Fenerlerine ve Florya ve Küçükçekmece'ye	70	120	140	200	220
Azadlı Baruthanesi'nin içeri iskelesine kadar	170	180	220	-	-
Kasımpaşa Tersane Fabrikaları pişgahıyla Balat'a kadar olan iskelelere	15	30	35	60	75
Ayvansaray'dan Eyüb'e ve Hasköy'den Sütluçe'ye kadar olan iskelelere	17	35	40	70	85
Sünnetköprüsü'yle Silahtarağa'ya ve Karaağaç ve Fişekhane iskelelerine	20	30	45	75	90

Dersaâdet limanı dahilinde rıhtım ve şamandırabend olan vapurlardan cisr-i atik ve Tophane fabrikası öte tarafıyla Sarayburnu'na kadar olan iskelelere ve bu iskelelerden vapurlara naklolunacak eşyanın seferleri	15	25	30	50	70
Ber vechi bala tasnif olunmuş olan merakibin yevmiyeleri	10	20	25	45	55

Birinci Madde: “Sefer” mavnacının eşyayı yüklediği yerden boşaltacağı yere gidinceye kadar geçen zamandır. Mavna eşyayı boşaltacağı yere vardığı gün sefer tam olur. Ancak mavna yüklendikten sonra tüccar gideceği yeri hemen tayin etmeyip mavnayı bekletirse bu şekilde gideceği yeri tayin edinceye kadar geçecek olan günler için tüccar yevmiye verecektir.

İkinci Madde: Sefer baid ve kısır ismiyle ikiye ayrılır. Kısır sefer Beşiktaş, Üsküdar Paşalimanı'ndan Kadıköy ve Kumkapı iskeleleri de dahil olduğu halde aradaki iskelelerdir. Ortaköy, Kuzguncuk, Moda ve Yenikapı'dan itibaren olan iskeleler ise baid sefer sayılacaktır. Baid sefer için altı saat boşaltma süresi yani kanuni tabirle o kadar “istalya” verilecektir. Kısır sefer için ise boşaltma süresi verilmeyecek ve gidilecek yere varıldığı gün tahliye olunmadığı şekilde beklediği ve boşaltılincaya kadar geçecek günler için yevmiye verilecektir.

Üçüncü Madde: Kısır sefer kabul edilen iskelelere gidecek mavna tüccar tarafından boşalttırılırsa yalnız yevmiye ücreti verilecek fakat boşaltma işlemi mavnacı tarafından yapılırsa yukarıda belirtilen ücret tarifesi uygulanacaktır.

Dördüncü Madde: Baid seferlerde mavna ve salapuryalar tüccar tarafından boşalttırılırsa bunlara yevmiye ile birlikte yevmiye ve sefer ücretleri arasındaki farkın yarısı verilecektir. Tüccar tarafından boşalttırılmadığı zaman yalnız sefer ücreti verilecektir.

Beşinci Madde: Pazar günleri yevmiye verilmeyecektir. Fakat pazar günleri doldurulan veya boşaltılan veya doldurma ve boşaltmasına devam edilen yada doldurma ve boşaltma sırasında başka bir tarafa yönlendirilen mavnalara yevmiye verileceği gibi gümrüklerin kapalı olduğu resmi günlerde dahi tam yevmiye verilecektir.

Altıncı Madde: Gündüz yüklemeye başlayıp da gece saat on ikiden sonra da yükleme ve boşaltmaya devam eden mavnalara saat dörde kadar her saat için on kuruş verilecektir. Gece dörde kadar yüklemesi bitmeyen veya gece on ikiden sonra yükleme ve boşaltmaya başlayan mavnalara her şekilde tam yevmiye verilecektir.

Yedinci Madde: Mavnacılar eşya aktarırken denklere vinçlere teslim etmeye mecburdurlar. Eğer bundan kaçınır ve dışardan işçi getirirlerse işçi ücreti kendilerine ait olacaktır.

Sapana gelmeyen dökme eşyanın vapura verilmesi tüccara ait olacaktır.

Sekizinci Madde: Tarifede belirtilen tonilato miktarı malı almaya kapasitesi yetmeyecek derecede çürük ve küçük olan mavnaları nöbette olsa bile tüccarın kabul etmemeye ve malını başka bir mavnaya yüklemeye hakkı olacaktır.

Dokuzuncu Madde: Mavnalara yüklenen malın zarar görmesinden dolayı ortaya çıkacak anlaşmazlık ticaret-i bahriye kanunu hükümlerine göre çözülecektir.

Onuncu Madde: Mavnacılar tüccarla aralarındaki anlaşmazlığı öne sürerek eşyayı taşımayı kabul etmeme durumu mümkün olmayıp bu gibi anlaşmazlıkları liman dairesi vasıtasıyla çözeceklerdir.

On Birinci Madde: Haydarpaşa limanında esnaf büyük mavnalardan başka orta kayık da bulundurmaya mecbur olacaklardır.

On İkinci Madde: Kereste mavna ve kayıklarının yevmiyeleri yukarıdaki tarifeden beş kuruş eksik olacak ve bunlara sürekli olduğu şekilde havale edilecektir.

On Üçüncü Madde: Yevmiye veya sefer ile kiralanan ve tüccar ile müşteri arasındaki anlaşmazlıktan dolayı çalışmayan mavnaya ücreti verilecektir. Yalnız hava muhalefeti nedeniyle iptal edilen işlerde yevmiye alamayacaktır.

On Dördüncü Madde: Boşaltma ücretine karşılık gelmek üzere tarifede yazılı her mavna ücretine yedi ve salapurya ücretine beş kuruş zam verilecektir.

Fi 29 Rebiülahir Sene 1328, Fi 26 Nisan 1326, 9 Mayıs 1910.¹¹⁰

---

¹¹⁰Mehmet Mazak, a.g.e., s. 128-139.

Yürürlüğe giren nizamname ile ortaya çıkan cemiyetin kuruluşunun tamamlanması 1917 yılının başlangıcına kadar sürmüştür.¹¹¹

Cumhuriyetin ilk yıllarında liman işlerinin millileştirilmesi ve düzenlenmesi amacıyla birtakım girişimlerde bulunulmuştur. Bu düzenlemelerden biri de, Mavnacılar Cemiyeti'nin de Mavnacılar Şirketi adında bir anonim şirket kurmasıdır. Şirket İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi'nin de ortaklarındandı. İstanbul Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi, 14 Nisan 1925 tarihli Limanlar Kanunu'nun ilgili maddesine göre kurulmuştu.¹¹²

Şirketin diğer ortakları ise Bahri Muamelat T.A.Ş., Seyr-i Sefain İdaresi, İş Bankası, Sanayi ve Maadin Bankasıydı.¹¹³

Daha sonra şirket içi rekabet nedeniyle ortaklar arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Konuya hükümet müdahale etmiş ve bunun üzerine 1927 yılında mavnacılar büyük bir grev yapmıştır. Greve polis müdahale etmiş ve grev mavnacıların yenilgisi ile sonuçlanmıştır.¹¹⁴

Bundan sonra ise mavnacı esnafı varlığını 1965 senesinden itibaren “*İstanbul Limanı Motor, Mavna, Romorkör, Deniz Nakliyatı Esnaf ve Sanatkarlar Derneği*” çatısı altında sürdürmüştür.¹¹⁵

3.2. Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti

İstanbul limanına gelen ve giden bütün ticaret gemilerinden yükleme ve boşaltma yapan işçiler esnaf cemiyetleri talimatnamesine dayanarak 28 Eylül 1328 [11 Ekim 1912] tarihinde bir cemiyet kurmuşlardır. Galata Rıhtımı Erzurum ve Harput Hanı 1 Numara¹¹⁶ cemiyet merkezi olan cemiyetin ismi Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti idi.¹¹⁷

Esnaf Cemiyetleri Talimatının birinci maddesinde bildirildiği üzere bütün esnaf kethüdalıkları kaldırılmıştı. Böylece Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti,

---

¹¹¹Mehmet Mazak, **a.g.e.**, s. 49.

¹¹²**a.g.e.**, s. 163.

¹¹³**a.g.e.**, s. 164.

¹¹⁴**a.g.e.**, s. 166.

¹¹⁵**a.g.e.**, s. 168.

¹¹⁶BOA, DH. EUM 5. ŞUBE 79/30, Tarihsiz.

¹¹⁷BOA, DH. EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

Osmanlı Deniz Markasya İşçileri arasında lostromo ve onbaşılık gibi unvanlarla bilinen bütün hizmetleri kaldırmıştır.¹¹⁸

3.2.1. Cemiyetin Genel Görevleri

Cemiyetin görevleri işçiler arasındaki anlaşmazlık durumlarında onların aralarını düzeltmekti. Ya da anlaşmazlık sebebiyle, iyi hali tasdik edilmiş bir işçi, ceza alması durumunda cemiyet ona yardım edecekti. Aynı zamanda cemiyet kanuni tebligatları duyurmak ve ödemeleri tahsil etme işlerini yapacak ve devletin vereceği taşımacılık işleri veya genel görevleri yerine getirerek işçileri idare edecekti. Ayrıca işçilerden birisi çalıştığı zaman diliminde malul olur veya hastalanırsa esnaf cemiyetleri talimatının on dördüncü ve on beşinci maddeleri gereğince ve özel talimatnameye binaen nakdi yardımda bulunmak ve tedavi ettirmek cemiyetin görevlerindendi.

Cemiyet, İstanbul Belediyesi'nden verilecek bir örnek ile esnafın isim, memleket, yaş, ikamet adresi gibi bilgilerin yazılı olduğu bir defter tutacaktı. Bu defterde iş bırakma ölüm veya yer değişikliği bilgileri ile ilgili durumlar kaydedildiği gibi esnafalara sıra numarası da verilecekti. Defterde verilen sıra numaraları pirinçten veya farklı bir metalden yapılma levhalar üzerine yazılacaktı ve levhaların işçilerin üzerinde görülebilecek şekilde asılması zorunlu olacaktı. İşçilerin devetüyü renginde bağlı ve kısa devrik yakalı, kolları dar ve kısa olmak üzere gömlek ve pantolon, yazlık olarak da aynı biçimde lacivert renk ketenden yapılma gömlek ve pantolon giymeleri zorunluydu. Aynı zamanda işçilerin yaptıkları işlerin tamamını içeren birer kimlikleri olacaktı. Kimliği olmayan işçinin işine zabıta tarafından son verilecekti.¹¹⁹

İşçi olmak isteyenler ilk önce cemiyetin defterine ismini kaydettirmeye ve talimatname hükümlerine uymaya mecburdu. Çalışma isteğinde bulunan kişinin fiziki yeterliliğe sahip olması ve işçi kabul edilmeye başka bir engeli bulunmaması durumunda şahıs cemiyet defterine kaydedilecek ve kendi alanında çalışan esnaf kısmına yönlendirilecekti.

Üyelerden her hangi biri emniyeti ihlal ve hırsızlık gibi esnaflıkla bağdaşmayan bir suç işlediğinde şahıs cemiyetten çıkarılmakla beraber Ceza Kanunu

¹¹⁸ BOA, DH. EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

¹¹⁹ BOA, DH. EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

hükümlerine göre cezalandırılması için emniyet birimlerine teslim edilecekti. Cemiyet üyeliğinden çıkarma işlemi oylama sonucunda oy çokluğu durumu ile mümkün olacaktı. Üyelikten çıkarma işlemi ile ilgili itirazlar yeniden görüşülmek üzere Belediye Meclisi'ne yönlendirilecekti. Her ne şekilde olursa olsun cemiyetten çıkarılan işçinin kimliği kendisinden alınacak ve ismi emniyet görevlilerine verilecekti.¹²⁰

3.2.2. Cemiyetin Aidatı ve Masrafları

Cemiyetin bina masrafı, başkanın yapması gerekli olan harcamaları ve katibin maaşı gibi cemiyet giderlerinin karşılanması için her esnaftan kasaya aktarılmak üzere aylık beşer kuruş alınacaktı. Bunun dışında herhangi bir para talebi olmayacaktı. Aylık ödemesini kendisine bildirim yapılmasına rağmen 3 ay mazeretsiz yapmayan üye üyelikten çıkarılacaktı.

Cemiyetten hangi sebeple olursa olsun ayrılan bir kişi hukuki olarak cemiyetle ilişkisini tamamen bitireceği için o güne kadar ödemiş olduğu aidatlarını herhangi bir şekilde talep edemeyecekti.

Cemiyetin kapatılması durumunda cemiyet kasasında biriken paranın durumu belediye meclisinin kararına bağlı olacaktı.¹²¹

3.2.3. Cemiyetin Yönetimi

Esnaflıkla ilgili işlerin tamamı cemiyet tarafından anlaşma suretiyle görüşülerek karara bağlanacaktı. Cemiyetin yönetim kurulu; bir başkan ve beş üyeden oluşuyordu. Cemiyetin hesap işleri ve yazışmalarını yapmak üzere de bir katibi olacaktı. Kararlar oy çokluğu ile alınıyordu. Eşit oy durumlarında başkanın bulunduğu tarafın kararı geçerli sayılıyordu. Cemiyetin yönetim kurulu üyeleri iki senelik görev yapmak üzere gizli oy ile seçiliyordu. Her sene bu üyelerin yarısı değiştirilecekti. Başkanın seçimi şu şekilde oluyordu; yönetim kurulu üyeleri içlerinden birini başkan seçecek ve sonucu bir mazbata ile belediyeye bildireceklerdi. İlk sene üyelerin değişimi kura yoluyla olacaktı. Başkan üyelikten ayrılmış olmakla

¹²⁰ BOA, DH. EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

¹²¹ BOA, DH. EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

birlikte üyeler hakkında yapılacak işlemler başkan ile ilgili de yapılacaktı. Yönetim kurulu üyeliğinden ayrılan bir kişi tekrar seçilebiliyordu.

Yönetim kurulu en az haftada bir defa belirli bir gün ve yerde toplanıyordu. Genel kurul da haftada bir defa toplanmakla beraber gerek görülen durumlarda cemiyet olağanüstü genel kurul toplantısı yapabiliyordu. Genel kurul yarısından bir fazla sayıya ulaşmadıkça karar alamamaktaydı. Genel kurulun başkanlığını cemiyet başkanı yürütüyordu. Yönetim kurulu üyeleri görevlerinden ve alacakları kararların sonucu yaptıkları işlemlerden sorumluydu.¹²²

3.2.4. Cemiyetin İşçi Çalışma ve Ücret Tarifesi

Cemiyet esnafın alacağı ücretler hakkında bir tarife oluşturacak ve bu tarifeyi belediye meclisine onaylattıracaktı. Bu tarife üzerinde ücret alan veya talep edenler hakkında ilk seferde uyarı, tekrarında ise şahıs hakkında belediye tarafından kanun gereğince para cezası verilecekti.

İşçilerin talimatname hükümlerinin tamamına uyma zorunluluğunun yanında işçiler zabıttan gelecek emir ve tebligatlara göre de hareket etmek zorundaydı.

Gemiye gidip gelen işçiler sabah ve akşamları gümrük salonundan geçme mecburiyetindeydi.

İşçiler talimatname içerisinde olmayan durumlarda esnaf cemiyetleri talimatnamesine göre hareket edecekti.

Osmanlı Deniz Markasya İşçisi'ne ait yeniden düzenlenmiş tarife şu şekildeydi:

-Bu işle meşgul olan işçinin gündüz yevmiyesi yirmi gece yevmiyesi kırk ve şirketlere ait olmayan işbaşlarının yevmiyesi otuz kuruştı. Fakat gece yarısına kadar çalışan işçi gece yevmiyesinin yarısını alacaktı. İşbaşlarının kararlaştırılmış yevmiyeden kesinti yapmaya hakları olmadığı gibi şirketin verdiği ücreti vermeye mecburdur. Rihtıma yanaşmamış vapur veya herhangi bir araçtan yapılan nakliyatta sandal ücreti ve diğer ücretlerden işçiler sorumlu olacaktır.

---

¹²² BOA, DH. EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

-Pazar günleri işçiler çalışmak zorunda değildir. İşveren ve işçi arasında anlaşma sağlandığı durumlarda işçiler çalışabilir.

-Günlük çalışma süresi toplam on saat olup yaz ve kış aylarına göre saat aralığı belirlenecek ve sabah yarım saat, öğlen bir saat ara olacaktır.

-Bir vapurun acil hareket etmesi gerektiğinde işe ara verdirmek istemeyen şirket işçiyi sabah paydosunu vermek şartı ile öğle arasında çalıştırabilir. Öğle arası çalıştırılan işçiye fazladan beş kuruş verilmesi gerekmektedir.

-Vapur sabah geldikten sonra işin erken bitmesi veya vapurun erken hareket etmesi durumunda işçiye yarım değil tam yevmiye verilecektir. Fakat önceden yarı yevmiye için anlaşma yapıldıysa anlaşmaya uyulacaktır. Vapur sahibi tarafından sebebiyet verilmemek şartıyla anlaşma ortasında azami beş saat çalışan veya öğleden sonra işe başlayıp paydos vaktine kadar çalışan işçiye yarım yevmiye verilecektir.

-Bir şirketin bir limanda birkaç vapuru olabileceği gibi bir vapurunda işçiyi çalıştırıp o vapurda iş bittikten sonra başka bir vapura işçiyi çalışmak üzere göndermeye hakkı yoktur.

-Limandan dışarıda bulunan iskelelere işçi götürmek gerektiği durumlarda işçinin gidiş geliş masrafı şirket ve mal sahipleri tarafından karşılanacak ve yolda harcanan zaman çalışma saatine dahil olacak ve her gün için işçiye ayrıca beş kuruş ücret verilecektir. Tüccar yerinde istediği işçiyi seçebilecektir.¹²³

3.3. Deniz Amele İşçileri Cemiyeti

İdare merkezi Galata Mumhane Fransız Hanı olan, Deniz Amele İşçileri Cemiyeti adı altında bir cemiyet kurulmuştu.¹²⁴ Cemiyetin amacı; ırk, din ve mezhep ayrımı yapmaksızın bütün işçiler arasında kardeşlik ve dayanışma duygusunu geliştirmek, işçilerin maddi durumlarının iyileştirilmesine çalışmaktı.¹²⁵

Osmanlı vatandaşı Rumların ağırlıkta olduğu cemiyetin idare heyeti şu isimlerden oluşuyordu; başkan Dimitri Samyos Efendi, başkan yardımcısı Anastas Vozore Efendi, sandık emini Damyanidi Efendi, sekreter Panayot Damorkidis

¹²³ BOA, DH, EUM THR 101/92, (30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

¹²⁴ BOA, DH, EUM AYŞ 72/49, (31 Kanunuevvel 1338/31 Aralık 1922).

¹²⁵ BOA, DH, EUM, 5. ŞUBE, 79/30, Tarihsiz.

Efendi, üye Ahmet Giridikos Efendi, üye Aleko Zagodas Efendi, üye Yorgi Vasil Ayvalyodis Efendi.¹²⁶

10 Haziran 1335 [10 Haziran 1919] tarihinde kurulan cemiyet resmi onay almak için başvuruda bulunulmuştur. Cemiyet nizamnamesindeki iki maddenin düzeltilmesi durumunda cemiyetin onaylanacağı cevabı verilmişti.¹²⁷ Fakat Osmanlı Arşivi'nde yer alan 31 Aralık 1922 tarihli bir belgede cemiyetin feshedilmiş olduğunu görmekteyiz.¹²⁸

3.4. Dersaadet Deniz Maden Kömürcü İşçileri Cemiyeti

3.4.1. Cemiyetin Kuruluşu

Deniz maden ve kömürcü işçileri ilk olarak 1911 senesinde Dersaadet Deniz Maden Kömürcü İşçileri Cemiyeti adı altında bir dernek kurmuşlardı. 1912 yılında Balkan Savaşı'nın başlaması ile birlikte İstanbul Limanı'nda taşımacılık yapan işçilerin oluşturduğu cemiyet üyelerinin büyük bir kısmı aynı zamanda denizci neferi olduklarından cemiyet dağılmıştı. Daha sonra ise I. Dünya Savaşı başlayınca cemiyetin tekrar kurulması biraz zaman almıştır. 15 Mayıs 1336 [15 Mayıs 1920] tarihine gelindiğinde cemiyet aynı adla tekrar kurulmak üzere resmi başvuru yapılmıştır.¹²⁹

Resmi başvuruda cemiyetin amacı şu şekilde ifade edilmekteydi; hiçbir siyasi düşünce yönünde olmayıp deniz işçilerinin arasındaki uyum ve yardımlaşmayı sağlamak ve sermaye sahiplerine karşı işçilerin haklarını korumaktır. Çalışma saatleri ve ücretlerinin belirlenmesi hususunu takip, çalıştığı süre içerisinde kaza geçiren, hasta veya sakat olanlara yardım, vefat eden üyelerin ailelerine yardımdır. Ayrıca bu ailelerin çocuklarının eğitimi için bir yardım sandığı kurmaktır. Cemiyete toplanan para ile cemiyetin günlük ihtiyaçlarının karşılanması için kooperatif bir şirket kurmak, işçi mücadelesini devam ettirmek maksadıyla gazete neşretmek, cemiyet üyelerinin yararına ve onları geliştirici eğlence ve konferanslar düzenlemek ve üyeler arasındaki anlaşmazlıkları çözmektir.¹³⁰

¹²⁶ BOA, DH. EUM AYS 72/49, (31 Kanunuevvel 1338/31 Aralık 1922).

¹²⁷ BOA, DH, HMŞ 4-1/4-58, (22 Teşrinisani 1337/22 Kasım 1921).

¹²⁸ BOA, DH. EUM AYS 72/49, 31 Kanunuevvel 1338 (31 Aralık 1922).

¹²⁹ BOA, DH. UMVM 88/24, (10 Haziran 1336/10 Haziran 1920).

¹³⁰ BOA, DH. UMVM 88/24, (10 Haziran 1336/10 Haziran 1920).

3.4.2. Cemiyetin İdari Yapısı

Cemiyetin idari yapısının İdare Heyeti, fahri üye ve vekil üyelere oluşması uygun bulunmuştu.¹³¹

İdare Heyeti bir başkanla birlikte sekiz üyeden oluşmaktaydı ve cemiyet nizamnamesinin gereklerini yapmakla görevliydi.

İsmi cemiyet defterine kaydedilen ve aidatını ödeyen her işçi vekil üye oluyordu ve kendisine başkan tarafından fotoğraflı bir de kimlik veriliyordu.

Cemiyetin amaçlarını gerçekleştirebilmek için maddi manevi hizmet edecek kişiler işçi olmasalar bile İdare Heyeti kararı ile fahri üyeliğe kabul ediliyordu. Bu şahıslar aidatlarını ödemek koşulu ile hizmette bulunabiliyorlardı.

İdare Heyeti üyeliğine ilk olarak cemiyetin beş kurucusu görevlendirilmişti. Bu beş kişiye ek olarak da yerlerine beş kişi de yedek seçilmişti. Bu kişiler şunlardı;

Cemiyet İdare Heyeti Üyeleri			Yedekler
Kurucu:	İşçi Çavuşu	Hasan oğlu Mehmed Çavuş	Şerif Çavuş
Kurucu:	İşçi Çavuşu	Kâmil oğlu Ahmed Efendi	Ahmed Çavuş
Kurucu:	İşçi Çavuşu	Hasan oğlu Hasan Çavuş	Mustafa Onbaşı Laz İsmail
Kurucu:	İşçi Çavuşu	Hacı Beşik Efendi	Bitlisli Hacı Yusuf

İdare Heyeti üyeleri iki seneliğine seçilmekteydi. Cemiyet kurucuları İdare Heyeti'ni 9 kişiye tamamlamak için üyelerin en eskilerinden uygun gördükleri beş kişiyi İdare Meclisi üyeliğine seçecekti.

İkinci senenin sonunu müteakip ilk Aralık ayının başında İdare Meclisi, vekil üye ve fahri üyeleri belirli bir zaman içerisinde gazete ile toplantıya davet edecekti. Cemiyet defterinde kayıtlı üyelerin üçte ikisinin toplantıda hazır bulunması şartıyla gizli oylama yapılarak seçim yapılacaktı. En çok oyu kazananlar sırasıyla ilgili deftere kaydedilecekti ve sonuç üç gün içerisinde gazete ilan edilip resmi makamlara bildirim yapılacaktı. Seçim her iki senede bir yapılacaktı.

¹³¹ BOA, DH. UMVM 88/24, (10 Haziran 1336/10 Haziran 1920).

Kurucular ve önceden İdare Heyeti'nde hizmette bulunan kişiler her seçim döneminde yerlerine aday tayin etme hakkına da sahiptiler.

İdare Meclisi haftada iki defa cemiyet merkezinde toplantı yapacaktı. Mazeretsiz olarak üst üste dört toplantıda bulunmayan üyeler istifa etmiş sayılırlardı. Her ne şekilde olursa olsun İdare Heyeti'nden ayrılan üyenin yerine aday üyelere en fazla oyu alanlar tayin ediliyordu. Meşru mazereti olan üyeler yazılı olarak İdare Meclisi'ni bilgilendirecekti.

İdare Heyeti üyeleri arasından birisi başkan seçilecekti. Başkanın görevleri şu şekildeydi; üyelerin görevlerine nezaret etme, cemiyet evraklarını ilgili yerlere tebliğ, müzakere gündemini belirleme, toplantı zamanını tayin etme, meclise başkanlık ve müzakerenin yapılmasını temin etmek.

İdare Heyeti başkanı ve üyeleri işçi çavuşları ile birlikte işçileri kontrol edeceklerdi ve işçiler arasındaki anlaşmazlıkları çözeceklerdi. İşinde aksaklık olanları motive ederek düzeltmeye çalışacak ve cemiyet kimliği bulunmayan işçileri işçi olarak çalıştırtmayacaklardı.

Vekil üyelere birinin hatalı davranması durumunda işten men etme ve hatanın tekrarı durumunda ise elinden kimliği alınıp cemiyetten çıkarma işlemi uygulanacaktı.

Vekil üyeler İdare Meclisi'nin kararlarına uymak zorundaydı. İdare Heyeti yardım sandığına ait nizamnameyi düzenleme ve kimlere ve neden yardım yapılacağı gibi hususları belirlemekle görevliydi.

İdare Heyeti cemiyetin yazışmalarını ve maliyesini idare etmek için güvenilir bir sekreter tayin edecekti. Bu kişiye uygun da bir maaş tahsis edilecekti.

Sekreterin görevleri şu şekildeydi; cemiyetin her türlü yazışmasını yapma, vekil üyelere verilecek kimlikleri numaralı bir şekilde kaydetme, toplanacak paraları makbuz karşılığında tahsil, her ay sonunda makbuz ve evraklarla birlikte hesabı İdare Heyeti'ne sunmak.

İşçileri kontrol etmek için uygun bir ücretle müfettiş de tutulması planlanıyordu.

İdare Heyeti hesapları her ay sonunda kapanacaktı. Masraf ve yardımlar gelirin yüzde yirmi beşini genel kurul kararı olmadıkça geçemeyecekti. Gelirlerin harcamalardan arta kalan kısmı yardım sandığı desteği için başkan, iki üye ve sekreterin mühürleri ile birlikte bir bankaya yatırılacaktı.

Bu meblağ genel kurul kararı olmadıkça da bankadan çekilemeyecekti.

Cemiyetin geliri; vekil üyelerden toplanan aidatlar ve İdare Heyeti tarafından tertip edilecek eğlence ve konferanslardan elde edilecek gelirler olacaktır.

Vekil üyelerin aylık aidatları toplam yüz kuruş olup her ayın başında toplanacaktı. Bir senelik aidat peşin olarak da verilebilecekti.

Cemiyete girecek işçinin giriş tarihi ilgili deftere kayıt tarihiydi. Giriş tarihi hangi ay olursa olsun o senenin aidatı tamamen tahsil edilecekti.

Vekil üyelerin aylık aidatları kendi kimliklerine kaydedilecek ve başkan ve sekreter tarafından da mühürlenecekti.

Sekreter cemiyetin maliyesinden sorumlu olduğu gibi yanında elli liradan fazla para tutmaya yetkisi olmayacaktı.

Kefilsiz görevlendirilen sekreterin yaptıklarından İdare Heyeti sorumlu olacaktır.

Cemiyetin resmi mührü, içinde Türkçe ve Fransızca olarak “Dersa‘âdet Deniz Ma‘den Kömürcü İşçileri Cem‘iyyeti” yazan bir mühürdü.

Cemiyet nizamnamesinin değiştirilmesi veya eklemeler yapılması genel kurulun üçte ikisinin oyu ile mümkündür.¹³²

3.5. Dersaadet Limanı Umum Deniz Sandalcı Esnafı Cemiyeti

Dersaadet Limanı Umum Deniz Sandalcı Esnafı Cemiyeti'nin teşkili devlet kurumları arasında anlaşmazlığa sebep olmuş bir cemiyettir. Şehremaneti (Belediye) söz konusu cemiyeti onaylamış ve cemiyetin nizamnamesi gereği yaptığı uygulamaları desteklemiştir. Bu durumun aksine Bahriye Nezareti ise cemiyetin resmîyetini kabul etmemiş ve cemiyetin feshedilmesi için girişimlerde bulunmuştur.¹³³

Cemiyetle ilgili durum Dahiliye Nezareti'nin görevlendirdiği bir mülkiye müfettişi tarafından değerlendirilmiş ve rapor hazırlanmıştır. Bu raporda hem Şehremaneti'nin iddiaları hemde Bahriye Nezareti'nin iddiaları incelenmiştir. Raporda cemiyetin nizamnamesinin 14 Kanunuevvel 1337 [14 Aralık 1921] tarihinde onaylandığı ve nizamnamesi gereği uygulamalar yaptığı ve bu uygulamalar sonucu Bahriye Nezareti'nin rahatsızlık duyduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak raporda

¹³² BOA, DH. UMVM 88/24, (10 Haziran 1336/10 Haziran 1920).

¹³³ BOA, DH. UMVM 88/60, (8 Kanunisani 1338/8 Ocak 1922).

cemiyetin nizamnamesinde gerekli düzenlemelerin yapıldığı takdirde faaliyet yapmasında bir mahzur olmadığı vurgulanmıştır. Nizamnamesinde sıkıntı oluşturan maddeler ise nizamname hükümlerinin sadece cemiyet üyelerini değil bütün sandal ve kayıkçıları ilgilendirmesi hükmü ile cemiyetin emniyet görevlilerinin işlerini de yapmasına değinen hükümleriydi.¹³⁴

Raporun yayınlanmasından sonra sıkıntının yine çözülemediğini anlıyoruz. Çünkü 29 Haziran 1338 [29 Haziran 1922] tarihli Bahriye Nezareti'nin cemiyetle ilgili yine aynı sıkıntıları ifade eden Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazı sorunun çözülemediğini göstermektedir.¹³⁵

Durumu cemiyetin nizamnamesi¹³⁶ üzerinden ifade etmek gerekirse bu ifade aşağıdaki şekilde olacaktır;

Cemiyetin amacı, İstanbul Limanı'nda çalışan deniz sandalcılarının meslekleri ve ticaretlerinin gelişmesine hizmet etmektir. Cemiyet sandal ve kayıkçıların işlerini daha iyi yapabilmesi için esnaf cemiyetleri talimatnamesi, kanunlar ve serbest ticaretin aksine olmayarak hizmet edecektir.

Cemiyet yönetimi kendi talimatnamesine uyarınca görevli memur nezaretinde yapılan seçimle seçilen altı kişiden oluşmaktaydı. Bu altı kişinin herhangi bir sebeple işini bırakması durumunda yerlerine aday olarak seçilen kişilerden en çok oy alan altı kişi sırasıyla tayin edilecekti.

Cemiyet esnafın işlerini takip etmek ve şikayetlerini çözmek için haftada en az bir defa toplanacaktı. Esnafın yarısından bir fazlası toplantıda hazır bulunmadıkça karar alınamayacaktı.

Cemiyetin yazışma ve hesap işlerini yürütmek için bir sekreteri bulunacaktı.

Cemiyet esnafı altı ayda bir cemiyetin hesabını onaylatmak ve icraatlarından haberdar etmek için toplayacaktı.

Cemiyet kendi kararlarını ve esnafın genel kurul kararlarını bir defterde imzalı ve mühürlü bir şekilde tutacaktı.

Cemiyet kanun dışı uygulamada bulunan bir esnafla ilgili devlete yardımcı olacaktır. Devlet kurumlarından gelen emirleri uygulamayan veya vergisini

¹³⁴ BOA, DH. UMVM 166/54, (24 Nisan 1338/24 Nisan 1922).

¹³⁵ BOA, DH. UMVM 166/85, (29 Haziran 1338/29 Haziran 1922).

¹³⁶ BOA, DH. UMVM 88/60, (8 Kanunisani 1338/8 Ocak 1922).

vermeyen, belediyenin belirlediği tarifeden fazla ücret alan, herhangi bir suça karışan veya asker kaçağı kişileri ilgili devlet kurumuna bildirecekti.

Cemiyet yönetimi iki sene süre ile fahri olarak çalışacaktı.

Başkanın gerekli masrafları, sekreterin maaşı, bina kirası, kırtasiye masrafı ve cemiyetin diğer masrafları için İdare Heyeti'nin belirlediği bütçe belediye tarafından da onaylanacaktı.

Cemiyet üyeleri aidat olarak aylık bir kuruş vereceklerdi. Yardım veya farklı şekillerde de cemiyete para verilebilecekti. Ancak üyelerin vereceği aidat kendi rızaları ile alınabilecekti.

Cemiyet kasasındaki ihtiyaçtan fazla para belediyenin belirlediği bir bankaya yatırılacaktı. Cemiyet kasasında yirmi liradan fazla para bulunamayacaktı.

Cemiyet kararıyla yardıma muhtaç olan esnaflara belirli ve cüzi miktarda yardımda bulunulacaktı. Esnaftan yardıma muhtaç olan esnaf ve ailelerine de yardımda bulunulabilecekti.

Esnafların işlerini yapabilmelerine imkan sağlamak üzere genel kurul toplam beş kişiden oluşan değnekçiler tayin edilecekti. Bu değnekçilere bir seferde on kuruştan fazla nakliye ücreti alan esnaflar her sefer için bir kuruş vereceklerdi. Değnekçilere alacakları bu ücretten başka cemiyetten maaş verilmeyecek ve değnekçiler nakliye işi ile uğraşmayıp düzeni sağlamakla görevli olacaklardı.

Esnaflıkla bağdaşmayan ve kanunsuz durumlar cemiyet tarafından tespit edilecek ve esnafın yolsuzluk yapması durumu da değnekçi tarafından cemiyete bildirecekti.

Cemiyet üyeleri belediye tarafından belirlenen marka ve numarayı üzerlerinde bulundurmaya ve belediyenin belirlediği ücretten fazla ücret almamaya mecbur olacaklardı. Markasız çalışan ve kimliği cemiyet tarafından bilinmeyen veya yolsuzluk yapan esnaf hakkında ilgili devlet kurumuna bu kişiler bildirilecek ve bu gibi durumların tekrar etmesi durumunda esnaf belediye tarafından meslekten men edilebilecekti.

Denizde taşıma işi yapan esnaf İdare Heyeti'nin belirlediği süre içerisinde çıraklık yapacak ve sınavla işe alınacaktı. Sınavı geçemeyen çırak çalıştırılmayacaktı.

Esnafın müşteri ile iyi geçinmesi gerektiğinden bunun aksine hareket edenler cezalandırılacaktı. Esnaf eğer cezayı hak etmişse ilgili devlet kurumuna bildirilecekti.

Eğer cemiyet nizamnamesine düzenleme veya ekleme yapmak gerekirse düzenleme veya eklemeye heyet karar verecek ve belediye de tasdik ilan ve uygulama yapılacaktı.

SONUÇ

Günümüzde toplumların kalkınmışlık düzeyinin belirlenmesinde denizcilik faaliyetleri belirleyici ve önemli unsurlardan birisi haline gelmiştir. Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden itibaren denizciliğe önem verdikleri bilinmektedir. Coğrafyanın sağladığı imkanlar ve denizciliğe verilen önem sayesinde Türk bahriyesi hızla gelişmiş hatta bir dönem dünya denizciliğine yön veren ülkeler safında yerini almıştır.

Gelişen Türk denizciliği devletin gücü nispetinde devamlılık arz etmiş, teknolojik ilerlemelere ayak uydurmaya çalışmıştır. Fakat sivil alandaki denizcilik faaliyetleri istenilen seviyelere ulaştırılamamıştır. Bunun birçok sebebi bulunmaktadır. Fakat sivil denizciliğimizin gelişiminin önündeki en büyük engellerden biri kapitülasyonlar olmuştur. Osmanlı Devleti'nde kapitülasyonlar nedeniyle sivil denizciliğin gelişimi için adımlar atılmadığından bu alanda ihtiyaç duyulan nitelikli kaptan ve gemi personeli sıkıntısı giderilememiştir. Devlet yabancı gemilerden aldığı vergiyi yeterli bir kazanç görerek ticaret alanına yeteri kadar ağırlık verememiştir. Bu nedenle yabancı gemilerin hakimiyeti giderek artmıştır.

Buharlı gemilerin Osmanlı Devleti'nde kullanılmaya başlanmasına kadar sivil denizcilik alanında devletin ciddi bir çalışma yapmadığını görmekteyiz. Buhar teknolojisiyle birlikte tersaneler, denizcilik eğitimi veren müesseseler, liman işleri ve deniz ticaret kanunu gibi gelişmeler zorunlu hale gelmiştir. Sürekli gelişen batı teknolojisini takibi mümkün olamamıştır.

1908'de II. Meşrutiyetin ilanıyla beraber sivil toplum alanında ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Bu durumun doğal sonucu olarak da deniz ticareti ile ilgili sivil toplum kuruluşları da teşekkül etmeye başlamıştır. 1909 yılında çıkarılan Cemiyetler Kanunu sayesinde cemiyet kurma işlemleri düzene konulmuş ve cemiyetler resmi bir hüviyet kazanmışlardır. 1910 yılında çıkarılan Esnaf Cemiyetleri Hakkındaki Talimatname ile birlikte esnaf cemiyetleri kurulmaya başlanmış, böylece deniz ticareti alanındaki sivil toplum kuruluşları faaliyete geçmiştir.

1908 yılından 1926 senesinde Kabotaj Kanunu'nun kabul edilmesine kadar geçen süreçte kurulan deniz ticaret cemiyetleri çok önemli hizmetler yapmışlardır. Özellikle Hamit Naci Bey'in kurduğu Tevs-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti sivil denizcilik alanında bir ilktir ve deniz ticaretinin kurumsallaşmasında kayda değer hizmetleri olmuştur. Cemiyetin yaptıkları ve yapmayı planladıkları işler çok önemlidir. Özellikle sivil denizcilik alanında kaptan ve gemi personeli yetiştirmenin önemini kavrayan Hamit Naci Bey cemiyeti bir okul gibi kullanmış ve bunun olumlu sonucu olarak bir de okul açılmıştır. Bu okul Milli Ticaret-i Bahriye Kaptan ve Çarkçı Mektebi'dir. Aynı şekilde Hamit Naci Bey deniz ticaretini geliştirmek amacıyla bir deniz ticaret odası açma girişiminde bulunmuş fakat sonuç alamamıştır. Cemiyet çıkardığı gazete ve sosyal yardımlar ile de önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Aynı şekilde Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti deaktif bir şekilde faaliyet göstermiş ve meslek dayanışmasının ciddi örneklerini sergilemişlerdir. Kaptan ve makinistlerin işverenlerine karşı haklarını hatırlatmış ve cemiyet olarak da üyelerinin haklarını savunmuştur. Deniz isminde bir gazete çıkararak kültür hizmeti yaptığı gibi yardıma muhtaç olan üyelerine de sosyal yardımda bulunarak hizmet etmiştir. Cemiyet başkanı Süleyman Nutki Bey'in çabaları ile deniz mahkemelerinde bilirkişilerin görev alması sağlanmış ve denizcilerin sesi olunmuştur. I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına kadar cemiyet aktif şekilde hizmet vermiştir.

Esnaf cemiyetleri ise esnaf kethüdalıklarının kaldırılması ile birlikte deniz ticaretinde görev yapan esnaf ve işçilerin çalışma düzenleri ile birbirleri arasındaki ilişkileri modern anlamda düzenlemiştir. Esnaf ve işçilerin aralarındaki anlaşmazlık durumlarını ve müşterilerle olan ilişkilerini belediyenin nezaretinde çalışarak çözmüşlerdir. Mesleklerinin gelişimi için çalışmalar yapmış, meslek dayanışmasını sağlama adına da faaliyetlerde bulunmuş ve sosyal yardımlar yaparak muhtaç olan esnaf ve işçilere sahip çıkmışlardır. I. Dünya Savaşı'nın çıkması ile birlikte faaliyetleri duran cemiyetler savaş sonrası tekrar faaliyete geçmiştir. Devletin işgal altında olduğu dönemde de faaliyetlerini devam ettiren bu cemiyetlerden bazıları bazı değişikliklere uğrayarak yakın tarihimize kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir.

Faaliyet gösterdikleri dönemde uzun süre etkin olamayan deniz ticaret cemiyetleri kuşkusuz günümüz modern manadaki Türk deniz ticareti sivil gelişimine temel teşkil etmeleri bakımından önemli kilometre taşı olmuşlardır.

KAYNAKÇA

-Arşiv Belgeleri ve Basılı Kaynaklar

BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

BOA, DH. EUM AYŞ 72/49, (31 Kanunuevvel 1338/31 Aralık 1922).

BOA, DH. EUM 5. ŞUBE 53/78 Tarihsiz.

BOA, DH. EUM 5. ŞUBE 79/30 Tarihsiz.

BOA, DH. EUM THR 101/92,(30 Haziran 1328/13 Temmuz 1912).

BOA, DH, HMS 4-1/4-58, (22 Teşrinisani 1337/22 Kasım 1921).

BOA, DH. UMVM 88/24, (10 Haziran 1336/10 Haziran 1920).

BOA, DH. UMVM 166/54, (24 Nisan 1338/24 Nisan 1922).

BOA, DH. UMVM 166/85, (29 Haziran 1338/29 Haziran 1922).

BOA, DH. UMVM 88/60, (8 Kanunisani 1338/8 Ocak 1922).

BOA, HR. HMS. İŞO, 81 / 13, (3 Nisan 1329/16 Nisan 1913).

BOA, ŞD, 18/28, (16 Mart 1329/29 Mart 1913).

BOA, ŞD, 1236/5, (29 Teşrinisani 1327/12 Aralık 1911).

BOA, ŞD, 1239/29, (10 Mart 1329/23 Mart 1913).

Bahriyye-i Ticariyye Salnamesi,1913.

Düstur, I. Tertip, C.1, 1288[1872].

Düstur, II. Tertip, C.1, 10 Temmuz 1324-29 Teşrinievvvel 1325(23 Temmuz 1908-12 Aralık 1909).

Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Nizamnamesi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Dijital Dökümantasyon Merkezi, Numara: 00013566/0001, 1327 (1911).

-Kitaplar

- Acar,Şaban: Sivil Toplum Kurumu Olarak Türkiye’de Derneklerin Profili, Ankara, 2012.
- Akyıldız, Ali: Haliç’te Seyrüsefer Haliç Vapurları Şirketi, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007.
- Bal,Nurcan: **Süleyman Nutki Bey’in Hatıraları**, İst., İstanbul Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi Müdürlüğü, 2003.
- Canatar,Mehmet: “Kethüda” **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara, 2002, C. 25.
- Duran,Tülay: **Türk Denizciliği ve Deniz Ticareti Kaynakları**, İstanbul, 2002.
- Gencer,Ali İhsan; Özel,
Sabahattin: **Türk İnkılâp Tarihi**, 14.bs., İstanbul., Der Yayınları, 2010.
- Hanioğlu,Şükrü: “Cemiyet”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara, 2002, C. 7.
- İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı: **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Cemiyetler**, Ankara,2013.
- İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı: **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Cemiyet Kanun ve Nizamnameleri**, Ankara,2013.

- Kal'a,Ahmet: **“Esnaflar”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), Ankara 2002, C. 11.**
- Kuneralp,Sinan: **Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricalı (1839 - 1922) Prosopografik Rehber, İstanbul, ISIS Yay., 1999.**
- Kurdakul,Necdet: **Osmanlı Devleti’nda Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar, Döler Neşriyat, İstanbul.**
- Mazak,Mehmet: **Osmanlı’dan Günümüze Kaybolmuş Denizcilik Mesleği İSTANBUL MAVNALARI, İstanbul, Deniz Ticaret Odası Yayınları, 2010.**
- Örenç,Ali Fuat: **“Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayii”, Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askeri Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918, (Ed. G. Yıldız),İstanbul 2013.**
- Panzac,Daniel: **XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Taşımacılığı, Çev. Serap Yılmaz, Tarih İncelemeleri Dergisi, sayı IV.**
- Turan,Şerafettin: **Türk Devrim Tarihi: Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938), 2.bs., İst., Bilgi Yayınevi, 2005.**
- Tutel, Eser: **Gemiler... Süvariler... İskeleler..., İstanbul, İletişim Yayınları, 1998**
- Tutel, Eser: **Seyr-i Sefâin öncesi ve Sonrası, İletişim Yay., İstanbul 2006.**
- Tutel, Eser: **Şirket-i Hayriye, İletişim Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1997.**

Türkiye Denizcilik
İşletmeleri A.Ş.:

**Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik
İşletmeleri Tarihçesi 1**, İstanbul, Kültür Yayınları,
1994.

-Tezler

Düzcü,Levent: “Yelkenliden Buharlıya Geçişte Osmanlı Denizciliği (1825-1855)”, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, 2012).

Karakaya,M. Mutlu: “**Cumhuriyet Döneminde Ticari Denizcilik Eğitiminin Tarihsel Gelişimi (1928-1981)**”, (İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2011).

Sözer,Kasım: “**1913 Tarihli Bahriye-i Ticariye Salnamesindeki Bilgiler Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarındaki Deniz Ticaret Yapısının Değerlendirilmesi**”, (Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

-Gazeteler

Deniz, 19 Kanunusani 1327 [1 Şubat 1912].

Deniz, Tarihsiz.

Deniz, 7 Haziran 1327 [20 Haziran 1912].

Deniz, 28 Haziran 1327 [11 Temmuz 1912].

Deniz, 19 Temmuz 1327 [1 Ağustos 1912].

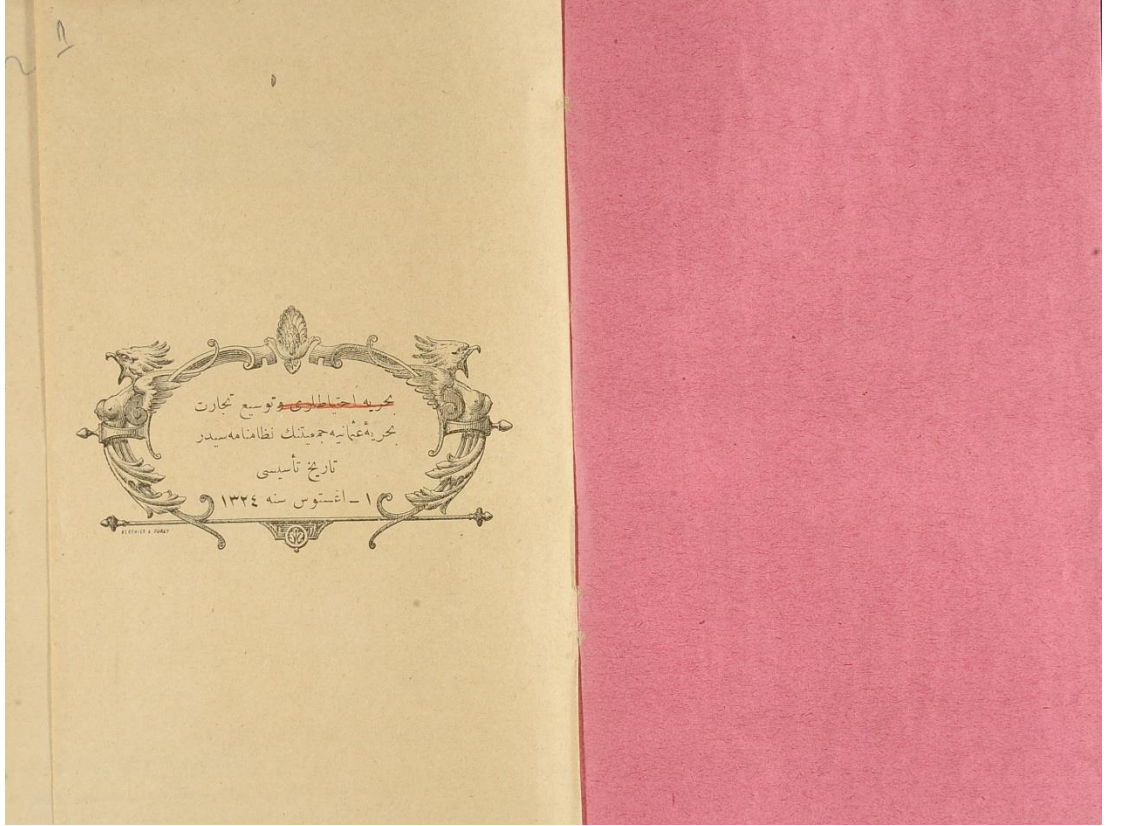
Deniz, 2 Ağustos 1327 [15 Ağustos 1912].

Mellah, 18 Mart 1325 (31 Mart 1909).

Gemici, 12 Kanunusani 1327 (25 Ocak 1912).

EKLER

Ek 1. Tevsîf-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'nin Nizamnamesi,
BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910)

در دینجی ماده

قیودانلر ایله طائقلار تریک قوانین و نظامات هوضعهده
 و تعامل ایله اصول و عادات متخذه بخریده حقیقه و قوقلری
 اولدیلندین جمعیت بو خصوصده لازملکن معلوماتی اترادیه
 تائین و تعلیم **للمصککینس** ایده **جلك و رقصه** **نقده نسامه مختصره** **ترتیبنا**
و اروه حیرمه اولدیلر **بجکدر** **ایشنجی ماده**

تجارت سفاتی مرتباتی کزک یو یوللرک اسباب استراحتی
 و کزک اموال معموله لک ضرریدن و قایسی ایچون کمینک تأمین
 سلامتی درجه سنده موظف و مکلف اولدقلر تندن و بوجهرت تجارت
 بخریه لک ترقی و مالمه سبب مستقل ایدو کندن جمعیت بو خصوصک
 محافظله سی اغوزنده عمل و نظری معلومک و تربیه رسالهلری
 لشریه تطبیقاته صولک درجهده دقت ایده بکدر .

آلتنجی ماده

تجارت سفاتی مستخدمینی باجمله قوانین و نظامات بخریه
 احکامی حریفاً تطبیقه مجبور اولدقلر تندن جمعیت بویاده دقت
 و اعتنا ایده لک خلاف قانون هر حرکاتی ایجاب ایدن دائرة
 حکومتنه اخبار ایده بکدر .

بدینجی ماده

قومیه ایله مال صاحب لری طرفندن قانونه مستند اولدیلرک

ایکنجی ماده

بو کونه دکن جمعیت افرادینک عددی ایکی بیکی تجاروز
 ایش و آوروایا ، آسیا ، افریقا قطنهلر تندن واقع لیمالر تریزه
 بولان بخریون ایله صنوف صنایع بخریه دخی تسجیل ایدلکده
 بولمش اولدیلندین اکائنده تجارت بخریه مزک توسمه باشلوجه
 واسطه اولان بخریه تجارت مزک مختلف صنف ورتیلر تندنکی
 مستخدمین و منسوبینک تسبیق و تنظیم ایله مال مندهله افراد
 بخریه سی درجه سنده ترقیسی تأمین هم بخریه تجارتی تربیه
 و همده عند الحاحه بخریه حریبه ایچون معلومک لازمی حائر
 افراد و صنوف صنایع بخریه یی بریندیلر بوج تجارت بخریه عثاییه
 قانون تریک **ملککیمس** مستنداً اجراسیه ایوم اجانب الله
 اولان منافع تجارت بخریه مزک استردادیه وسایه مستنده
 اوله بکدر .

اوجنجی ماده

تجارت بخریه قانوننده مصرح اولان سلامت عمومیه لک
 تأمین مناسبات و معاملات تجارت بخریه عثاییه مزک محافظه
 ترویج و توسی ایچون قوانین و نظامات بخریه حاضر دومتقبله
 احکامک تاممی اجر اسنه جمعیت حصر دقت و غیرت ایده بکدر .

اوبونجی ماده

مجلس اداره اعضایی اویچاق و شرایطی لازمه بی جا از اویچاق
شرطیله قیتمق و قیتمق اولی اویچاق بویچاق بویچاق بویچاق بویچاق
بفصلیه بکلمه لاره بیزیک که نصیر بینه اولر جهده .

اون ایکینجی ماده

مجلس اداره اعضایی برینه دولم ایدوجک وانفصال ایدن
اعضا تکرار انتخاب اولر بیه بجه بکلمه .

اون اوچینجی ماده

مجلس اداره رهبری اعضا تک رأی خفیبسه تقریبی و تعیین
اولر جهده .

اون درونجی ماده

مجلس اداره هفتده اکی دفعه اجتماع ایدجه بکلمه .
جمعیت مجلس اداره سنک وظایفی

اون اینجی ماده

مجلسک مذاکرانی اکثریت آرا ایه قرار کیر اولر جهده .
اون التنجی ماده

مذاکرانه کوربسه برلمک ایچون اعضا تک ثنائی حاضر
اولر جهده . اولر ایچا عده ایا سیه کوربسه مسند
اولر ره موجود بولنایا اعضا سنک نظریله
ایقلم جهده .

مستخمدین و منسوبینه اجراه تصدی ایدوجکی معامله
کیفه دظولانی جمعیت قانوناً لازمکلن تشباندده بولنایق مدانمه
و حایه ایدجه بکلمه .

مکرتنجی ماده

مستخمدین و منسوبین مقاوله منقدهسی ختامدن اول
واسباب قانونیه اولقبیزین کچی نی ترک ایتمی قانونه مخالف
اولدیندن احتیاطاً قیودا تک مقاولهسی ختامه دکین معاشربینک
نصفی تویقنه صلاحیتی اولر جهده .

طشوزنجی ماده

جمعیت، افرادی احوال فوق العادهده بحریه حریره ماده
استخدامه صالح بر صورتده تعلم و تربیه به محور کوردکیندن که
هر ~~مجلس~~ **مجلس** خصوصده بحریه نظارت تک طشوزنجی ایدوجکی بولنایق
لایسنده بولنجه بکلمه **مجلس** ره بولنجه قیودا تک معاشربینک
تابع اولر جهده .

جمعیت مجلس اداره سنک صورت تکلیل

اوتنجی ماده

مجلس اداره اون اکی ذاتدن عبارت اوله جق و بولنرک
نصفی مثلاً بحرب و کار ایشا قیودان و چرخچیلردن و نصف
دیگر ایدده اموال بحریه صاحبیلر بیه هر صنف سرمایه دارا لدن
اولر جهده .

لازمه می مجلسی بهدالاجرا ایجاب ایدن معاملتک اجراسی
مدیره قهیم اوله جقدر .

بکرمی برنجی ماده

رؤیت وتسومسی مدیره عائد اولان مصالحدن هر قهیمسی
تدقیقه مجلس اداره جه ازوم کوریا ووره صلاحیتدار اوله جقدر .

بکرمی ایکنجی ماده

جمعیت مجلس ادارهی اعضاسدن اولونده سوه اجوالی
تین ایدنلر حقدده مجلس اداره جه بهدالمداکره اتفاق ویا اکثریت
آرا حصولنده اکیبار عزال اوله جقدر .

جمعیت هیئت ادارهی

بکرمی اوچنجی ماده

برمدیر ادارهمنده اولوب میتده رکاتب برسدق کلاور بورد
مفتش بولنه جقدر .

بکرمی دردهنجی ماده

مؤسس قید حیات شریطیه مدیریت وظیفه می یا ایدیه جک
واستغنا ایدرایسه جمعیت مجلسیجه بالذکر مناسب تعیین
ایدیه جکدر .

اولون بدنجی ماده

جمعیت مصالحنه دائر مجلسیجه وقوعه بولجی مذاکره تک
قرارلری ضبط جریده سنه بهدالقد رئیس واعضالک طرفندن
اعضا اوله جقدر .

اولون سکونجی ماده

هر آی نظر قنده وقوعه اولان حاصلات ومصارقاتی مین
جمعیت کابی طرفندن تنظیم اولنلر ققدهیم اوله جقدر دفتر
مجلسیجه معاینه وتدقیق اولنلر ققدهیم اوله جقدر کبی
اول آیک غایه سنده جمعیتک واردات ومصارقات عمومیسی
مین برجدول ترتیب اولوب جمعیت غریبه سنه نشر واعلان
ایدیه جکدر .

اولون طفونجی ماده

جمعیت اداره عامه سنجه ازومنه منی آلجمق اشیاک باهمیسی
مجلسیجه بالذکره تحت تحت قراره آندقدنصکره جمعیت غریبه سنه
کونی تعیین اولوب ظهور ایدیه جک باهملر ایله کذلک مجلسیجه
بازارلی کسپه برک قونطورا تومی تنظیم اولنه جقدر ،

بکرمی ماده

افراد جمعیت طرفندن مرکونا افادات و شکایاتک تدقیقات

جمعیت مدیرینک وظائق
یکرمی اینجی ماده

جمعیتک واردات و مصارفاتی قاعده تجارتہ تطبیقاً نویسد
وضع ایلمش دفترزہ وقتاہ مدیر طرفدن تنظیم ایتدیریلیرک
ماہنامہ مجلس اداره بہ اعطا اوله جق و اخذ واعطایہ و بریلیرک
سندات دخی مدیر طرفدن امضا و تمہیر اوله جقدر .

یکرمی اینجی ماده

مہیمہ جمعیتک قیامتکے نلیسی لوجیک غرض اولمق اولونوم
معلش تخصیص قلم جمعیتک حالت وسیمہ کلچہ بہ دکن
مدیر بلا معاش خدمت ایدہ جک و جمعیتک سہمہ کلچہ بہ ایدہ جک
برہم مقدارده معاش و بیضیہ باکلاہ جقدر . **آر جصدہ** .

یکرمی اینجی ماده

مدیر رسماً جمعیتک و کلی امور جمعیتک اہو علیہ بدظہور
مدیرک و کلی امور و کلی امور و کلی امور و کلی امور
معاش آریجی بر دعوا و کلی طرفتہ جک کسد .

یکرمی سکرینجی ماده

کلیت اوزرہ اشتراسی اقتضا ایند ایشیانک مقداری وقت
وزمانیلہ مدیر طرفدن تحریراً مجلس اداره بہ بیان ایدہ جک

ومصلحت مجلسجہ قرار کیر اولدقد نصکرہ مدیر جانبندن یجانی
اجرا قلم جقدر .

یکرمی طغوزنجی ماده

مدیر مأمورین ومستخدمین جمعیتہ اقتضا ایند تہیاتی اجرا
ایتمک مستقلاً مأمور اولہ جقدر .

اوتوزنجی ماده

مأمورین ومستخدمین ساثرنک تبدیل اقتضا ایتدیکی
تقدیرده مناسبیری مدیر طرفدن بالانتخاب مجلسہ بأقریریان
اولہ جق و مجلسجہ قبول و تصدیق اولدقد نصکرہ انتخاب قناتان
آدملر مأمورین تیرنہ تدین اولہ جقدر .

جمعیت کاہنک وظائق

اوتوزنجی ماده

جمعیتہ متعلق ہر نوع امور تحریریری ایفا و محاکمہ بہ ایصال
واسرایہ و کافہ واردات و مصارفات محاسبہ لرنی تنظیم و تدقیقہ
و محاسبات تصدیقہ اقتران ایشیانک اوزرہ مدیریتہ عرض ایدہ جک کسد .

جمعیت منتشک وظائق

اوتوزنجی ماده

جمعیتہ متعلق ہر نوع معاملات نقذیش و نتیجہ تحقیقاتی بار پور
مدیریتہ عرض ایدہ جک کسد .

اوتوز اویچی ماده

تجارت بحریه عثایه افرا دینک اجرای قیدیه تحت انضاطه
الغسی ایچون جمعیت مجلس اداره سی ملک عثایه مزایا تجاره تجارت
لیانلو نده دخی شمه ل احداثه صلاحیتدار اوله چی و کشاد اولان
شعبانه بر آخته همین ایده جکدر . شو قدر وار که هر نوع معامله
تندلطو لانی مجلسه قارشر آجتامل مشمول طوبیله جقدر ،

اوتوز دردیچی ماده

آجتامل مجلس اداره دن آله جقاری امر و تالییات موخینه
حرکت ایده جکدر .

اوتوز ایشچی ماده

تجارت بحریه مستخدمین و منسوبیندن اولان و جمعیه
داخل بولانان افراده مخصوص و انلرک انضاط قانونی دائر سنده
باشاد لرملرله آجهلجق تجارت بحریه اوله سیجه اشد لزومی
کوریلن سالنامه نك طبع و تمثیله اساس اولق اوزره تنظیم
و ترتیب ایشلش اولان و بر قطعه سی مربوط بولان دفتر باجله
عثالی لیانلو ندرده موجود بحریون وضوف صنایع بحریه افرا دینه
بر ایلق معاشلر نیک یوزده اکیسی مقابلنده توزیع اوله رق
تسجیل ایدیه جکدر .

اوتوز ایشچی ماده

جمعیه منسوب افرادک وظائف و خدماتی ناطق و تجارت
بحریه نك توسیع و ترقیسه خادم تربیه و معلومات تجارت بحریه ،
وظائف اساسیه تجارت بحریه ، حقوق بحریه دول ، حقوق
تجارت بحریه ، فنون بحریه ، فن ماکنه ایله تجارت بحریه
مستخدمینک ترقیع و تفضیلی حقدنه لازمکن مواد حای
نظامنامه لدن خلاصه صورتیه و هر اسک اکلایه بیله چیکی برلسان
ایله جمعیت اوفق رساله لر ترتیب و طبع ایدر و نشر و هر شنیدن
اول تجارت بحریه عثایه مزایا ترق و تعالیسه واسطه اولان
تربیه نك تطبیقات عملیه سه حصر همت و غیرت ایدیه جکندن
بولرک نواقضنک اکالی ایچون اداره خانه ده بردرس اوله سی
کشادیه ایلورده نهاری فنون بحریه تجاره مکتبی وجوده
کتیره جکدر .

اوتوز ایدچی ماده

جمعیتک نیکلادن معمول اوزرنده برجا و عثایسه یقین
قصدنن اتحادی مشعر ایکیال طوبیله مش و ایشلچی محیطنده
جمعیتک اسمی یازیلی بر روزوت علامت فارقه اولق اوزره قبول
ایشلش اوله رق بورلیجه تمیق ایدیه جکدر .
اوتوز سکدر چیچی ماده .

جمعیتک تسجیل معامله سی ختام بولریجه قدر قید اولسان

افرادندن الدینی بر آفاق معاشلاریک بوزده اکیسه علامت فارقه
 ورساله فیلهل حاصلات صافیسی متر کمدن بالجه ادرهخانه
 مصارفاتی تنزیل ایدرک امین بر محله محافظه ایدرک ورنجی
 قیودالطرقندن ماهیه ویریلان معاشلاریک بوزده برندن مترکم
 مبالغ حقوق مشاوریته ویریه جکدر .

اوتورظفوزنجی ماده

جمعیت افرادندن بولان قیودان وجر خجی ایشلر ایله صیوف
 ضایع بحیره افرادی سفره قیام ایدرک ویاطشریه بر خدمته
 کیده جکری زماندن اول بحیوری اولهرق دارهخانه بر ایجته
 نر زمان ویره کیده جکری وقانون دارهسنده معاملتک ایفاسیه
 سفره حاضر لائش اولدغنی اسلامت عمومی نامه اخبار وعودتارنده
 شایان اهمیت وقوعاتی بیادیره که دخی بحیور طوبیه جکدر .

فرقی ماده

محللر واموال بحیره صاحبیریه قیودان وظانقه مستخدمین
 سائره بیندهکی حقوق قانونیه فی توضیحه جمعیت لدی الاقتصا
 افرادینک حقوقی محاکم نظامیه حضور نده ملائمه ایدرک جکدر .

فرقی برنجی ماده

معامله تسجیلیه ختام اولدقدن صکره جمعیت افرادندن خسته
 اولانلر ایله بوشده قانلاری مجامع آتداوی واسکان ایدرک ایچون

ینه افراد جمعیتک اغانه جمیتمندانسیله بر خسته خانه وپرده دارالاجین
 انشا اولنه ججی کی افراد جمعیتک بوشده قانلاری و تعیشلریک تأمین
 مقصد خیریه عثمانلی تجارت واپورلری و قصادده اولهرق یاخورد
 اوزرلرله مراجعت ایدرک اجتی تجارت واپورلری تعمیر
 اتمک ایچون ایجاب ایدن طرفده الیزیشلی بر محل میابه ایوب
 ترقی و تعایسه صورلغیرله چالشه ق سبورل برترسانه وجوده
 کتیره جک اولر زمان اشتراک ایدرک سرباره داران ایله برار بقانون
 دارهسنده مراجعت ایدرک الهجی مساعده مخصوصه اوزرینه برده
 واپور قومیانسی تشکیل ایله جکدر .

فرقی ایدنجی ماده

جمعیت افرادندن محتاج معاوانت اولانلر معاشلرینه نظر اولدغنی
 نظامیستندن ده اهلون بر فائضه صندوقن ادا نه ایدرک کی
 خسته خانه تدارک اولنجه به دکن غایت فقیر اولوبده ایشی
 اولهرق خسته لئش اولانلر ده معاوانت الساسیتکارانه فی ایفا
 ایدرک جکدر .

فرقی اوچنجی ماده

سالنامه تجارت بحیره ناک طبعندن صکره جمعیت افرادینک
 بدینه مواد قانونیه فی حای ورنسجیسی لقا تقدیم اولان شم دتنامه
 ویریه لدرک سفر دن عودت ایدن افراد جمعیتک اخلاق واطواری حقدنه
 منسوب بولدیغنی سفینه قیودانی طرفندن تصدیق ایدرک جکی کی

آیرنجہ برحسن حال شہادتنامہ سی طلب ایده جک و جمعیتہ اول
صورتہ ارأئہ ایتکہ مجبور طوتیلہ حقدر .

قرق دردنچی ماده

بالجملہ جمعیت افرادی آراندیغی زمانده بولمتری ایچون
بولردن تبدیل محل ومسکن ایدنلر کینه دفترندہ کی قیدلری تصحیح
ایتدیرمکہ مجبور اولہ حقدر .

قرق بشنجی ماده

جمعیت افرادی یریشدیروب ایشہ باشلادیغی زماندن اعتباراً
استخدام ایتدیگی افرادی ماهیہ معاشرینک یوزده اوچی نسبتده
براعانہ یہ مجبور طوته جق وبونکله اختیار، سقط ، محتاج معاونت
اولانلرہ باقہ جنی کی وفات ایدنلرک عائله لرینہ متراکم ترکیاتنک
یوزده یتیشی اکر امیہ اولہرق اعطا لیمککلیس **ایده مک**
رمفدرت شروع اولقنرہ اوچ ماه تأدیاندہ
بولمناہ ازاد جمعیتہ بلقید و شرط استغفا ایتدیلمک
باقیہ بقدر .

بحریہ احتیاطی و توسیع تجارت بحریہ عثمانیہ جمعیتی

SOCIÉTÉ DE RÉSERVE NAVALE
ET DU COMMERCE MARITIME OTTOMAN

OSMANLI ARŞIVI

BE0

Ek 2. Tevsî‘-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti Nizamnamesi'nin Transkripsiyonu, BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

Tevsî‘-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'nin Nizâmnâmesi'dir

Tarih-i te'sîsi

1 Ağustos 1324

Tevsî‘-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'nin Nizâmnâme-i Dâhilîsi'dir.

Birinci Madde

Ticâret-i bahriyemizin tevessü‘üne hakkıyla çalışmak ve bu cihetle ticâret sefînelerimizi sefer edecekleri denizlere göre îcâb eden çap ve sistemde i‘mâl etdirerek ticâret-i bahriyeden istifâde tarîkini elde eylemek ve bu sefâin müstahdemîn ve mensûbîni ile sunûf-ı sanâyi‘-i bahriye efrâdını nevâkıslarını elimizde mevcûd Ticâret-i Bahriye Kanunnâme-i Hümâyûnu ahkâmına tevfikân ikmâl ederek hem vatanın ma‘mûriyeti hem vatandaşlarımızın selâmet ve menfaatinin te‘mîni maksad-ı hayrıyla şimdilik merkez-i umûmî Beyoğlu'nda Kulekapısı'nda kâin Çapalı Han'ın 30 numaralı apartmanında Tevsî‘-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye nâmı altında bir cemiyet te'sîs ve fi 18 Eylül sene [1]324'de resm-i küşâdı icrâ kılınmıştır.

İkinci Madde

Bugüne değin cemiyet efrâdının adedi iki bini tecâvüz etmiş ve Avrupa, Asya, Afrika kıt‘alarında vâki‘ limanlarımızda bulunan bahriyyûn ile sunûf-ı sanâyi‘-i bahriye dahi tescîl edilmekte bulunmuş olduğundan ikmâlinde ticâret-i bahriyemizin tevessü‘üne başlıca vâsıta olan bahriye-i ticâriyemizin muhtelif sınıf ve rütbelerindeki müstahdemîn ve mensûbînin tensîk ve tanzîmiyle milel-i mütemeddine efrâd-ı bahriyesi derecesinde terakkîsini te‘mîn hem bahriye-i ticâriyeyi terbiye ve hem de inde'l-hâce bahriye-i harbiye için ma‘lûmât-ı lâzımeyi hâiz efrâd ve sunûf-ı sanâyi‘-i bahriyeyi yerîşdirip Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye

Kanunumuzun birinci maddesine müsteniden icrâsıyla el-yevm ecânib elinde olan menâfi'-i ticâret-i bahriyemizin istirdâdına vesîle-i müstakille olacaktır.

Üçüncü Madde

Ticâret-i Bahriye Kanunu'nda musarrah olan selâmet-i umûmiyenin te'mîni münâsebât ve mu'âmelât-ı ticâret-i bahriye-i Osmaniyemizin muhâfaza-i tervîc ve tevsî'i için kavânîn ve nizâmât-ı bahriye-i hâzıra ve müstakbele ahkâmının tamâmî-i icrâsına cemiyet hasr-ı dikkat ve gayret edecektir.

Dördüncü Madde

Kapudanlar ile tâifelerimizin kavânîn ve nizâmât-ı mevzû'ada ve teâmül ile usûl ve âdât-ı müttehaze-i bahriyede hakkıyla vukûfları olmadığından cemiyet bu husûsda lâzım gelen ma'lûmâtı efrâdına telkîn ve ta'lîm edecek ve terfi'leri nizâmname-i mahsûsuna tevfikân Daire-i Bahriye'ye havâle edilecektir.

Beşinci Madde

Ticâret sefâini mürettebâtı gerek yolcuların esbâb-i istirâhati ve gerek emvâl-i mahmûlenin zarardan vikâyesi için geminin te'mîn-i selâmeti derecesinde muvazzaf ve mükellef olduklarından ve bu cihet ticâret-i bahriyenin terakkî ve te'âlisine sebebi müstakil idüğünden cemiyet bu husûsun muhâfazası uğrunda amelî ve nazârî ma'lûmât ve terbiye risâleleri neşriyle tatbîkâtına son derecede dikkat edecektir.

Altıncı Madde

Ticâret sefâini müstahdemîni bi'l-cümle kavânîn ve nizâmât-ı bahriye ahkâmını harfiyen tatbîka mecbûr olduklarından cemiyet bu babda dikkat ve itinâ ederek hilâf-ı kanun her bir harekâtı îcâb eden daire-i hükumete ihbâr edecektir.

Yedinci Madde

Kumpanya veya mal sahibleri tarafından kanuna müstenid olmayarak müstahdemîn ve mensûbîne icârya tasaddî edeceği mu'âmele-i keyfiyyeden dolayı cemiyet kanunen lâzım gelen teşebbüsâtta bulunarak müdâfa'a ve himâye edecektir.

Sekizinci Madde

Müstahdemîn ve mensûbîn mukâvele-i mün'akidesi hitâmından evvel ve esbâb-ı kanuniye olmaksızın gemiyi terk etmesi kanuna muhâlif olduğundan ihtiyâten kapudanın mukâvelesi hitâmınadeğin maâşlarının nısfını tevkîfe salâhiyeti olacaktır.

Dokuzuncu Madde

Cemiyet, efrâdını ahvâl-i fevka'l-âdede bahriye-i harbiyede istihdâma sâlih bir sûrette ta'lîm ve terbiyeye mecbûr gördüğünden her husûsda Bahriye Nezâreti'nin kontrolü altında bulunacak ve efrâd-ı sefâin-i şâhânedede bulundukca nizâmât-ı askeriyyeye tâbi' olacaktır.

Cemiyet Meclis-i İdâresi'nin Sûret-i Teşkîli

Onuncu Madde

Meclis-i İdâre on iki zâtdan ibâret olacak ve bunların nısfı mütefennin, mücerreb ve kâr-âşinâ kapudan ve çarhcılardan ve nısf-ı diğeri de emvâl-i bahriye sâhibleriyle her sınıf sermâyedârândan olacaktır.

On Birinci Madde

Meclis-i İdâre azâsı evsâf ve şerâit-i lâzımeyle hâiz olmak şartıyla mü'essis tarafından intihâb olunacak fakat azâ-yı fennîsi Daire-i Bahriye'nin taht-ı tasvîbinde olacaktır.

On İkinci Madde

Meclis-i İdâre azâsı bir sene devâm edecek ve infisâl eden azâ tekrâr intihâb olunabilecektir.

On Üçüncü Madde

Meclis-i İdâre reisi azânın re'y-i hafsiyle tefrîk ve ta'yîn olunacaktır.

On Dördüncü Madde

Meclis-i İdâre haftada iki def'a ictimâ' edecektir.

Cemiyet Meclis-i İdâresi'nin Vezâifi

On Beşinci Madde

Meclisin müzâkerâtı ekseriyet-i ârâ ile karargîr olacaktır.

On Altıncı Madde

Müzâkerâta girişebilmek için azânın sülûsânı hâzır olacaktır. Üç ictimâ'da esbâb-ı meşrû'aya müstenid olmayarak mevcûd bulunmayan azâya müsta'fî nazarıyla bakılacaktır.

On Yedinci Madde

Cemiyet mesâline dair meclisce vukû' bulacak müzâkerâtın kararları zabıt cerîdesinde ba'de'l-kayd reis ve azâlar tarafından imzâ olunacaktır.

On Sekizinci Madde

Beher ay zarfında vukû' bulan hâsılât ve masârifâtı mübeyyin cemiyet kâtibi tarafından tanzîm olunarak takdîm olunacak defter meclisce muâyene ve tedkîk olunarak tasdîk ve temhîr olunacağı gibi ol ayın gâyesinde cemiyetin vâridât ve masârifât-ı umûmiyesini mübeyyin bir cedvel tertîb olup cemiyet gazetesiyile neşr u ilân edilecektir.

On Dokuzuncu Madde

Cemiyet idârehânesince lüzûmuna mebnî alınacak eşyânın mübâya'ası meclisce bi'l-müzâkere taht-ı karara alındıktan sonra cemiyet gazetesiyile günü ta'yîn olup zuhûr edecek bâyi'ler ile kezâlik meclisce pazarlığı kesilerek kontratosu tanzîm olunacaktır.

Yirminci Madde

Efrâd-ı cemiyet tarafından her gûnâ ifâdât ve şikâyatın tedkîkât lâzimesi meclisce ba'de'l-icrâ icâb eden mu'âmelenin icrâsı müdüre tefhîm olunacaktır.

Yirmi Birinci Madde

Rü'yet ve tesviyesi müdüre âid olan mesâlihden her kangisini tedîke Meclis-i İdârece lüzûm görülürse salâhiyetdâr olacaktır.

Yirmi İkinci Madde

Cemiyet Meclis-i İdâresi azâsından olup da sû-i ahvâli tebeyyün edenler hakkında Meclis-i İdârece ba'de'l-müzakere ittifâk veya ekseriyet-i ârâ husûlünde o gibiler azl olunacaktır.

Cemiyet Hey'et-i İdâresi

Yirmi Üçüncü Madde

Bir müdür idâresinde olup ma'iyetinde bir kâtib bir sandıkkâr ve bir de müfettiş bulunacaktır.

Yirmi Dördüncü Madde

Mü'essisi kayd-ı hayât şartıyla müdüriyet vazîfesini îfâ edecek ve isti'fâ eder ise cemiyet meclisince bi't-tezekkür münâsibi ta'yîn edilecektir.

Cemiyet Müdürünün Vezâifi

Yirmi Beşinci Madde

Cemiyetin vâridât ve masârîfâtı kâ'ide-i ticârete tatbîkan numara vaz' edilmiş defterlere vaktiyle müdür tarafından tanzîm etdirilerek mâh be-mâh Meclis-i İdâre'ye i'tâ olunacak ve ahz u i'tâya verilecek senedât dahi müdür tarafından imzâ ve temhîr olunacaktır.

Yirmi Altıncı Madde

Cemiyet hâl-i vüs'a gelinceye değin müdür bilâ-maâş hizmet edecek ve ileride cemiyetin si'a-i hâliyle mütenâsib bir mikdâr da maâş alacaktır.

Yirmi Yedinci Madde

Müdür resmen cemiyetin vekîli olup cemiyetin leh ve aleyhinde zuhûr edecek de'âvîde maâşlı bir dava vekîli de tutabilecektir.

Yirmi Sekizinci Madde

Külliyet üzere iştirâsı iktizâ eden eşyânın mikdârı vakt ü zamânıyla müdür tarafından tahrîren Meclis-i İdâre'ye beyân edilecek ve maslahat meclisce karargîr olduktan sonra müdür cânibinden îcâbı icrâ kılınacaktır.

Yirmi Dokuzuncu Madde

Müdür memurîn ve müstahdemîn-i cemiyete iktizâ eden tenbihâtı icrâ etmeğe müstakillen memur olacaktır.

Otuzuncu Madde

Memurîn ve müstahdemîn-i sâirenin tebdîli iktizâ ettiği takdîrde münâsibleri müdür tarafından bi'l-intihâb meclise bâ-takrîr beyân olunacak ve meclisce kabul ve tasdîk olunduktan sonra intihâb kılınan adamlar memuriyetlerine ta'yîn olunacaktır.

Cemiyet Katibinin Vezâifi

Otuz Birinci Madde

Cemiyete müte'allik her nev' umûr-ı tahrîriyeyi îfâ ve mahallerine îsâl ve isrâya ve kâffe-i vâridât ve masârifât muhâsebelelerini tanzîm ve tedkîka ve meclisin tasdîkine iktirân etmek üzere müdüriyete arz edecektir.

Cemiyet Müfettişinin Vezâifi

Otuz İkinci Madde

Cemiyete müte'allik her nev' mu'âmelâtı teftîş ve netîce-i tahkîkâtını bâ- rapor müdüriyete arz edecektir.

Mevâdd-ı Umûmiye

Otuz Üçüncü Madde

Ticâret-i bahriye-i Osmaniye efrâdının icrâ-yı kaydıyla taht-ı inzibâta alınması için Cemiyet Meclis-i İdâresi memâlik-i Osmaniye'nin bi'l-cümle ticâret limanlarında dahi şubeler ihdâsına salâhiyetdâr olacak ve küşâd olunan şu'abâta birer acenta ta'yîn edecektir. Şu kadar var ki her nev' mu'âmelâtdan dolayı meclise karşı acentalar mes'ûl tutulacaktır.

Otuz Dördüncü Madde

Acentalar Meclis-i İdâre'den alacakları emir ve tenbihât mücebince hareket edecektir.

Otuz Beşinci Madde

Ticâret-i bahriye müstahdemîn ve mensûbîninden olan ve cemiyete dâhil bulunan efrâda mahsûs ve onların inzibât-ı kanunî dairesinde yaşatdırılmalarıyla açılacak Ticâret-i Bahriye Odasınca eşedd-i lüzûmu görülen sâlnâmenin tab‘ ve temsiline esâs olmak üzere tanzîm ve tertîb edilmiş olan ve bir kıt‘ası merbût bulunan defter bi'l-cümle Osmanlı limanlarımızda mevcûd bahriyyûn ve sunûf-ı sanâyi‘-i bahriye efradına bir aylık maâşlarınıyüzde ikisi mukâbilinde tevzî‘ olunarak tescîl edilecektir.

Otuz Altıncı Madde

Cemiyete mensûb efrâdın vezâif ve hidemâtını nâtık ve ticâret-i bahriyenin tevsî‘ ve terakkîsine hâdim terbiye ve ma‘lûmât-ı ticâret-i bahriye, vezâif-i esâsiye-i ticâret-i bahriye, hukûk-ı bahriye-i düvel, hukûk-ı ticâret-i bahriye, fûnûn-ı bahriye, fenn-i makine ile ticâret-i bahriye müstahdemîninin terfi‘ ve tefeyyüzleri hakkında lâzım gelen mevâddı hâvî nizâm-nâmelerden hulâsa sûretiyle ve herkesin anlayabileceği bir lisan ile cemiyet ufak risâleler tertîb ve tab‘ etdirip neşr ve her şeyden evvel ticâret-i bahriye-i Osmaniyemizin terakkî ve te‘âlîsine vâsita olan terbiyenin tatbîkât-ı ameliyesine hasr-ı himmet ve gayret edeceğinden bunların nevâkısının ikmâlî için idârehânedeki bir ders odası küşâdıyla ileride nehârî Fûnûn-ı Bahriye-i Ticâriye Mektebi vücûda getirecektir.

Otuz Yedinci Madde

Cemiyetin nikelden ma‘mûl üzerinde bir çıpa ve ..sine yakın kısmından ittihâdı müş‘ir iki el tutuşmuş ve aşağı muhîtinde cemiyetin ismi yazılı bir rozet alâmet-i fârika olmak üzere kabul edilmiş olmağla böylece ta‘lik edilecektir.

Otuz Sekizinci Madde

Cemiyetin tescîl mu‘âmelesi hitâm buluncaya kadar kayd olunan efrâdından aldığı bir aylık maâşlarının yüzde ikisiyle alâmet-i fârika ve risâle-i fenniyeler hâsılât-ı sâfiyesi müterâkiminden bi'l-cümle idârehâne masârîfâtını tenzîl ederek emin bir mahalde muhâfaza edecek ve birinci kapudanlar tarafından mâhiyye verilen maâşlarının yüzde birinden müterâkim meblağ hukûk müşâvirine verilecektir.

Otuz Dokuzuncu Madde

Cemiyet efrâdından bulunan kapudan ve çarhçıbaşılar ile sunûf-ı sanâyi'-i bahriye efrâdı sefere kıyâm edecekleri veya taşraya bir hizmete gidecekleri zamandan evvel mecburî olarak idârehâneye mürâcaatla ne zaman ve nereye gideceklerini ve kanun dairesinde mu'âmelenin îfâsıyla sefere hazırlanmış olduğunu selâmet-i umûmiye nâmına ihbâr ve avdetlerinde şâyân-ı ehemmiyet vukû'âtı bildirmeğe dahi mecbûr tutulacaktır.

Kırkinci Madde

Muhammiller ve emvâl-i bahriye sâhibleriyle kapudan ve tâife ve müstahdemîn-i sâire beyindeki hukûk-ı kanuniyeyi tavzîhle cemiyet lede'l-iktizâ efrâdının hukûkunu mehâkim-i nizâmiye huzûrunda müdâfa'a edecekdir.

Kırk Birinci Madde

Mu'âmele-i tescîliye hitâm bulduktan sonra cemiyet efrâdından hasta olanlar ile boşda kalanları meccânen tedâvî ve iskân ettirmek için yine efrâd-ı cemiyetin îâne-i hamiyetmendânesiyle bir hastahâne ve bir de dâru'l-mellâhîn inşâ olunacağı gibi efrâd-ı cemiyetin boşda kalmamaları ve ta'ayyüşlerinin te'mîni maksad-ı hayriyle Osmanlı ticâret vapurlarımızı ve kazâzede olarak yahud arzularıyla mürâcaat edecek ecnebî ticâret vapurlarını ta'mîr etmek için îcâb eden tarafda elverişli bir mahal mübâya'a edip terakkî ve te'âlîsine son gayretle çalışarak sivil bir tersane vücûda getirecek ve olzaman iştirâk edecek sermayedârân ile beraber kanun dairesinde mürâcaat ederek alacağı müsâ'ade-i mahsûsa üzerine bir de vapur kumpanyası teşkîl eyleyecekdir.

Kırk İkinci Madde

Cemiyet, efrâdından muhtâc-ı muâvenet olanlara maâşlarına nazaran ve fâiz-i nizâmîsinden daha ehven bir fâizle sandıktan idâne edeceği gibi hastahâne tedârük olununcaya değin gâyet fakîr olup da işi olmayarak hastalanmış olanlara da muâvenet-i insaniyetkârâneyi îfâ edecekdir.

Kırk Üçüncü Madde

Sâlnâme-i ticâret-i bahriyenin tab‘ından sonra cemiyet efrâdının yedine mevâdd-ı kanuniyeyi hâvî ve bir nüshası leffen takdîm olunan şehâdetnâmeler verilerek seferden avdet eden efrâd-ı cemiyet ahlâk ve etvârı hakkında mensûb bulunduğu sefîne kapudanı tarafından tasdîk etdireceği gibi ayrıca bir hüsn-i hâl şehâdetnâmesi talep edecek ve cemiyete ol sûretle irâe etmeğe mecbûr tutulacaktır.

Kırk Dördüncü Madde

Bi'l-cümle cemiyet efrâdı aranıldığı zamanda bulunmaları için bunlardan tebdîl-i mahal ve mesken edenler künye defterindeki kaydlarını tashîh etdirmeğe mecbûr olacaktır.

Kırk Beşinci Madde

Cemiyet efrâdını yerışdirip işe başladığı zamandan itibaren istihdâm ettiği efrâdını mâhiyye maâşlarının yüzde üçü nisbetinde bir îaneyeye mecbûr tutacak ve bununla ihtiyâr, sakat, muhtâc-ı muâvenet olanlara bakacağı gibi vefât edenlerin âilelerine müterâkim terakkiyâtının yüzde yetmişini ikramiye olarak i‘tâ edecek ve ma‘zeret-i meşrû‘a olmaksızın üç mâh te‘diyâtda bulunmayan efrâd-ı cemiyete bilâ-kayd ve şart isti‘fâ etmiş nazarıyla bakılacaktır.

Tevsî‘-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti

Societe de commerce maritime Ottoman

Ek 3. Tevsî'-i Ticâret-i Bahriye-i Osmaniye Cemiyeti'ne Beyoğlu Mutasarrıflığı tarafından verilen ilmühaber, BOA, BEO, 3706/277927, (8 Şubat 1325/21 Şubat 1910).

بازار ایشیای شرقی

جمعیته عنوانی	توسیع تی رہہ بحریہ مخمبہ صحیفہ
» مقصد تأسیسی	بحریہ تعلیم و ترقی لایہ ارتقا فلاح دارہ سہہ ہوندر بہرہ تی رہہ بحریہ فلاحیہ و مقصد بحریہ مخمبہ حقبا تطبیقہ ایندہرہ
» مرکز ادارہ سی	بوسک فاکدرہ ۰۰۰۰ ہندک صیالہ ہای
» شعبہ لری	سربک ہوقدہ
» تاریخ تأسیسی	۱۰ لہور ۱۳۲۵

بالادہ عنوان و مقصد تأسیسی و مرکز لہ ہیت ادارہ سی محرر اولان توسیع تی رہہ بحریہ مخمبہ
جمعیته نظامنامہ سی تودیع ایدلش اولدیغندن مقابلندہ اشبوعلم و خبر ویرلشدہ.

بازار ایشیای شرقی

OSMANLI ARŞIVI
BEO
3706 277927 14

در سعادت عثمانی قیودان و ماکنیستلر
و منتسبین بحریه جمعیتی نظامنامه سی

ماده ۱ — در سعادت عثمانی قیودان و ماکنیستلر و منتسبین بحریه جمعیتی عنوانیه معنون جمعیتک مرکز اداره سی غاطه ده اطه خاننده ۱۳ نومر و لو او طه اولوب مقصد جمعیت، جمعیتزه داخل بولنان بالجه عثمانی قیودان و ماکنیست و منسوبینک مستخدم بولندقاری عثمانی سیر سفائن اداره سیله شرکتلر و اشخاص عهده سنده بولنان و اپورلر صاحب لرینه قارشى کرک قوانین موضوعه عثمانیه و کرک اشبو نظامنامه به مستند بولنان بالجه حقوق مدنیه و موضوعه لرینی محافظه و افراد جمعیتدن محتاج معاونت برحاله دوچار اولانلری هایه و قیودانلق ایله کیچیلرک ایجابات زمانه و فنون حاضره به کوره ترقی و تعالیسنه خدمت ایلکدر .

ماده ۲ — اشبو مقصد و عنوان ایله متشکل جمعیتزه تابعیت عثمانیه بی حائر بالاتفریق جنس و مذهب بالجه عثمانی قیودان و ماکنیستلری و کیچیلری داخل اوله یلور. شو شرطله که داخل اوله جق قیودان و ماکنیست و کیچیلرک جمعیتلر قانونی موجنبجه سنی بکر میدن دون اولماق و برجنایت و جنحه ایله محکوم بولنماق شرطدر .

ماده ۳ — جمعیته داخل اولان قیودان و ماکنیست و منسوبین بحریه دن هر بری دخوایه نامیه بر لیرای عثمانی تأدییه و شم دیلک حصص تقدیه شهریه اولوق اوزره دخی بالجه افراد جمعیت مماش و تخصیصانلریک یوزده بری جمعیت صندوقنه اعطا ایتمکله مکلفدر . خارجدن و یا اعضای جمعیتدن جمعیت نامنه و یریه جک اعانات قبول اولنور. کرک حصص تقدیه و کرک اعانات مقابلنده جمعیت وزنه داری طرفندن امضا و جمعیت مهریه مهور بررمقیوض و یرلک و بولنردن حاصل اوله جق مبالغدن بش لیرادن فضله سی وزنه دار و کاتب طرفلرندن جمعیت نامنه معروف بر باقیه به تودیع ایلمک مشروط اولوب هیئت اداره

قراریه اولاً جمعیتک لوازم ضروریه و مصارف مبرممنه
ثانیاً افراد جمعیتن محتاج معاونت بر حالده بولندینی
هیئت اداره مذاکره وقراری نتیجه منتهه شین ایدن
ذواته ویرلک و هیئت اداره قراریه جمعیت نامته تحویل
آلتیق و سایر ضرورتلر ایه صرف و تنجیه ایدلک مشروطدر.

ماده ۴ — هیئت اداره هر اقتصادمنه ایچلرندن
بری رأی خنی ایه رئیس انتخاب ایدلک بر رئیس
ایه اون پدی اعضادن مرکبدر . اعضاضای جمعیت هر
آلتی آلیه برکزه اجتهاع ورأی خنی ایه هیئت ادارمینی
انتخاب ایدلر . اشبو هیئت کذلک رأی خنی ایه
ایچلرندن بری وز نهادار ور دیکبری دخی جمعیتک
کاتب عمومی اولوق اوزره انتخاب ایدلر . هیئت
ادارمک اجتهایی هنکامنده هیئت اداره دن سکیزی
ایضای وظیفه ایه طهرمه بولنور ایه موجوده طوقوزدن
بر زیاده می هیئت اداره وظایفی ایفا ایدمیلر .

هیئت اداره وظایفی

ماده ۵ — قوداناق ایه کیچیاک عرص حاضر ایچلر
نیجه مالک عثمانیه ترقی و تعالیسه و عثمانی قودان و ماکنست
و منسویتنک مالک عثمانیه دک موقع اجتهاع اینه و خاثر
بولندقاری حقوقک محافظه و صیانته و بو حقوقک نه
لردن عبارت بولندینه دائر قوتقرانلر ترقی و آثار
مطبوعه نثری صورتلر ایه افراد جمعیتک تنویر افکارینه
خدمت ایدلجک مقرراتی اتخاذ و افراد جمعیت استحقاق
قنک تریید و صورت منظمه ده نمونه ثبت و دلالت
واضای وظیفه ایدلکاری عیارلک حفظ الصحه عم
موافقی حالنده اصلاحی چارهنه توسل ایلک و افراد
جمعیتن برینک ایضای وظیفه ایه اقتداری اولدینی حالده
کندوسنه اقتداری نثبتنه معاش ویا بومی ایه خدمت
ایدهجک بر محله دخوله و ساطت و ایضای وظیفه ایه
اقتداری اولیانلر جمعیت صندوقندن تقدأ معاونت
ایلک و قودانلر ایه آزما تورلر آرا سنده ظهور ایدلجک
هر کونا اختلافاتی حل و فصل ایلک و کذلک سیر سفان
اداره سیله شرکتلر و آرماتورلر ایه قودانلر آره سنده
بر وظیفه تعیین ویا بر وظیفه دن اخراج کی ظهور
ایدهجک مشکلاتنده تدقیق مسئله ایه بو پایه تدقیق
اوله حق مقرراتی احکام قانونیه توقیفاً حکومته اخبار
وتبلیغ و حق سزاق و معدوریتک آزاله می ضمنده زد حکو .
منده ثبتانده بولتی و اعضا و افراد جمعیتن بری طرفندن
جمعیت و مسلکک حیثیننه مقارومنانی بر حال ظهورنده
آتی جمعیتن اخراج و کیفیتی اوراق حوادثه اعلان
ایلک و تعطیل اشغال قانونی احکامته توقیفاً و منافع
عمومیه یی صیانتاً تعطیل اشغال ایدن جمعیت منسویتنه
مطالباتنک قبولی خصوصنده معاونت ایلک، وز نهادارک
یوز غروشه قدر اولان صرفیات مقبوضلری تدقیق
و فضله صرفیات ایچسون قرار اتخاذ ایلک و لزوم
کوردلیدی تقدیرده هیئت عمومی دعوت و افراد جمعیت
طرفندن و بریدهجک تقریرلری تدقیق و آثار طرفلرندن
وقوع و عولجق مراجعاتی اصفا ایلک و احوال عثمانی

قودان و ماکنست و متدین بخره جمعیتک و مسلکک ترقی
و تعالیسی و افراد جمعیتک محافظه حقوقی صیانتاً لازم
کلان بالجله مقرراتی اتخاذ ایلجک مکلفدر .

هیئت عمومی

ماده ۶ — هیئت عمومیه ایچق ایلکی صورته
و هیئت ادارمک دعوتی اوزرینه اجتهاع ایدلرک: برنجیبی
هر سنه نهایتنده هیئت اداره معاملات و حساباتی تدقیق
وسنه آتیه موازنمنی تصدیق و هیئت ادارمینی انتخاب
وتزیید واردات و تأمین منفعته خادم مقرراتی اتخاذ
ایدلرک برای سفید هیئت اداره به تودیع و نظامنامه سنک
تعدیلی موجب مقرراتی اتخاذ ایلکین عبارت اولوب
مقرراتی نلشان آرا ایه نافذ و فقط نظامنامه سنک
تعدیلی موجب مقرراتی اکثریت مطلقه به وابستهدر .
ایکنجیبی احوال فوق العاده به بنسأ هیئت اداره
طرفندن وقوع بولان دعوت اوزرینه اولان اجتهاعدرک
هیئت اداره طرفندن تودیع ایدلجک روزنامه دک
مسائلک مذاکره منحصردر .

ماده ۷ — هیئت اداره قراری ایتفاق ویا
اکثریتنه نافذدر .

ماده ۸ — حکومتله جمعیت نامته عیاره ایدلجک
اولان محرم بحری افسدی قوداندر .

ماده ۹ — کاتب عمومی جمعیتک اوراق و دفاتری
تنظیم و جمعیتلر قانونی موجبجه اعضاضای جمعیتک هویتی
و تاریخ دخوللری و هیئت اداره و هیئت عمومی مقررات
و عیاراتی جمعیتک مقبوضات و صرفیاتی دفاتر محصو .
صه سنه قید و هر آلتی آیده بر پلاچوق ترتیب ایدلرک
هیئت اداره به تودیع، وز نهادار ایه معائنه ک پلاچوق
تنظیم ایلجک مکلفدر .

ماده ۱۰ — وز نهادار شرکتک بش لیر ایه قدر
اولان قودینی محافظه و فضله سنی کاتب عمومی ایه
معاً معروف بر یافته تودیع و افراد جمعیتن ماهیه
حصص تقدیرلری تخصیص و ایکی ماه حصص تقدیرسنی
بلا معذرت و بر میانلری بار اوبور هیئت اداره به بیسان
معلوماته و مصارف ضروریه دن یوز غروشه قدری
مقبوض مقابلنده صرف ایلجک و ماعداسی ایچون هیئت
ادارمک استحصال قراره میبوردر .

مواد متفرقه

ماده ۱۱ — افراد جمعیتن برینک وظیفه ایه
مؤظف بولنه مامسی ایکی هفتهدن زیاده امتداد ایدر
و یا خدمت عسکریه ایه مؤظف بولنور و یا خدمت معذرت
مشروعی اولورده کیفیتی هیئت اداره به وقت و زمانیه
بیلدیرر ایه حصص تقدیه اعطالسندن معذرت ذائل
اولجه به دکن مستثنا طوتیلور .

ماده ۱۲ — جمعیت معاونت تقدیره نائل
اوله بیامک ایچسون لائل بر سنه حصص تقدیرسنی
منتظماً تأدییه ایتش بولتی شرطدر . ایچق معاونت
تقدیره نائل اولان ذات کندوسنه اقتدار ایه مناسب

بر خدمت تکلیف اولدقده قبولدن استنکاف ایدلجک
اولورسه معاونت تقدیره دن محرومیته جهتنه کیدیلور .
ماده ۱۳ — ایکی ماهه بلا معذرت حصص تقدیه اعطالسندن
استنکاف و اشبو نظامنامه احکامی اخلاصه تنبیه ایدلرله
جمعیتک و ساطتی سوء استعمال ایلانلر هیئت ادارمک
نلشان اکثریت ویا ایتفاق اراسیله جمعیتن اخراج
اولنور . بو صورته یا خود کندو یا اولورده جمعیتن
اخراج و یا خروج ایدلر حصص تقدیه اعطالسندن
استرداد صلاحیتدار کلدر .

ماده ۱۴ — هیئت ادارم هیئت عمومی به تارش
یکدیگر لرینک افاضلندن مسئولیت مالی و کفالت متسلله
ایله مسئول اولدقاری کی جمعیت نامته حک ایدین
مهر مخصوص دخی مسئولیت مشترک لرینه تودیع
ایدلندر .

ماده ۱۵ — هیئت عمومی جمعیتک اجتهاع دعوتی
یوم معیندن بر ماهه مقدم اوراق حوادثه اعلان اولنور .
اعلان متعاقب اعضاضای جمعیتک کافسه روزنامه مذاکرات
سوال و جوابی اولوق اوزره تحریراً تبلیغ ایدیلور .
معذرت مشروعه سنده اولوقی دعوتها اجابت ایدمه عسکری
اشبومت نظر فنده تحریراً بیان ایلری ایجاب ایدر اشبو
هیئت عمومی اجتهاعده بالذات حاضر بولنلر در حال
ایچلرندن بری رئیس و ایکیسنی کاتب موقت انتخاب
ایدلر رئیس ورود ایدن تحریراتی هیئت عمومی
مواجه سنده آچدیق رأیلر تصنیف اولنور، موجود
اعضا دخی رأی خنی ایه بیان افکار ایلر، اشبو دعوتده
آرای موجوده ک تصنفندن بر زیاده می هیئت عمومی
تشکیل ایدر .

ماده ۱۶ — سوقیات عسکریه و حکومت سنبه
متعلق پوسته و سایر دینی اجرالیدن مرابک و تقیه قودان
و منسویتن معذرت مشروعه می اولمق سزین واهی
بر سببه ترک وظیفه ایدلجک اولورسه جمعیتن طرد
و اخراج اولنور .

ماده ۱۷ — هیئت عمومیه و هیئت اداره
قودان و ماکنست و منسویتن بخره دن اولیان یمنی مسلک
خارجنده بولنان هیچ بر فرد داخل اوله میه ققدر .
ماده ۱۸ — جمعیتک ایلک سیاسییه قطعاً
اشتراکی اولدینی کی روزنامه مذاکراتنک و مقصد
جمعیتن غیری بر شی ایه اشتغالی ممنوعدر .

عثمانی قودان و ماکنستلر و متدین بخره
جمعیتی بیاننامه سیدر

مسلکدارلر یز !
هیکرجه معلوم و مسلمدرکه ، مملکتیزک احتیاج
و اقتصاد عمومیسنک برقم مهمی تسویه و تهون ایدن
یزر ، بز قودان جرخی و کیمچیلردر . اردولرک
سوقیاتی، دوتخانک قودالطهری ایفاوا کمال ایلجکله برابر
اقتصاداً مملکتیزه اینه بکمز خدمات دخی وارسنه
ایضا حدر .

Ek 5. Osmanlı Kapudan, Makinist ve Müntesibin-i Bahriye Cemiyeti Nizamnamesi'nin Transkripsiyonu, **Deniz**, 19 Kanunusani 1327 [1 Şubat 1912].

Dersaadet Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibîn-i Bahriye Cemiyeti Nizamnâmesi

Madde 1- Dersaadet Osmanlı Kapudan ve Makinistler ve Müntesibîn-i Bahriye Cemiyeti unvanıyla mu'anven cemiyetimizin merkez-i idâresi Galata'da Ada Hanı'nda 13 numaralı oda olup maksad-ı cemiyet; cemiyetimize dahil bulunan bi'l-cümle Osmanlı kapudan ve makinist ve mensûbînin müstahdem buldukları Osmanlı Seyr-i Sefâin İdâresiyle şirketler ve eşhâs uhdesinde bulunan vapurlar sahiblerine karşı gerek kavânîn-i mevzû'a-i Osmaniye'ye ve gerek işbu nizamnâmeye müstenid bulunan bi'l-cümle hukuk-ı medeniye ve mevzû'alarını muhafaza ve efrâd-ı cemiyetden muhtâc-ı muâvenet bir hale dûçâr olanları himaye ve kapudanlık ile gemicilik icabât-ı zamâne ve funûn-ı hâzıraya göre terakkî ve te'âlîsine hizmet eylemekdir.

Madde 2- İşbu maksad ve unvan ile müteşekkil cemiyetimize tâbiyet-i Osmaniye'yi hâiz bilâ-tefrîk-i cins ve mezheb bi'l-cümle Osmanlı kapudan ve makinistleri ve gemicileri dahil olabilir. Şu şartla ki dahil olacak kapudan ve makinist ve gemicilerin Cemiyetler Kanunu mücebince sinni yirmiden dîn olmamak ve bir cinâyet ve cünha ile mahkûm bulunmamak şartdır.

Madde 3- Cemiyete dahil olan kapudan ve makinist ve mensûbîn-i bahriyeden her biri duhûliye nâmıyla birer lira-yı Osmanî te'diye ve şimdilik hisas-ı nakdiye-i şehriye olmak üzere dahi bi'l-cümle efrâd-ı cemiyet maaş ve tahsisâtlarının yüzde birini cemiyet sandığına i'tâ etmekle mükellefdir. Haricden veya azâ-yı cemiyetden cemiyet nâmına verilecek iânât kabûl olunur. Gerek hisas-ı nakdiye ve gerek iânât mukâbilinde cemiyet veznedarı tarafından imzâ ve cemiyet mührüyle memhûr birer makbûz verilmek ve bunlardan hâsıl olacak mebâliğden beş liradan fazlası veznedar ve katib taraflarından cemiyet nâmına ma'rûf bir bankaya tevdi edilmek meşrût olup heyet-i idare kararıyla evvelâ; cemiyetin levâzım-ı zarûriye ve masârif-ı mübremesine, sâniyyen; efrâd-ı cemiyetden muhâc-ı muâvenet bir halde bulunduğu heyet-i idare müzâkere ve kararı neticesinde tebeyyün eden zevâta

verilmek ve heyet-i idare kararıyla cemiyet namına tahvîl alınmak ve sair sûretler ile sarf ve tenmiye edilmek meşrûtdur.

Madde 4- Heyet-i İdare her in'ikâdında içlerinden birini re'y-i hafî ile reis intihâb ederek bir reis ile on yedi azâdan mürekkebdir. Azâ-yı cemiyet her altı ayda bir kere ictimâ' ve re'y-i hafî ile heyet-i idareyi intihâb ederler. İşbu heyet kezalik re'y-i hafî ile içlerinden birini veznedar ve bir diğeri dahi cemiyetin kâtib-i umumîsi olmak üzere intihâb ederler. Heyet-i İdare'nin ictimâ'ı hengâmında Heyet-i İdare'den sekizi îfâ-yı vazife ile taşrada bulunur ise mevcut dokuzdan bir ziyadesi Heyet-i İdare vezâifini îfâ edebilir.

Heyet-i İdare Vezâifi

Madde 5- Kapudanlık ile gemicilik asr-ı hâzır icabınca nice memalik-i Osmaniyede terakkî ve te'âlîsine ve Osmanlı kapudan ve makinist ve mensûbîninin memalik-i Osmaniyedeki mevki'-i ictimâ'îlerine ve hâiz buldukları hukukan muhafaza ve sıyânetine ve bu hukukun nelerden ibaret bulunduğuna dair konferanslar tertibi ve âsâr-ı matbû'a neşri sûretleriyle efrâd-ı cemiyetin tenvîr-i efkârına hizmet edecek mukarrerâtı ittihâz ve efrâd-ı cemiyet istihkâkının tezyîd ve sûret-i muntazamada tesviyesine teşebbüs ve delâlet ve îfâ-yı vazife eyledikleri mahallerin hıfzussihhaya adem-i muvâfakati halinde ıslahı çaresine tevessül eylemek ve efrâd-ı cemiyetden birinin îfâ-yı vazifeye iktidârı olduğu halde kendisine iktidârı nisbetinde maaş veya yevmiye ile hizmet edecek bir mahalle duhûlüne vesâtat ve îfâ-yı vazifeye iktidârı olmayanlara cemiyet sandığından nakden muâvenet etmek ve kapudanlar ile armatörler arasında zuhuredecek her gûnâ ihtilafâtı hall ü fasl eylemek ve kezâlik Seyr-i Sefâin İdâresiyle şirketler ve armatörler ile kapudanlar arasında bir vazifeye tayin veya bir vazifeden ihrac gibi zuhur edecek müşkilâtta tedkîk-i mesele ile bu bâbda tedkik olunacak mukarrerâtı ahkâm-ı kanuniyeye tevfiikan hükümete ihbar ve tebliğ ve haksızlık ve mağdûriyetin izâlesi zımnında nezd-i hükümetde teşebbüsâtta bulunmak ve azâ ve efrad-ı cemiyetden biri tarafından cemiyet ve mesleğin haysiyetine muğâyir ve münâfî bir hal zuhûrunda onu cemiyetden ihrac ve keyfiyeti evrak-ı havâdisle ilân eylemek ve Ta'tîl-i Eşgâl Kanunu ahkâmına tevfiikan ve menâfi'-i umumiyeyi sıyâneten ta'tîl-i eşgâl eden cemiyet mensûbînine mütâlebâtının kabûlü hususunda muâvenet etmek, veznedârın yüz kuruşa kadar olan sarfiyât makbûzlarını tedkîk ve fazla sarfiyât için karar ittihâz eylemek ve lüzûm görüldüğü takdirde Heyet-i Umumiye'yi davet ve efrâd-ı cemiyet tarafından verilecek

takrîrleri tedkîk ve onlar taraflarından vukû' bulacak mürâcaâtı ısgâ etmek ve'l-hâsıl Osmanlı

Kapudan ve Makinist ve Mensûbîn-i Bahriye Cemiyeti'nin ve mesleğin terakkî ve te'âlîsi ve efrâd-ı cemiyetin muhafaza-i hukukunu sıyâneten lazım gelen bi'l-cümle mukarrerâtı ittihâz etmekle mükellefdir.

Heyet-i Umumiye

Madde 6- Heyet-i Umumiye ancak iki sûretle ve Heyet-i İdare'nin daveti üzerine ictimâ' eder ki: Birincisi her sene nihâyetinde Heyet-i İdare muamelât ve hesâbâtını tedkîk ve sene-i âtiye muvâzenesini tasdîk ve Heyet-i İdare'yi intihâb ve tezyîd-i vâridât ve te'mîn-i menfaate hâdim mukarrerâtı ittihâz ederek berây-ı tenfiz Heyet-i İdare'ye tevdi' ve nizâmnâmesinin ta'dîlini mûcib mukarrerâtı ittihâz etmekden ibaret olup mukarrerâtı sülûsân-ı ârâ ile nâfiz ve fakat nizâmnâmesinin ta'dîlini mûcib mukarrerâtı ekseriyet-i mutlakaya vâbestedir. İkincisi ahvâl-i fevka'l-âdeye binâen Heyet-i İdare tarafından vukû' bulan davet üzerine olan ictimâ'dır ki Heyet-i İdare tarafından tevdi' edilecek rûznâmedeki mesâilin müzâkeresine münhasırdır.

Madde 7- Heyet-i İdare kararları ittifâk veya ekseriyetle nâfizdir.

Madde 8- Hükûmetle cemiyet namına muhâbere edecek olan Muharrem Bahri Efendi Kapudan'dır.

Madde 9- Katib-i umumî cemiyetin evrak ve defâtirini tanzim ve Cemiyetler Kanunu mücebince azâ-yı cemiyetin hüviyetini ve tarih-i duhûllerini ve Heyet-i İdare ve Heyet-i Umumiye mukarrerât ve muhaberâtını cemiyetin makbûzât ve sarfiyâtını defâtir-i mahsusasına kayd ve her altı ayda bir bilanço tertib ederek Heyet-i İdare'ye tevdi', veznedar ile ma'an senelik bilanço tanzim etmekle mükellefdir.

Madde 10- Veznedar şirketin beş liraya kadar olan nükûdunu muhafaza ve fazlasını katib-i umumî ile ma'an ma'rûf bir bankaya tevdi' ve efrâd-ı cemiyetden mâhiye hisas-ı nakdiyelerini tahsîle ve iki mâh hisas-ı nakdiesini bilâ-ma'zeret vermeyenleri bâ-rapor Heyet-i İdare'ye beyân-ı malumâta ve masârif-ı zarûriyeden yüz kuruşa kadarını makbûz mukâbilinde sarf etmeğe ve mâ'adâsı için Heyet-i İdare'den istihsâl-i karara mecburdur.

Mevâdd-ı Müteferrika

Madde 11- Efrâd-ı cemiyetden birinin vazife ile muvazzaf bulunamaması iki haftadan ziyade imtidâd eder veya hizmet-i askeriye ile muvazzaf bulunur veyahud ma'zeret-i meşrû'ası olur da keyfiyeti Heyet-i İdare'ye vakt ü zamanıyla bildirir ise hısas-ı nakdiye i'tâsından ma'zeret zâil oluncaya değin müstesnâ tutulur.

Madde 12- [Efrâd-ı] cemiyet muâvenet-i nakdiyeye nâil olabilmek için lâ-ekal bir sene hısas-ı nakdiyesini muntazaman te'diye etmiş bulunmak şarttır. Ancak muâvenet-i nakdiyeye nâil olan zât kendisine iktidârıyla münâsib bir hizmet teklif olundukda kabulden istinkâf edecek olursa muâvenet-i nakdiyeden mahrûmiyeti cihetine gidilir.

Madde 13- İki mâh bilâ-ma'zeret hısas-ı nakdiye i'tâsından istinkâf ve işbu nizâmname ahkâmını ihlâle teşebbüs edenlerle cemiyetin vesâitini sûistimâl eyleyenler Heyet-i İdare'nin sülûsân ekseriyet veya ittifâk-ı ârâsıyla cemiyetden ihrac olunur. Bu sûretle yahud kendi arzusuyla cemiyetden ihrac veya hurûc edenler hısas-ı nakdiye ve duhûliyesini istirdâda salâhiyetdâr değildir.

Madde 14- Heyet-i İdare, Heyet-i Umumiye'ye karşı yek-diğerlerinin ef'âlınden mes'ûliyet-i maliye ve kefalet-i müteselsile ile mes'ûl oldukları gibi cemiyet nâmına hakk edilen mühr-i mahsus dahi mes'ûliyet-i müşterekelerine tevdi' edilmiştir.

Madde 15- Heyet-i Umumiye'nin ictimâ'a daveti yevm-i mu'ayyenden bir mâh mukaddem evrak-ı havâdisle ilân olunur. İlânı mütâkib azâ-yı cemiyetin kaffesine rûznâme-i müzâkerât suâl ve cevâblı olmak üzere tahrîren tebliğ edilir. Ma'zeret-i meşrû'asından dolayı davete icâbet edemeyeceklerin işbu müddet zarfında tahrîren beyân eylemeleri icap eder. İşbu Heyet-i Umumiye ictimâ'ında bi'z-zât hâzır bulunanlar derhâl içlerinden birini reis ve ikisini katib-i muvakkat intihâb ederler. Reis vürûd eden tahrîrâtı Heyet-i umumiye muvâcehesinde açarak re'yleri tasnîf olunur, mevcut azâ dahi re'y-i hafî ile beyân-ı efkâr eyley. İşbu davetde ârâ-yı mevcudenin nısfından bir ziyadesi Heyet-i Umumiye'yi teşkil eder.

Madde 16- Sevkiyât-ı askeriye ve Hükümet-i Seniyye'ye müte'allik posta ve sâireyi icra eden merâkib ve nakliye kapudan ve mensûbîni ma'zeret-i meşrû'ası olmaksızın vâhî bir sebeble terk-i vazife edecek olursa cemiyetden tard ve ihrac olunur.

Madde 17- Heyet-i Umumiye ve Heyet-i İdare'ye kapudan ve makinist ve mensûbîn-i bahriyeden olmayan yani meslek haricinde bulunan hiç bir ferd dahil olmayacaktır.

Madde 18- Cemiyetin âmâl-i siyasiyeye kat'ıyyen iştirâki olmadığı gibi rûznâme-i müzâkerâtdan ve maksad-ı cemiyetden gayrı bir şey ile iştigâli memnûdur.

Ek 6.Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti'nin Talimatnamesi,
BOA, DH. EUM THR 101/9230 Haziran 1328 (13 Temmuz 1912).

عثمانی دکن مارقاسیا جمعیتی تعلیماتار داغلیسی

برنجی ماده : در سعادت لیمانه ورود و یا مذکور لیماندن حرکت ایدن بالجه سفائن تجاریه دن اموال و امتعه تحمیل و اخراج اتمکده بولمان عمله بودفه تعلیماتنامه مخصوصه توفیقاً عثمانی دکن مارقاسیا جمعیتی نامیه بر اصناف جمعیتی تشکیل و تأسیس اتمشردر . ایکنجی ماده : اصناف جمعیتلری تعلیماتنک برنجی ماده سنده «علی العموم اصناف کتخذ القلری ملغادر» دیو محرر اولسنه بناء اوتهدنیرو عثمانی دکن مارقاسیا عملیه میاننده لوسترومو . و اونیاشیلق کی ناملره طائش اولان امتیازلی خدمتار ملغادر

جمعیتک وظائف عمومیسی

اوچنجی ماده : عمله آره سنده کی اصنافلق امورندن متولد اختلافاتی مصلح صفتیه حل عملهدن ری حقنده عند الحاجه حکومته بر معلومات الخسی و یا بولردن برینک کفالته ربط ایدلسی لازم کلیرسه معاونت و تبلیغات قانونیه و تحصیلاته دلالت اینک دولتک عند الاقتضا طلب ایده جکی خدمات عمومیه و نقلیات مبریه فی اصول نظامات موضوعه حالیه و مستقبله سنک تعین ایلهدیکی و یا ایلده جکی صورتده ایفاسنی تأمین ، عملهنک ضبط و ربطنی محاقظه اینک خصوصاتندن عبارتندر .

دردنجی ماده : عملهدن بری اثنای خدمتده معلول اولور و یا خسته بولنورسه اصناف جمعیتلری تعلیماتنک اون دردنجی و اون بشنجی ماده لری موجبنجه بالآخره تنظیم و تصدیق ایتدیریله جک

کاتی اوله جقدر، قرارلر اکثریت آرا ایله اتخاذ اولنور. تساوی ارا وقوعده رئیسک بولدیغی طرفک رای ترجیح اولنور. جمعیتک اعضاسی ایکی سه ایچون رای حقی ایله انتخاب اولنور. هر سه نصق تبدیل ایدیلمور. جمعیتک اعضاسی ایچون رای برنی ریاسته انتخاب وبر مضیقه منترکه ایله کیچیک امانته اخبار ایلمه جقدر. ایلاک سه اعضاسی تک تبدیل قرعه کئیده سه ایچرا اولن جقدر. رئیس اعضا مانندن ایرلش اولقی اعتبار ایله اعضا حقدده چران ایده جک معامله رئیس حقدده واردر. سقوط ایدن اعضا تکرار انتخاب اولیه بیلمور.

اون ایکنجی ماده: جمعیت لاقل هنته ده بر دغه نوم و محل مخصوصه عقد ایچا ایدر. هیئت عمومی سه نه ده بر دغه طویلا نر سه ده لزوم کوردیگی حالدده جمعیت هیئت عمومی فوق العاده اولدیرق عقد ایچا ده دعوت ایدر. هیئت عمومی نصندن بر زاده اولدیقه قرار اتخاذ ایدر منر هیئت عمومی تک ریاست و رئیس هیئت ریسی طرفدن ایفا اولنور.

اون اوچونجی ماده: جمعیتک اعضاسی وثائق معینلر مدن واتخاذ ایله جکری مقررات و اجرا ایله جکری معاملات نیایچندن طویلا نی مسؤلدیر.

اون دردیجی ماده: اشبو تعلیماتنامه داخلیک تبدیل و تعدیله و یا بعض موادک علاوه سه لزوم حسی اولدیغی حالدده اصول محرره و قواعد مرهیه دا نر مننده ایچا ای اولن جقدر. جمعیت اصنافک اله حقی آجورات حقدده

بر تعرفه مخصوصه تربیت ایدرک بونی مجلس امانته تصدیق ایتدیلمور. بو تعرفه فوقده اجرت طلب و اخذ ایدر حقدده برنجی دفعه مننده معامله ایتباهیه اجرا و تکروری حالدده خلاف تیه حرکت ایدر حقدده ماده قانونیه کورده دائره بده چه جزای نقدی حکم و استیفا اولنور.

اون التیجی ماده: اشبو تعلیماتنامه احکامک تمامی محافظه سی ضمنده شایطه دن وقوعه له جق امر و تبلیغات توفیق حرکت اوله جقدر.

اون دنجی ماده: سفاته کدوب کله جک عمه صاحب و اخشا موری کورک سالونندن چکمک مجبور اولدیغی کبی سفائل وارده براتیله اخذ ایتدیگه دروننه کیرنلر مسؤلدیر.

اون سکزنجی ماده: اشبو تعلیماتنامه داخنده مندرج اولیان مواددن طویلا نی اصناف جمعیتی تعلیماتنامه سی احکامه کورده معامله اولنور.

اون ظفوزنجی ماده: جمعیتک انقصاصی لازم کلدیگی حالدده جمعیت صدوقوره طویلا نی اولان سرمایه ک صورت ادارهی مجلس ایتجه تعیین قننه جقدر. اون ظفوز — ماده دن عبارت اولان اشبو تعلیماتنامه داخلی جمعیت طرفدن منتخب جیدی اقدیده حاضر اولدیغی حالدده ترتیب اولمشدر.

سکرنجی ماده: جمعیت اقامتگاهها رئیسک مصارف ضروریه و کاتبه تخصیص مقشقی اولان معاشک تدارک مدار اوقی اوزره اصنافدن هر بری طرفدن شهری صندوقه بش غروفش اعطا ایدله-حک ایسهده بو مقداردن فضله اولارق هیچ بر نه و سیهالر ایلباره آخذواستینا اولنهمه حق و قسبط شهری نی و قوعولهمه حق تبلیغات مکرریمه و غماً اعذار خصوصیه و مشروعاتی اولقشیزین اوج آبی تاده و ایفا ایجا لک اسلملری دفتر مخصوصندن طی اولوله جقدر.

طقوزنجی ماده: افراددن بری امنیق-و-استعمال و سرفق کئی اصنافاقله قابل تألیف اولهمه-حق بر جرم ایشادیکئی حالده کندلیسی جمعیتدن طرد ایشکله برابر قانون جزا احکامنه کوره مجازات مرتبتهسی حکمک اوزره ضابطه عملیه-تاسم-اولنهمه-جقدر. طرد معاصمهامسی جمعیتجه اکثریت آرا ایله تحت قراره الهرق اجرا اولنور-اس-بو طرد قراری حقتنده و قوعولهمه-حق اعتراضلر استینافاً مجلس امانتجه تدقیق اولنهمه جقدر. هر نه صورتله اولورسه اولسسون جمعیتدن طرد ایدیلان عملنک هویت ورقمسی بندن آله-حق و اسمی ضابطهیه ویریه-جکدر.

اوتنجی ماده: جمعیتدن هر نه سیهه اولورسه اولسون انتکاک ایدنلر حقوق مکاتبه-میزینی تماماً لفظاً اید-جکلر ندن بو کیرلرکاو زمانه قدر اعطایش اولدقلری بدلات شهری نه-استرداد-حقنلری اولهمار. اوتبرنجی ماده: اصنافاقله-متعلق امورک کافهسی جمعیتجه-اصحاً فصل و رؤیت اولنور. جمعیت بر رئیس ایلدیش اعضادن هر کیدر. جمعیتک امور تحریریه و حسابیه-سیهه اشتمال ایشک اوزره برده

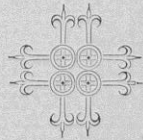
اولان تعلیماتنامه مخصوصنه نوبتاً معاوضت تقدیمه ده بوغنی و لدی الحاجة تدای ایدیرمک جمعیتک وظایفی جاهسنندور.

یشنجی ماده: جمعیت شهر امانتندن ویریه-جک نمونه و جهله اصنافک اسامیه-سیهه ملککی وسنی واقامت ایلدیکئی محکک سمت ونومروسنی ناطق دفتر طوعنهمه و بودقه-تره ترک صنعت ورحلت ویا تبدیل-اقامت کئی وقوعاتی بو روزنمک و صوره نومروسی وضعیه اشو نومرونی مرتئی اولارق صورت مخصوصهده برغ ویا دیگر برعمندن اعمال ایدیره-جکی لوجهاری عملدن هر بریک بکظرده کوریه-سیهه-جک عملیه-سیهه ایدیرمک و عمله دوه توبی رنگنده ویاغلی وقیصه دوریک باقلی وقولاری طار و قیصه اوقی اوزره نوملک و بانظولون وایم صنفیهده دخمی عین عییمهده لاجورد رنگنده کینندن معمول کوملک ویا بانظولون کیمکه کیمکه کیمور اولدینکی کئی جله-سنگ-یدلر-یه-ده بر عهوت ورقمسی ویریه-جکدر. بو ورقهده صاحبک هر درو وقوعاتی ویریه-جکدر. هویت ورقمسی بوغنیان عمله ضابطه طرفندن اجرائی صنعتندن منع اولنهمه-جکدر.

آلتینجی ماده: بو ایشاهه مشغول اوقی ایستاتلر اول امرده جمعیتک دفتر مخصوصه اسمنی قید ایدیرمکک تعلیماتنامه احکامنه تمامی رعایته کیموردر.

دینجی ماده: چالشمق آرزوسنده بولان کیمسه-تک قوای بدنیسی مساعد اولدینکی و مانع قبول حال و شانی اولمادیسی حالده جمعیتجه دفتر مخصوصه قید ایدیلارک امثالی نخلو اصناف مینانه ادخال اولنور.

ایشك ایركن قىسمى وياخود واپورك ايركن حركتائى اوزىنه
 عمله يازم يومية الهه طيشارى چقارما يوپ هر قاج ساعت جالشور
 ايسه جالش سون ينه تام يومية آير ققلا اولجه يازم يومية وريده چكى
 مقاله ايديلور ايسه مقاله به رجايت اوله جقدر . واپور صاحى
 طرفدن سبيت ورتا مامك شرطيه مقاله تختده اوكله به قدر
 اعظمى بش ساعت جالشان و اوكله دن سكره ايشه باشلاب
 يادوس وقتنه قدر جالشان عمده به يازم يومية وريده جقدر .
 آنتىجى ماده : بر قوبيايه نك لمانده برفاج واپورى بولدىجى
 كى بر واپورده جالشور ايشى بيتره نك بر عملدى ديكر بر
 واپوره اطارمه كوندركه حتى اوله ماز .
 يدنجى ماده : لماندن طيشارى بولان اسكلاره عمله كتورلك
 اقتضا ايتدىكى تقديرده عمله نك كيدوب كلك مصارفى قوبيايه
 و احجاب امواله عالمه اوله جنى كى ائماى طرفه ضايع ايدله جك
 اوقات يومية مدت اشتغاليه سته محسوب اوله جتى و بهر كون
 ايچون عمله به آروجه بش غمروش اجرت وريده جك و تجار ايسه
 محنده عمله تدركه مختار بولنه جقدر .

عئمانى وكر سار فاسا عملده منه مخصوص مهدر لافرسى صور بئدر

برنجى ماده : بو وظيفه ايله اشتغال ايدن عمله نك كوندوز
 يوميسى بكرمى و كيجه يوميسى قوق و قوبيايه ايره مخصوص
 اوليان ايش باشلار ينك يوميسى اونوز غمروش اولوب قنظا لاكلز
 نصف كيجه به قدر جالشان عمده كيجه يومي سنك نصفى آله جنى
 كى ايش باشلارى يومية مقررده دن برنجى كيمكه حقلرى اوليه رق
 قوبيايه نك و يورديكى كي عمده به ورمكه چيوردور لر ريخته سانا شامس
 اولان واپور و مرا كك سارده دن قوعوبولان قنبا نده صندال
 و سارزه اجور اتى عمله به عالمه اوله جقدر .

اكنجى ماده : ياز كوندورى عمله ايشلهمكه چيورد دكلدر .
 طرفين ييتده ايراضى اجرتك تعينى صور تيله ايشلورى جا زدر .
 اوچنجى ماده : جالمه نك اصولى يومية اوز ساعت اولوب
 و ياز و قش كونه كوره صباح آقشام و قلىرى تعين اولنور
 و يومية يازم ساعت صباح و بر ساعت اوكله يادوسى وارد .
 درنجى ماده : بر واپورك تعجيل حركته لزوم كورلسى
 مناسبتيه يادوس يادير ، باق ايشان قوبيايه عمده نى صباح
 يادوسلردن وجهاً من الوجوه محروم اتمامك اوزره اوكله
 يادوسلرى وقتنه ايشخام ايله به جك ايسه ده بونك ايچون
 يومي لردن بشقه بش غمروش ويره جكلدر .
 بشنجى ماده : على اصول واپوره صباحين كيتده كده سكره

Ek 7. Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti Talimatnamesi'nin Transkripsiyonu,
BOA, DH. EUM THR 101/9230 Haziran 1328 (13 Temmuz 1912).

Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti Talimâtname-i Dahilîsi

Birinci Madde:Dersaadet Limanı'na vürûd veya mezkûr limandan hareket eden bi'l-cümle sefâin-i ticâriyeden emvâl ve emti'a tahmîl ve ihrâc etmekde bulunan amele bu def'a talimâtname-i mahsûsuna tevfikân Osmanlı Deniz Markasya Cemiyeti nâmıyla bir esnâf cemiyeti teşkîl ve te'sîs etmişlerdir.

İkinci Madde:Esnaf cemiyetleri talimâtının birinci maddesinde "ale'l-umûm esnaf kethüdâlıkları mülgâdır" deyu muharrer olmasına binâen öteden beri Osmanlı Deniz Markasya Amelesi miyânında lostromo ve onbaşılık gibi nâmlarla tanınmış olan imtiyâzlı hizmetler mülgâdır.

Cemiyetin vezâif-i umumiyesi

Üçüncü Madde:Amele arasındaki esnaflık umûrundan mütevellid ihtilafâtı muslih sıfatıyla hall-i ameleden biri hakkında inde'l-hâce hükûmetce bir malumât alınması veya bunlardan birisinin kefâlete rabt edilmesi lâzım gelirse muâvenet ve tebligât-ı kanuniyeye ve tahsilâta delâlet eylemek devletin inde'l-iktizâ taleb edeceği hidemât-ı umumiye ve nakliyât-ı miriyeyi usul [ve] nizamât-ı mevzû'a-i hâliye ve müstakbelesinin tayin eylediği veya eyleyeceği sûretde îfâsını te'mîn, amelenin zabt u rabtı muhafaza etmek hususâtından ibâretdir.

Dördüncü Madde:Ameleden biri esnâ-yı hizmetde ma'lûl olur veya hasta bulunursa esnaf cemiyetleri talimâtının on dördüncü ve on beşinci maddeleri mücebince bi'l-âhare tanzim ve tasdik etdirilecek olan talimâtname-i mahsusuna tevfikân muâvenet-i nakdiyede bulunmak ve lede'l-hâce tedâvi etdirmek cemiyetin vezâifi cümlesindedir.

Beşinci Madde:Cemiyet Şehremâneti'nden verilecek nümüne vechile esnafın esâmisiyle memleketi ve sinni ve ikâmet eylediği mahallin semt ve numarasını nâtık defter tutmağa ve bu defterde terk-i sanat ve rihlet veya tebdîl-i ikâmet gibi vukû'âtı yürütmeğe ve sıra numarası vaz'ıyla işbu numarayı mer'î olarak sûret-i mahûsada pirinç veya diğer bir madenden imâl etdireceği levhaları ameleden her birinin yek-nazarda görülebilecek mahallerine ta'lik etdirmeğe ve amele deve tüyü renginde ve

bağlı ve kısa devrik yakalı ve kolları dar ve kısa olmak üzere gömlek ve pantolon ve eyyâm-ı sayfiyede dahi ayn-ı biçimde laciverd renginde ketenden ma'mûl gömlek veya pantolon giymeğe mecbur olduğu gibi cümlesinin yedlerine de birer hüviyet varakası verilecektir. Bu varakada sahibinin her türlü vukû'âtı yürüdülecektir. Hüviyet varakası bulunmayan amele zâbita tarafından icrâ-yı sanattan men' olunacaktır.

Altıncı Madde:Bu işle meşgul olmak isteyenler evvel emirde cemiyetin defter-i mahsûsuna ismini kayd ettirmeğe talimâtname ahkâmına tamâmî-i riâyete mecburdur.

Yedinci Madde: Çalışmak arzusunda bulunan kimsenin kuvâ-yı bedeniyesi müsaid olduğu ve mâni'-i kabul-i hal ve şanı olmadığı halde cemiyetce defter-i mahsusa kayd edilerek emsâli misilli esnaf miyânına idhâl olunur.

Sekizinci Madde:Cemiyetin ikâmetgâhıyla reisinin masârıf-ı zarûriye ve kâtibe tahsîsi muktezî olan maâşın tedârüke medâr olmak üzere esnafdan her biri tarafından şehri sandığa beş kuruş i'tâ edilecek ise de bu mikdardan fazla olarak hiç bir nâm ve vesileler ile para ahz ve istîfâ olunamayacak ve taksit-i şehriyi vukû' bulacak tebligât-ı mükerrereye rağmen a'zâr-ı hususiye ve meşrû'ası olmaksızın üç ay te'diye ve ifâ etmeyenlerin isimleri defter-i mahsusundan tayy olunacaktır.

Dokuzuncu Madde:Efrâddan biri emniyeti sûistimâl ve sirkat gibi esnaflıkla kâbil-i te'lif olamayacak bir cürüm işlediği halde kendisi cemiyetden tard edilmekle beraber Kanun-ı Ceza ahkâmına göre mücâzât-ı mürettebesini çekmek üzere zâbita-i mahalliyeye teslim olunacaktır. Tard muâmelesi cemiyetce ekseriyet-i ârâ ile taht-ı karara alınarak icra olunur işbu tard kararı hakkında vukû' bulacak itirâzlar istînâfen Meclis-i Emânetce tedkik olunacaktır. Her ne suretle olursa olsun cemiyetden tard edilen amelenin hüviyet varakası yedinden alınacak ve ismi zâbitaya verilecektir.

Onuncu Madde:Cemiyetden her ne sebeble olursa olsun infikâk edenler hukuk-ı müktesebelerini tamâmen iskât edeceklerinden bu gibilerin o zamana kadar i'tâ etmiş oldukları bedelât-ı şehriyeyi istirdâda hakları olamaz.

On Birinci Madde:Esnaflığa müteallik umûrun kâffesi cemiyetce sulhan fasl ve rü'yet olunur. Cemiyet bir reis ile beş azâdan mürekkebirdir. Cemiyetin umûr-ı tahrîriye ve hesâbiyesiyle iştilal etmek üzere bir de kâtibi olacaktır. Kararlar ekseriyet-i ârâ ile ittihâz olunur. Tesâvî-i ârâ vukû'unda reisin bulunduğu tarafın

re'yi tercih olunur. Cemiyetin azâsı iki sene için re'y-i hafî ile intihâb olunur. Cemiyetin azâsı iki sene için re'y-i hafî ile intihâb olunur. Her sene nısfî tebdil edilir. Cemiyetin azâsı içlerinden birini riyâsete intihâb ve bir mazbata-i müştereke ile keyfiyeti Emânet'e ihbâr eyleyeceklerdir. İlk sene azânın tebdili kur'a keşîdesiyle icrâ olunacaktır. Reis azâ miyânından ayrılmış olmak itibarıyla azâlar hakkında cereyân edecek muâmele reis hakkında da vardır. Sukût eden azâ tekrâr intihâb olunabilir.

On İkinci Madde:Cemiyet lâ-ekal haftada bir def'a yevm ve mahall-i mahsusda akd-i ictimâ' eder. Heyet-i umumiyesine de bir def'a toplanırsa da lüzûm gördüğü halde Cemiyet Heyet-i Umumiye'yi fevka'l-âde olarak akd-i ictimâ'a davet eder. Heyet-i Umumiye nısfından bir ziyade olmadıkca karar ittihaz edemez. Heyet-i Umumiye'nin riyâset vazifesi cemiyet reisi tarafından îfâ olunur.

On Üçüncü Madde:Cemiyet azâsı vezâif-i mu'ayyenelerinden ve ittihaz edecekleri mukarrerât ve icrâ edecekleri muamelât netâyicinden dolayı mes'ûldür.

On Dördüncü Madde:İşbu Talimâtname-i Dahilî'nin tebdil ve ta'diline veya bazı mevâddın ilâvesine lüzûm hissölunduğu halde usul-i muharrere ve kavâid-i mer'iyeye dairesinde icabı icra olunacaktır.

On Beşinci Madde:Cemiyet esnafın alacağı ücûrât hakkında bir tarife-i mahsusa tertîb ederek bunu Meclis-i Emânet'e tasdik etdirecektir. Bu tarife fevkinde ücret talep ve ahz edenler hakkında birinci def'asında muamele-i intibâhiye icrâ ve tekerrürü halinde hilâf-ı tenbîh hareket edenler hakkındaki madde-i kanuniyeye göre daire-i belediyece cezâ-yı nakdî hüküm ve istifâ olunur.

On Altıncı Madde:İşbu talimâtname ahkâmının tamâmî-i muhafazası zımında zâbitadan vukû' bulacak emir ve tebligâta tevfiik hareket olunacaktır.

On Yedinci Madde:Sefâine gidip gelecek amele sabah ve ahşamları gümrük salonundan geçmeğe mecbur olduğu gibi sefâin-i vâride pratika ahz etmedikce derûnuna girenler mes'ûldür.

On Sekizinci Madde:İşbu talimâtname dahilinde münderic olmayan mevâddan dolayı esnaf cemiyetleri talimâtnamesi ahkâmına göre muâmele olunur.

On Dokuzuncu Madde:Cemiyetin infisâhı lâzım geldiği halde cemiyet sandıkında toplanmış olan sermayenin sûret-i idâresi Meclis-i Emânetce tayin kılınacaktır.

On dokuz maddeden ibaret olan işbu Talimâtnâme-i Dahilî cemiyet tarafından mûntehab Mecidi Efendi'de hâzır olduğu halde tertîb olunmuştur.

Ek 8. Deniz Amele İşçileri Cemiyeti'nin feshedildiğini gösterir belge.
 BOA, DH. EUM AYŞ 72/49, 31 Kanunuevvel 1338 (31 Aralık 1922).

Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar
Sevkiyat	Sevkiyatın İçeriği	Yer	Tarih	Durum	Notlar